

מִירְרַחֵי קֶדֶם

צְפוֹנוֹת וְאַגְדוֹת

בֵּן גְּרִיזֵן

מאגדות בני-אלים

א

המעטת הדמות

כשתי ערכות מנחות זו על-גבי זו נדבקו האפס וההויה יחד; ומהחלל אשר בין שניהם פלט לו מחיבה-המציאות נתיב. נפח באפיו, ובכל פרחבי התהו ובהו עלו גלים. הושיט היוצר שתי זרועותיו, ועליהן כהבת-קעקע באש שחורה על-גבי לבנה, וישם עבים רכובו. ממזרח וממערב, מצפון ומדרום יצאו רוחות סוערות ותתנגשנה ותגברנה חילים. בוקע האור מתוך החשך, נקוו המים, איי-אדמה וגושי-עפר כהרים נשאים התגלגלו ממעמקי עמקים וצפו על-פני השטח. גבול שם המכונן למשברי הים, כל יכסו את מגרשי הישוב, ועלו שני תנינים גדולים ונוראים, פתחו את לוצם והמליטו המון ביצים; ויצא מהן כל חי למינהו ממעל ומתחת, וכלם עינים אין להם ואין און שומעת וגם אין פה להם משמיע קול. אין אב מכיר בבנו, אין נולד נוהה אחרי מוליד. יחיד הבורא בעולמו, הוא מקשיב ומאזין. נפנה כה וכה ואין בריה רצויה לו; אין משתחוה לפניו ואף אין רע להתרועע. ותמלא נפשו העיפה בדידות איך-קץ. דומיה אימה מסביב, עוד אין חייך בין יום ובין לילה.

עבר מועד ומועדים. ויהי במועד הששי נסגרו שמורות עיני היוצר. וזוהא יושב על שן סלע רחב ומקרה עליותיו. והנה צלע אחת נעקרה ממנו. ייבן אותה ויקיפה בשר; ועל הבשר שם עור ויאמר: אעשה בריה בעלת-דוח כמוני ולא אלך ערירי. קשטה ככלה, כחלה ויעדה בהוד נורא; וירד מעל האבנים - והנה שגל נצבת לימינו ויפיה מבהיק ומבהיל עליונים וזחתונים. מרשם קרני-הודה נפקחו חושיר-איה בכל בשר, ומנגינת היום

נשמעה בכל אפסי תבל ומלאה. ויחמוד האמן את מעשי ידיה. הלך וישב לו עם יצירת-כפיו תחת עץ עושה-פרי וימינו תחבקנה. קול ה' בהדר! קול ה' בגבה! העלו התנינים ראשיהם ויתנגחו יחד מלב תשוקה וחמדה. גם המאור הגדול והמאור הקטן טובבים והולכים. התגעש העולם. הומה כל יצור, שואג כל נמצא. בקש אלהים לתלש את העץ ולהכות בו כבשות על-פני המים הגאים, וכחו אין אתו. אפסה ממשלת איך-סוף ויהי לבן-האדם. — — —

ב

שבתון

ביום אחד ברא אלהים ארץ ושמים; וימטר ממעל ויצמח עשב מתחת. ויקרא שמות לכל בהמה, חיה ועוף ויאמר להם: פרו ורבו ומלאו את היכלי שבנתי למרחב. כה עמד העולם ששה ימים, ערב ויום, ערב ויום. ויהי לפנות ערב יום השביעי התקדרו השמים בעבי גפרית, ואש מתלקחת אחזה בארבע פנות העולם ועלה הכל בלהב. נהרסה הבריאה וכל אשר בה. נהפך הכל לאפס כבימי תוֹו ובוֹו. עולם-ההויה קים רק ששה ימים, ויום השביעי יום חרם גמור, יום שבת שבתון לה'! בונה אלהים עולם אחרי עולם ומחריבו בכל-פעם, בבא יום השמטה והכליון. במפלא ממנו לא נדרש! ויהי כי נברא העולם הששי, אמר יוצרהפלי: קצתי בנפשי לבנות ולהרות, לבנות ולמהר להרוס ועמלי אך לימי מספר הוא. אאהיך את ימי העולם לאלף שנה, אלף שנה ליום, אלף ליום, ועמד עולם זה ששה אלפי שנה, ואך באלף השביעי אחריבו ואקים בו מצות השמטה, כי זה שמי וזה זכרי. — ידעו בני שבטי הארץ, כי קץ הושם לחיי הבריאה ושבשנת השמטה הקבועה ישבות כל חי ויאפס כל בשר, ואז תעקרנה הנטיעות ויכבו המאורות וימח כל היקום. והיה להם יום השבת, שבו ישבית אלהים את כל אשר עשה, ליום אָבֵל, ליום צום וענוי-נפש נורא. איש לא יצא ממקומו ולא יבערו ביום ההוא אש בכל מושבותיהם...

ג

אנשי השם

אלפי דורות ושנים איך-מספר היה אבי כל הסבות רועה שבטי בְרוֹאיו, ביום אכלו חרב וקרח בלילה. צרכי הנמצאים מרבים וכל-אחד מחפש את דרכו. ויהי כי נלאה נשא את הסבל הרב, ורוחו שאף לעקור קוי גבוליו ולצלול שוב בחלל-ההויה ולהתאחד עם חלקי היש, קרא לשני יוצאי חלציו, — המה הגבורים אנשי השם, — ולכל-אחד אך עין אחת זקופה במצחו, וינחל להם את מרחבי העולם, לצעיר נתן ממשלת היום והאוד ולבכור נתן ממשלת הלילה וכל אפסי הלילה. זה עומד במצרו וזה עומד

במצרו: והיה כאשר ירד האחד יעלה השני ואת אשר יכרך היום יקלל הלילה, ותכל הסבה הראשונה לדבר ותשקע בחוך ענן אינסוף וימלא היקום יגון איך-קץ.

ויהי היום והנה שני בני-האלים בשדה. ויאמר הבכור אל אחיו: למדנינא את מלאכתך ואדע משלך. ענה אחיו ואמר: הורני גם אתה מה שהפקידו בידך. השיב הראשון ואמר: כדברייך אעשה. וילמדוהו השני בתמו את כל נתיבות היום ואת דבר פלאי הבריאה מעלות השחר ויפתח לו כל שערייה. ויהי ככלותו להורות, תפשהו שר-הזעם בערפו, רצץ ראשו אל הסלע ויהרגוהו נפש. ותזעק האדמה מצער ומעלבון.

ויהי בלקר ותפקח למפה-אחיו עין שניה, והוא רואה בה מה שלא ראה בראשונה. אבל זו נוטה לכאן חו נוטה לכאן; נפלג לבבו לשתי ממלכות. ויכבד עליו משא הדעת עם משא העון יחד ויכרע גם הוא...

ד

מתהו לישוב

את פני תארץ תהומות יכסו וענגיאפל פרושים על-פני-כל. ערוב המינים והגמצאים. פרץ בכל הרקיע הפוך מכל עבריו. אין שתוף הפחות לאין מנזח לכל רגל חי ושורץ. ונלחמה ההויה עם האפס, היש עם האין. זרוח נח, ראשון לבני משפחת האלים, מרחמת מעל, והוא חושב את דרכו. זיקרה במים ביתו וגם תחתיים, שניים ושלישים עשה, ויאסף סביבו מכל חי למינהו ויטע מכל עץ-מאכל על מקום משכנו בראש ההרים. ונראית הקשת כמעל, והיתה לו לאות ברית ולזרעו אשר באו אחריו. זרתה השמש, נראו ראשי ארזי לבנון. נוסדה תבל על מכוניה, בל תמוט לעולם. ליבשה נקרא ארץ, ולמקוה-המים - ימים. ובאו ימי זרע וקציר, קר וחם וקיץ ותלף, ויהי היום והלילה ללילה, לא ישנו ארחם.

נח החל להיות גבור בארץ. ותהי ראשית ממלכתו נחלת בני-האדם. ומאלה נפרדו כל משפחות האדמה. איש ללשונו ולגזעו.

II

אותות ומועדים

א

שתי רשיות

בראשית היו חלקי המציאות קרועים, שבורים ונהפכים, תלו ואי-סדרים במ וכלם משקעים בים של חושך ממלא את כל החלל למעלה אלמטה, גם אין פנה אחת, שלא חדר שם האפל. עב הענן פושט חלוק

ולובש חלוק, עשן בתוך עשן, עולים האדים. אלהים ישן שנת-עולם שוכן על-פני תהום ואוחז בידיו בקרני שר-החשך, שמראהו כשור. פתאם התעוררו והתנגשו יחד. נהם השור. החמר בלי פנים התנועע מסופו ועד סופו, וקול אדיר בוקע וקורא: סור מני, בעל-דבבי, רצוני לברא עולם באורהו שביב אדם כעמוד-אש רץ כחץ ממטה למעלה וניצוצות ניצוצות התפרצו והשלכו לכל עבר. התגעש החשך וקרא גם הוא: אני אדון ואתה אדון, בא ונחלק יחד בהויה.

ב

שלש טפות

תורת אלהים היתה אצלו אמון-שעשועים דורות רבים לפני בריאת העולם, באש שחורה על-גבי לבנה היתה כתובה וקשורה היא בזרועו והיא שעשועיו תמיד. ויהי כי עלה בדעתו לברא עולם וכוונן אדנותו, פתח את דברי הברית ולקח משם שלשה שמות משמות הקדש. מהשם הראשון הטיף שלש טפות ונתמלא כל החלל מים. הטיף מהשם השני שלש טפות ונבקעה האש והחלה ללחום עם משברי המים; ויהי רעש במרחבי תאו ובהו, ירדו עליונים למטה ועלו תחתונים למעלה, גחל-אש בולעות את הגלים ומשבריי המים קופצים גם הם כברקים. קם החשך מתרדמתו הארכה ופער פיו לבלוע את שניהם יחד. מיד נטל האל האדיר את השם השלישי מזאת התורה, הויל ממנו שלש טפות ויהי אור. ונפוץ האור והתפלג, האירו הגחלים, הוהירו גם שני המים. הכל מפוז ונוצץ, הכל נמשך וסובב; התאחדו אש ומים והולידו את רקיע השמים; נתקרבו האור והאש והיו לחיות הקדש ולמשרתי מעלי; מאבני ברד נעשתה ארץ. עמד אלהים באור ויסגור בעד האש.

ג

שתי שיטות

בשתי שיטות ברא אלהים את עולמו. בשיטה הראשונה היה אך הוא ובני-סיעתו. הוא ישב בשמי שמים העליונים על כסא כבודו ושני אלפי רבבות כרוכים, שני אלפי רבבות אופנים עומדים סביבו, משבחים ומפארים ומנשאים את שמו הגדול. אין עולם אחר, אלא עולם השכינה והוד מלכותה מתפשט לכל עבר וממלא את כל היקום. נמלך אלהים לברא עולם בתוך העולם, עולם של כוכבים ומזלות, שמים וארץ עם עופות השמים וחיות הארץ. יסד את הארץ על מכוניה ומתח עליה את-השמים כאהל, תלה את המאורות והעמיד את הכלים. כיון שגלה את מלאכתו אשר עשה, עמד ודחף את כל האריגה הזאת לחוץ וקבע לה מקום. חדלה השיטה

הראשונה והנה באו ימי השיטה השנייה. התחילו הכרובים והאופנים, החיות
 נהמשרתים לבכות ולילל ואמרו: אדון עולמים! למה הוצאת אותנו ממדת
 קורת־רוח, שהיינו שרוים בתוכה, וגזלת את מנוחתנו? קרעת את הלל־הנצח
 ובנית לך בנין בן תכלה וקץ, פָּלְנוּ היינו סיעת בני־מלכים באין עבדים,
 ועתה עלינו להשגיח על יושבי מטה ולעמוד על המשמר. אמר אלהים: לא
 מחשבותיכם מחשבתי. אני עושה חקיקות באי־הסוף ואחלק את ההכל ושוב
 ישתתף החלק בהכל. בראתי עולם תחתון ואני נוטל את שכרי ואני קובע
 שוב בכסא־כבודי פני אדם ופני אריה, פני שור ופני נשר. יונק העולם
 החדש מעולמנו והוא חוזר ומשפיע ומאיר ממטה למעלה. אמרו המלאכים:
 שמא תזוח דעתם עליהם וימרדו בנו ויבואו ויטלו את מתנותיהם? מיד לקח
 אלהים גויל ודין, כתב את הדבר וחתם.

ד

הטבעת

בטרם נברא העולם ונתגלמו מעשי היצירה היה אלהים יה־צבאות
 מהלך על כנפי רוח ומרחף על־פני חלל המציאות וארבעה מאורות של אש
 מתלקחים לפניו, הלא הם: אש זהורה, אש הדורה, אש אדמה ואש לבנה.
 האש הזהורה פניה נוטים למזרח, אש הדורה פניה כנגד מערב, האדמה
 פניה כנגד צפון, הלבנה כנגד דרום. מנוחה שאננה ממעל וכל החמר מתחת
 מלא מים במים, גל נכנס לגל, נחשול בנחשול, סופה באה בתוך סופה,
 סערה בתוך סערה וגעש בתוך געש. נתן יי את קולו עז, עמד בכח
 כגבור, גער במשברי המים וברחו לפניו; ימינו יסדה ארץ וברוח פיו טפח
 שמים. קרא לכל אחד ואחד ויסדו במקומו, קשר כנפי שמים בגבול ארץ,
 עשה סלמות בין יסודי רקיע ובין יסודי חלד, בנה מעונות למעלה
 וחתר תהומות למטה, הכל עשה וסדר זה לעמת זה וזה בצד זה, שפך
 את ממשלתו על פְּלֵם וחתם הכל בטבעתו, חרות עליה השם אהיה אשר
 אהיה.

ה

אלף ושלשה

לפני ברא יי אלהים־צבאות את העולם היה הוא אחד ושמו אחד
 ואין מציאות אחרת מלבדו, אין תחלה ואין סוף, אין ראשית ואין אחרית,
 אין סועל ונפעל, אין מקום ואף אין זמן, הכל שוטף והולך בלי הפסק ואף
 בלי כח מניע. ותפול תרדמה על כל החלל הגדול ושנה עמקה, חלומות עלו
 מנשיה, חזיונות חליפות התגוללו ותיקץ ההויה מחלתה והנה עולם יוצא
 מעולם, עוד זה בא והנה עולם אחר נולד וכל־אחד נמתח והולך. מספר
 העולמות לשעה עלה לאלף. אמר אלהים: כל אלה עוברים וחולפים, אברא

עולם עומד. נטל אות אחת משמו הגדול וברא בה שמים וארץ. על שבעה עמודים הארץ עומדת והם תלויים על המים, אף השמים נסמכים ונתמכים.

אחרים אומרים: בשלשה דברים ברא אלהים את עולמו, בספר וספר וספור וכנגדם בחכמה, בתבונה ובדעת.

1

האור והאש

חכמים אומרים: הנפש מקומה בלב והיא מנחת באמצע הגוף ומאירה לכל הגוף כאור השמש באמצע השמים. הגוף מתקים בנפש והנפש חיה באויר, האויר נשא מהבורא יתברך והוא סובל את כל העולמות. הלא כה נאמר: אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואני אחיה ואני אשקה ואזין את כל בריותי ממעל ומתחת. הנפש היא האור והאור הוא מעטה לבושו של היוצר. מהאור שופע ונמשך הכל עד לבל-יסוף.

נברא העולם אף בברית-אש ונוסד על יסוד האש. כסא-הכבוד הוא של אש והמלאכים המה של אש. האש היא מחיה ומכלה, מאירה ומעננה, אף המבול אך של אש היה ובימי דור-ההפלגה נשפט ה' באש. רופף היה העולם, עד שהאיר כוכבו של אברהם; נתבסס פלו במעמד הר-סיני. ההר בער באש וירד עליו יי באש.

2

אלף ובית

אלף זה אדון יי אלהים-צבאות, שהוא ראשון והוא אחרון והוא ראש האלופים וראשון למלאכים ורוזנים; הוא היה אחד ואין בטוי לאחדותו, יחיד ויחידותו היא בלי גבול, שנוי וסוף. הוא נמצא ואין עת אל מציאותו, אין מקום מחוצה לו ואף אין השגה ממעל לו. הוא היה כולל הכל ואינו מתחלק, תופס הכל ומאחד הכל. אמר האדון: כי אהיה לבדי ואשאר בעצמותי, איני בורא. התחצה - בא עזר כנגדו והוליד את העולם.

אמר יי אלהים: אם אברא תבל באלף, יהיה הכל מעלמא דדוכרא ואין כל בריה פוריה, אין השמים ממטירים, אין הארץ מוציאה דשא ועשב, אין אהבה ואיבה, קשור ופרוד, נעות ונגוד, ויהיה הכל שומם מאין יושב ומאין משבח את שמי. נמלך וברא את העולם בבית. אין בית אלא בית, ואך שנים יבנו בית ולא אחד.

ח

אחד ושנים

אלהים ברא את עולמו שנים שנים – להודיע, שפל דבר ודבר אשר יצר יש לו שתוף ויש לו תמורה, ושלולי השלילה לא היה החיוב. אין אור בלי חשך, אין בקר בלי ערב, אין חיים בלי מות ואף לא מות בלי חיים. אין אנו רואים רע בלי טוב, ריב בלי שלום, הפסד בלי תועלת וכליון בלי תחיה. לא ראינו קר בלא חם, ימי בלי כעור, ראייה בלי סמיה, חרשות בלי האזנה, ים בלי יבשה, עמקים בלא גבעות. לא שמענו רגז בלי רצון, שחוק בלי בכיה, חלי בלי רפואה. אין דבר בלי הצד שכנגדו, אין דבר גדל שאין בטול לו. תאמרו: זה מכלה את זה וזה הורס את זה? לא-כן – אך דבר והפוכו מולידים דבר ומוציאים דבר. הכל משתלשל אך בשתוף ובתמורה.

אין זכר מוליד בלי נקבה, נקבה לא תלד בלי זכר; אין גזור עצים בלי קרדם ואין בית נבנה בעצמו בלי בונה. אם אין אמן אין כלים; אם אין טהרה אין טמאה, ואם אין טמאה אין טהרה. לפל יש תמורה, חוץ מן הרוח שאין אדם יכול לאחזו אותו ולא לתפסו וחוץ מאלהים הקדוש שאין שני לו ואין בריה יודעת מקומו היכן הוא.

III

מבני מעלה ומטה

א

משברי ים

קמה הסערה לדממה, נבנה העולם, הגה כפת השמים פרושה, השמש יאיר, הסער עולה. נחלים בין הרים יהלכו. מלאכי אלהים – רוחות, הוד והדר לבושם. נשאו נהרות קולם, עצי יערות רננו, עלזו שדי וכל אשר בו. אמרו בני-מרום: ומה בריות אלה, שאין להן לא פה ולא לשון ואין כח-הדבור להן, מקלטות כך מעשי מעלה, משבחות ומפארות ומרננות בכל בנפשם ומאדם; כשיבראו בני-אדם כצלמנו וכדמותנו עלי-אדמות ויכירו וידעו את אלהי מסבות, לא דין הוא שיתנו בשיר קולם ויזמרו זמירות רבות. מיד קראו עצרה. נוצרו ילודי האשה, במ הושם נפש, רוח ונשמה, וכל נצני הדעת וההכרה נטעו במ; ואמר נאמר להם: אחזו בארץ וכבשוה. עמדו אלה ומרדו ויאמרו: אף אנו עולים ונירש כל הנחלה במרומים. נתקנאו יוצרי-מעל ביצוריהם מטה. וקול יצא וקרא: פנו שוב מקומכם למשברי הים! ונבקעו תהומות רבה ונשמעה הזמרה העריצה של שאון המים הודונים בכל אפסים.

ב

שמש וירח

ברוח פי אלהי־מרומים נבראו כל צבא־השמים בלא יגיעה ובלא עמל, המאור הגדול לממשלת היום והמאור הקטן לממשלת הלילה, והמה גם לאותות ולמועדים, לימים ולשנים. השכינה במערב ובניה במזרח, ישרתו הכוכבים את הגלגלים והמזלות, שגם הם עושים את תפקידם. בלב השמש כמו שלש אותיות ומלאכי־מעל מלויים אותו, רוכב הוא במרכבה ועולה מצטר כחתן, קרניו הנטויות למטה הן של אש וקרניו הנפנות למעלה הן של ברד. לו לא קרר הברד את האש בימי־הקיץ, כי אז היה כל העולם עולה כליל; ולו לא חממה האש את הברד בימי־החורף, כי אז היה הכל נקרש ותם כל בשר. אין נסתר מחמתו ולפני קרתו מי יעמוד.

מדור אחר ללבנה. בין ענן וערפל שמה משכנה, כנאמר: בשומי ענן לבועו וערפל חתלתו. בשעת המולד היא יוצאת בין שניהם כשופר, בלילה הראשון מדה אחת, בלילה השני והלאה הולך הירח ומתגדל עד חצי החודש ומתגלה כלו. אחר־זה הופכים שני עננים אלה את פניהם לרוח מזרחית, פאת הלבנה, שיצאה מתחלה, מתחלת להכנס. בלילה ראשון מדה אחת, בשני מדה יותר גדולה, עדי תתכסה כלה. כה הולך וחוזר הכל, עד בוא יום הזמן הגדול, בו גם תחפר והכל יחזור לאפל קדם.

ג

ערוך השלחן

כאניה שצפה בלביים כך הארץ מרקעת על המים. ויטע בה אלהים כל עץ־פרי וכל עשב ודשא. עולים המעינות מן התהומות להשקות את השדות ולערוך שלחן לבריות, תהום אל תהום קורא וצנור שופך מימיו לצנור. גם העבים שואבים מים מתחת. זה לזה מזה וזה לזה מזה. אם העבים שותים מלמטה ותתעבר האדמה ויעלו בה צמחים, הרי היא כאשה אלמנה התמכרה לזנות ובעליה זרים. אבל יש מים זכרים נובעים מאוצרות השמים; אך בדבר כחות העליונים המה יורדים; וכשארץ מתעברת מהם, הרי היא ככלה חגגה יום כלולותיה ומבני השמים לה הברכה. —

ד

השנה

כשברא אלהים את האדם והיתה לו גם עזר כנגדו, ויאמר לו: פרה ורבה ומלא את הארץ וכבשת לך כל בהמה וחיה והיו לך לנחלה. רעדה הארץ ורעשה ואמרה: מלפי שבמרום! גבול שמת וקץ לממשלתי, איך אוין

כל עדרי צאן בני-האדם? ומאין אמצא לחם לכל המשפחות האלה? — ירד אלהים מכסאו ויאמר: הרגע, ארץ, אני ואת נתן להם את מחיתם; לך אתן את אכל היום, ומבני יגבו חובתם בלילה. נמלך הכורא ויברא את השנה סוף למעשה-בראשית. תרדמה נופלת על האדם והחי — והצנה בותנת להם רפואה וחיים, מזינה את הנפש ואת הגו. קמים הם בבקר והנה הארץ קוראת ואומרת: לכו לחמו בלחמי.

ה

יצירת המלאכים

ויברא אלהים את התנינים הגדולים, אלה המה ראשי המלאכים, ואת כל נפש חיה, אלה הן מחנות שכינה, מיכאל העומד מימינו של היוצר מקבל ממדת החסד, גבריאל העומד משמאלו מקבל ממדת הגבורה, אוריאל שותה ממדת הרחמים, ורפאל מקבל השפעתו מהשכינה עצמה וכה הוא רופא כל בשר. מיכאל וגבריאל נקראים גם-כן שרפים, שמחים הם לעשות רצון בוראם ולהגביר ממשלתו בכל.

צַר אלהים אדירים באצבעו צורת כל מלאך ומלאך לפני כל שר ושר משרי מעלה, ויפח בם רוח חיים, העמידם על רגליהם וקשר להם כנפים, קרא לכל אחד בשמו והפקידו על עבודה מיוחדת.

מלאך זה מנה על עבודת השיר ואת משנהו על עבודת השבח; זה משמש לפני כסא-הכבוד וזה מלווה את הגלגלים והמזלות; זה משיב הרוחות, זה מצית את האש ומשלח את הברקים; זה ימטיר וזה יוריד טללים; זה מחיה וזה ממת; זה מביא צרה, יגון ואנחה וזה ישקה לבני-אדם כוס תנחומין. אחר-זה גזר על כל אחד ואחד לעמוד בשלו ושלא לעבור על דתו וחקו.

ו

מבני השטנים

ויאמר אלהים: תוצא הארץ נפש חיה למינה, נפש בהמה למינה ונפש חיות-הארץ למינן. ואף לגלמי האדם ברא נפשות נפשות. עוד הוא אומר לגלם את הגופות והנה ערבה השמש, קדש השבת ולא הספיק לכלותן. מאז תועות נשמות אלה כשדים וכרוחות. מהם פרים ורבים כבני-אדם, מתים כבני-אדם ויש להם מחשבה ודעת כבני-אדם. ומלחמה לבני-השדים עם בני-האדם כל-הימים.

IV

מהחי למינהו

א

המגנים

את זה לעמת זה עשה אלהים. ברא משפחות בני־האדם ויפרד אותם לבית אבותם ולגזעם ויתן להם את האדמה לנחלה ולירשה, לעבדה ולשמרה ולאכול מפריה. וברא גם שירת שדים ומוזיקים, רוחות ומחבלים, מהם בעלי דמות־הגוף ומהם בלי גוף, ויוריש להם את האויר ממעל וגם את ירכתי האדמה ומקומות המדבר. והיה היום לאלה והלילה לאלה, ורבו יחד והתנגשו יחד ימים רבים. ותלך יד הרוחות הלוך וגבור על משכנות בני־אדם, הלוך וגבור. אמר היוצר: אין כח בידי ילודי־אשה לעמוד בפני הרוחות הרואות ואינן נראות—ואם לא אמצא תרופה, יצורי אלה יכלו את האחרים, ונמצא זרעם של אדם וחיה כלים מאליהם. מה עשה? קרא למערכת השרפים הסובבים את כסאו ויאמר להם: בכל תקופת ניסן, בשעה שהמוזיקים והלילין מתגברים ואומרים לכבש את האדמה ויושביה, הרימו את ראשיכם עליהם וגערו בהם, סכו על יצורי־מטה באברותיכם. אמרו השרפים לאלהי מרומים: את פקדתך נמלא ועל משמרתנו נעמוד.

ברא אדיר־הטבע בהמות הארץ, את הבקר והצאן וכל בעלי־חיים אוכלי צמח הארץ ולא שותים דם אחיהם. ויברא גם אריות ונמרים, זאבים ודבאים וכל מערכת החיות השוחרות לטרף, והיה להם בשר שאר בעלי־חיים לאכלה ודמם למשתה. אמרו אוכלי העשב: למה ניגע לריק ונלד לבהלה, אם בשעה שאנו רועים והולכים לבטח דרכנו קופצים עלינו יצורים אחרים, ממגרים ורוצצים אותנו ובולעים את עצמותינו ואברינו! אמר היוצר: ואני גם אני אבטל במעשה יום אחד את מעשה יום השני, ויאמרו עלי: אל זה הורס מה שבונה בעצמו, עוקר את אשר נטע ומכבה את האור אשר הדליק! מה עשה? המליך על שתי מערכות החיות את הבהמה בהררי אלף, היא הבהמה, שאוכלת עשבי אלף הרים בכל יום ובלילה הם צומחים מאליהם ומי הירדן נבראו להשקותה. ובכל תקיפת תמוז, כשהשמש לוחט במרומי רקיע, כחה של בהמה זו מתגדל שבעתים והיא מרעמת בקול, ישמע מסוף העולם ועד סופו. חיל ורעדה יאחזו גם את החיות הרעות והן נעצרות שנה אחת לעבור את הגבול הושם להן. ואלמלא כן, לא היה אפשר לבהמות־הבית להתקים ונכתדו כל עדרי הצאן מעל־פני האדמה.

ברא אלהים בששת ימי־המעשה את העוף למינהו וכל צפור־כנף למיניהו, מהם טהורים ומהם טמאים, מהם נבחרים לקרבן על המזבח ומהם אינם ראויים לקרבן. ויברא גם את הפרס והעזניה וכל צפור פורתת אשר

אינה בישוב. ויהיו אלה האחרונים גם־כן מצרים לראשונים ומכלים בהם עד־חרמה. נמלך הבורא ויברא את זיו שְׂדֵי, מלך כל מחנה העופות וכל מערכת הצפרים; ויגבל לו מועד את תקופת תשרי ויפקוד עליו להגביה אז את שתי כנפיו, אחת יפרש למזרח ואחת למערב, ויגן שנה תמימה על עופות בני־השלוש נגד בריות אלה, שאך הכליון מגמתן ואורבות לאלה, שאינם יכולים לעמוד בפניהן.

והנה זה הים גדול ורחבי־ידים. בו דגים גדולים וקטנים אין־מספר וגם תבנית כל חי למינהו, בו יש דג גדול מאה פרסה ויש דג שארפו מאתים פרסה, עינים לאלה כחלונות ושדרותיהם כהרים; יש דגים קטנים כרמשים וזבובים, וכל אחד מבקש אכלו. איך תהיה תקומה לקטנים בעני הגדולים? ואיך לא יבלעו תניני־הדגים את אחיהם החלשים? אמר אלהים: גם בים לא ימשלו אך העוזים והתקיפים לבדם ולא יעשו כלה בשאר יצורי, שגם להם נשמה באפם. מה עשה? ברא את הליותן, זה הדג הענק, שגדול הוא מכל הדגים, וימסור לו את הממשלה בכל מערכת הים. וכה אמר היוצר ליצורו זה: ראה, נתתי לך מכחי ומצאתי אותך יתר על־כל־בריה. הגבה ראשך בכל תקופת טבת ושלה זיקי עיניך לכל־עבר. הִרְתִּיחַ מי הים והכה גלים בסנפירך הרחבים, לקולם ירעשו כל אשר ממעל ומתחת. ויכירו וידעו כל אבירי הים, כי יש שופט רמים עליהם. זהו שאמר הכתוב: ה' בחכמה יסד ארץ!

ב

הראמים

מקדם ומאז ועוד מימי הבריאה הראשונה בנו להם שני ראמים את מדורם בירכתי תבל, זה בחר לו מזרחו של עולם, וזה שם משכנו במערב. זה לשבטי בני־האלים הוא נחשב, הוא ממשפחת המלך, מלכו של עולם. זה זכר, וזה נקבה; זה יוצא לטרף ביום, וזה מבקש אכלו בלילה. ופעם בשבעים שנה, והיא שנת היובל העליון, עוזב זה שבמזרח מעונו ושם פניו למערב; וזה שבמערב קם והולך למזרח. באמצעיתו של עולם מתקרבים המה יחד, אש חמדתם תלהט כצאת חמה מנרתיקה. קם הזכר על שתי רגליו, תופש במין השני וירעים קול חדוה, ממנו תחיל ארץ. יום מחול וחדות האהבה אז לכל יצורי מעלה ומטה. השמש מחבק את הירח. כוכבי־היום מרקדים וששים ושמחים עם כוכבי הליל ויקרב כל בשר אל בשר. והיה כאשר יזדקק הזכר אל הנקבה, תופשת דלילה את שמשון בשערות ראשו ותנמץ אותו אל הסלע. יוצא המוח בגעש ובולע שלישי העולם. אראלים מיללים והומים. גם שאר הנמצאים ירימו מספד כתנים. לאט לאט תשוב הנקבה אל מעונה שבמערב; מעברת היא, בטנה מתרחבת. אחת־עשרה שנה עוד לה כח לעמוד על רגליה, רועה היא בשדות ושותה היא מים מבארות. אבל בבוא שנת השתים־עשרה לעבורה יתגפה

כַּרְסָה כהר, והיא שוכבת על צדה מבלי יכלת לקום. אבל הריר היוצא מפיה גם הוא כמעין נובע, מֵרֶשֶׁב הוא את האדמה אשר מסביבה ועולים בה כל דשא ועשב לאכל האם. כה היא חיה ונוונה שנים־עשר חודש ועולליה מתרוצצים בקרבה ומתנגחים יחד. מקץ החודש האחרון, ובו תתם שנת השתים־עשרה לימי עבודה, תבקע הבטן בקול רעם, קופצים ממחבואם שוב שני ראמים חזקים ואמיצים, אחד מהם הוא זכר והשני נקבה. ותקף נפרדים הם זה מזה, האחד הולך לו למזרחו של עולם, והשני נשאר במערב. ונחה ושקטה הארץ שבעים שנה.

v

הסבורים

א

בימים הקדמונים ובזמנים החולפים, ימים רבים לפני נוצר אדם אבי הבשר עלי אדמות, היו בני השדים והרוחות שוכני הארצות והתנחלו לשבטיהם ולגזייהם. יסדו ממלכות ומדינות, כבשו כל אשר בים ואשר ביבשה ויאריכו ימים יותר מכל החי. הם התענגו אז על רב טובה, שכנו על מי־מנוחות בהר ובשפלה וכל הארץ לפנייהם לארכה ולרחבה. אין עוצר בידם ואין מטיג גבולם. היה היו לשדים גם מדות טובות ומנהגי צדק, והבינו בכל לשון וחכמה. להם שופטים וגבורים, נביאים וחזוים, ואלה נתנו להם תורות ומשפטים וילמדו אותם ארחות חיים. שקטה תבל אז, אין מויק ואין נזוק, אף אין טוב ורע בהחלט. ואלהים ממצל איננו מאזין תחנונים ואינו נטרד בהבלי העולם.

אבל הנה חליפה באה, כלה הסבוב הזה, החלו השדים לזנות אחרי עינם ולבוא למדחפות, עזבו תורת נביאיהם ושלוחי האל ותרב רעתם, גדל הפסדם, עד כי צעקה הארץ מחמסם. וישלח יושבי־מרום גדודים של מלאכים ושרפים, משרתים וחיות, שירדו משמי מעונם וילכו ויגרשו את בני השדים מאחזותם, גשלו אותם מאדמתם ויתנחלו המה במרתבי האדמה ויהפכו אותה בצדקתם ובטהרם לגן־עדן. אין לילה עוד, כי אם יום. ממזרח וממערב, מצפון ומדרום עלו בכל בקר כוכבים גדולים והאירו באור שבעת הימים. אלהים מטיל בין משרתיו, אין מעלה ומטה עוד, כי אם קדור אחד יחיד ומיוחד.

כה עבר דור ארץ של הזמן ההוא, רגע נחשב לשעה, שעה ליום, יום לחודש, חודש לשנה ושנה לשמטה. אפסה כל מחלה וחלאה. גרש האפל, נעקר הספק ואפסה עקת השאלה. הלא הכל רוחץ באור הנצח והלא המות אף עיט לא ידעהו. ואשה אין בכל גלילות תבל, לכֶשֶׁף ביפיה וקסמיה, אין מסתורי האהבה והאיבה, אין חלוקי הדעות, אין משטמה, חמדה, אין חבוי ורבוי דברים ואף אין שירה ותפלה. מְגֵלֵל העולם כספר ריק, יש בו

נקדות בלי תבות ובלי צרופים ונגינות, הכל אחד. כרתה ההויה ברית עם האפס...

ויהי ככלות גם הסבוב הזה, אמר אלהים: אני איני כלה וזמני אינו כלה, אָחִיץ שוב בין ימין ושמאל, ירעם הים, ירעשו כוכבי השמיים נכנס במסבת המלאכים ואמר: רב לכם שבת מטה, עלו שוב השמימה והאחזו שם, ואני משים בארץ שלטון ומושל אחר, אשר לא ידעתם אותו עד-כּה. אמרו המלאכים: אם משלנו הוא ודמותו כדמותנו, למה יגרש אח את אחיו? ואם מן השדים הוא, הלא אין מעלים את היורדים ואין מוקקים את הנפסדים. אמר אלהים: האדם אשר אברא אינו מן השדים ואינו מן המלאכים ואף לא למשפחת בני-אלים יחשב; אני בורא חדשה ויוצר דבר לא היה ואף לא יהיה אחריו. השתוממו המלאכים ואמרו: מה דמותו כי נדע? אמר אלהים: לכם פנים, לשדים אויביכם אחר, ולו יש פנים ואחור; אתם בני נשמה, השדים המה בני גוף עכור – לאדם נשמה וגוף. אתם חיים לעולם, השדים נושאים את הכליון בחבם, האדם הוא חי ומת ומקיץ שוב לתחיה; גופו מתפורר ושב לקנו, ורוחו מאריך ימים ומנחיל קניניו לדור דור. אני יוצר מאפס והוא בורא יש מיש, אני יודע והוא מכיר, אני מלך והוא ממליך. גם אתם גם השדים לא תדעו את השנה, והוא ער וישן. ישן וחווה חיים חדשים בחלומו. לנו עולם אחד וממלכה אחת, והוא בורא עולם בתוך עולם, מחריב מה שברא וחוזר ובונה, לתשוקתו ולחמדתו אין קץ. ואם ירע – ישוב, ואם יחטא – יצעק ממעמקי נפשו, וכי יבוא במצר – יתפלל ויהמה. לנפשו השירה והזמרה, התעיה והעליה. מסוה על-פני היקום, והוא קורע את הצעף.

נבהלו המלאכים וקראו קול אחד: חפץ כזה בבית-משכיתך, אף אנו לו עבדים! נסבו הכוכבים, רעמו הגלגלים. נתק הסבוב השני ממקומו ובא תחתיו סבוב שלישי. אדם הולך על-שתיים נראה עומד על פתח הגן...

ב

ויטיל האדם בגן-העדן הוא ובת-זוגו עמו. צח הוא האויר, קיץ וחוף שונים ואף יום וליילה מדתם אחת. האילנות נושאים פרות מתוקים וערבים לנפש, צפרים נותנות קולן, שלווה ושקט, אין כתם ברקיע השמים ואין חבל אדמה בלי דשא ועשב. הכל גָדֵל מאליו בלי חרישה וזריעה, אין יגיעת בשר וטרדת המחשבה, ואדם מלמד אף את המלאכים כחות הטבע ושמות הברואים. לו השכל והדעת, האשר והתבונה הזכה. ויקנא סמאל בממלכה זו – והוא מבני המלאכים, שלא נכנעו ליצור האחרון. וישם אל הערמה פניו, בא אל אדון-הגן בדמות אוהב נאמן וחבר-אמת ויתעולל עליו בפתויים ובחלקות, ולא זו ממנו עד אשר הטה אותו מדרך הישר וידחפהו למשוואת התאוה. רגש חדש התלקח בלב האדם, נפשו השתכרה ויחלל – וייקץ והנה הוא ובת-גילו ערמים. נשרו צמרות שערותיהם, שכסו את כל גופם, והנה הם במדבר-שממה, אין בו לא צמח ולא פרי, לא מעין ולא

אילן. בבקר ינשב רוח קר ובערב ימש חשך. בוכים ומתאבלים ישבו על גבעה אחת ויבכו על הכבוד שנטל מהם ויתחרטו על עונם. וירא ה' בעינים, רחם עליהם וישלח להם מלאך ומורה. והוא למד אותם מלאכת החרישה והזריעה, הקצירה והדישה, הטחינה והלישה והאזיה, גם מלאכת הטויה והאריגה, התפירה וההלבשה הורה אותם. הסתו נראה בארץ ורוח ה' היה על האדם ויקם ויחצוב לו מערה בהר.

VI

מחיי אדם

א

אל-שדי ושדאל

במועד ימי הבריאה הראשונה לא היה אדם עלי אדמות, כי אם מלאכי-מעלה, שרפים וחיות משרתים את היוצר, משבחים לשמו וקושרים לו כתרים בכל יום. אין אפל עוד, השמש יצא ואינו בא ואף אותו משמשים הירח והכוכבים, אלה אומרים תפלה בלחש ואלה בקול, וממקור תפלה זו נובעות כל התהלות והומירות עד-היום. והיה בין מלאכי-מרום מלאך אחד גדול ונורא ולו רב שאת ועז הכח על כל בני-גילו, שדאל היה שם המלאך הזה, והוא מצביא לכל בני חילות השטן, שהחלו להתבצר באפסי העולם ולהרחיב נחלתם. והיה כי התעצם שדאל ומחנותיו התרבו, קנא באלהים-שדי ויאמר: הוא מלך, אף אני רוצה למלוך, לו כסא כבוד, אף אני אבנה לי כסא לשבת; אם יכיר במלכותי, אז אכרות לו ברית ונשחק יחד בממגני ההויה, ואם פיישנים ידרש ויאמר כי לו משפט הבכורה, אז לחם אלחם עמו ואראהו את תקף ידי. נתמלא אל-שדי חמה ויאמר: דורות אין-סוף עמלתי ויגעתי להשלים בין התהו והבהו, הרכבתי אור באפל ובניתי מציאות שלמה, בה אין קרע ואין כתם, מציאות נאה ומהדרה ובה מרחב וגבה. מימי לא שמעתי אף-אחד ממלאכי קובל ואומר: צר לי המקום, אין לי תקומה אם לא אבנה מהריסת רע וחרבנו; והנה בא שדאל עמיתי ורעי וחורש עלי רעה, אף אני אראהו נחת זרועי. וישרוק אלהים צבאות ויקרא לכל שרפיו ומלאכיו, צוה אותם להזדין בפטישים ובקרדמות ולהלחם בשדאל עד רדתו. יצאו למלחמה נגד בני-השטן גם גבריאל הגדול ומיכאל הנורא, וילחמו במחנות שדאל המתקומם ויכו בס מכה רבה, ואת הנותרים הפילו מטה, לא הותירו מהם מעלה אף שריד, ויפלו לארץ כאבני ברד מתוך העננים.

אמר אל-שדי: מעז לא יצא מתוק, ואם לא אברא מגן נגד בני-השטן מטה, כי אז יכבשו את כל רחבי האדמה ויהפכו גם אותה לתפתה ערוך. נמלך וברא את האדם.

ב

אור עובר

בגן־העדן, אשר נטע אלהים מקדם וישם שם את האדם אשר יצר, האיר האור בלי־הרף והגרים בו לא ידעו ליל וחשך; האור היה אור של שבעת הימים, לא קבוע במקום ולא עלג מראהו, מבהיק הוא מסוף העולם ועד סופו וכל־חי צופה ומביט בו עד־בלי־תכלית. ויהי כאשר גרש היוצר את בן־האדם ממשכנו זה, כי חטא לו, הושיב אותו בנחלת האדמה, שם מושלים לילה ויום, אור וחשך, כאשר עולה אחד יורד השני, וכשירד השני עולה אחיו, קטנה מדת האור מזו שמושלת בגן וממשלתה אך לשעה. צהרים היה, עת בא האדם לשכון על־פני האדמה, השמש עמד ברום רקיע ולהט בחמו, נשא אדם עיניו אל הכוכב ויאמר: חדש זה עמדי. עוד הוא מסתכל והנה החל הגלגל להתמעט, עברה שעה אחת ושתיים, נתאדם השמש והזהיב את האויר, יוצאה הנשמה מן הגוף ומשליכה שוב אורה על כל נולד; והנה גם האדם כהה. לוחם היום עם הערפל, גוסס האור. אל־שדי יסתיר פניו והנה גוע כל הנראה והמוחש לעינים, צעיף שחור מכסה את פני־כל והליל בא ודבק בגוף, חודר אל מתחת לעור, בא ותופס מקום בכל האברים הפנימיים, והנה חשך, חשך. בן־האדם נפל מלוא קומתו ארצה והשתרע לכל צד, באצבעות ידיו ורגליו נקר בקרקע ויבקש איזו לחלוחית של אור וזהר, אבל לשוא יחפש – החשך מחנק אותו, נפשו נדעכה, אין תשועה, אפסה כל תקוה, בא הקץ.

כה היה מוטל שעות אחדות, והנה בא השטן, נגע בו ויאמר: קום, אובד, למה תתאבל, היה לי לעבד ועבדתני ואני אביא לך במהרה האור אשר ראית מתמול־ששום ויעל רוחך בך. הגביה האדם את ראשו ויאמר: אם אל נחלת האור תביאני ותראני את הכוכב האדם המשפיע נגה ואור מסביבו, אז אעבדך לעולם, אני וזרעי, ואצוה זאת גם לדורות הבאים. עוד הוא מדבר והנה נצני השחר נראו בארץ, נדחה האפל מפני מנוחה שאננה, רחץ העולם וטהר, נפתח חלון בבריאה, נתחדשו החיים, כבוד ה' נשפך על־פני־כל! אמר האדם לעצמו: לעבד נמכרתי בעבור האור, אני ובני משפחתי עבדים נהיה לאותו המלאך הגואל – כי לא ידע, שזה הוא השטן – אבל טובה לי עבדות לאור־השמש מחרות באפל מחלט. האור הוא החיים, והאפל הוא המות, איך לא אכפר את החיים על־פני המות? כה הלך ונהנה לאור־היום, עד שפנה גם הוא לערוב. כיון שבא הליל ושוב כסה החשך את פני הארץ, נפל שנית על־פניו ויאמר: רמני אותו השלית, באור עובר וחולף קנה אותי, ואנה אני בא? –

ג

תוכחת חיה

ויהי אחרי קום קין על הבל אחיו ויהרגוהו נפש, וקין גלה בעונו,

אמר אדם: לא אוסיף לדעת עוד את חוה ולא אוליד בנים להוסיף יגון על יגוני. נגלה עליו מלאך מן השמים ואמר לו: אדם, אדם, לא כמחשבותיך מחשבות אלהים, קרב אל האשה אשר נועדה לך ביום הבראך, בן יולד לך והוא ינחמך מעצבונך, גוים ממנו יצאו ועמים רבים ממנו יסרדו, ויתברכו בו כל יושבי הארץ. אך השמר בזה, שכני שת לא יתערבו בבני קין ולא יבוא האפל בגבול האור וישחית גם אותו.

נוסח אחר: וידע אדם את חוה אשתו ותהר ותלד לו שני בנים, את קין ואת הבל. הראשון בא מעמק החשך, והשני טוב־לב היה. והי בלילה ותרדמה נפלה על חוה ותרא והנה קין שותה דמו של הבל אחיו, ותיקץ משנתה ותפעם רוחה ותספר לאדם את המראה ויחרד גם הוא. ויקומו וילכו אל מקום מגורי בניהם וימצאו את הבל מתבוסס בדמו, ויספקו כף אל כף ויבכו ויתאבלו על המת.

ויהי כחם ימי האבל וינחם אדם ויבוא אל אשתו ויפקוד ה' את רחמה ותהר ותלד בן שלישי לאישה. ויהללו את ה' ויקראו את שם הבן הנולד שת. ויגדל שת וישכיל וייטב דרכו והי משוש הוריו. פעם יצאה חוה אל השדה ותרא והנה שת בנה לוחם עם חיה רעה, שפערה פיה לבלעהו. גערה חוה בחיה ותקרא: האם לא תתעצבי לנגוע במי שנברא בצלם? השיבה החיה ואמרה לחוה: לא אנו אשמים בדבר, כי נהפך לבנו לרעה על האדם—את הסבות בכל אלה! תמימים היינו במעשינו ואך שלום בינינו ובין כל החי; אבל מיום שחטאת ואכלת מעץ־הדעת, נטע אחר נטוע בתוכנו וקוראים אנו לריב עם כל מי שנפגש אתנו. ותדום חוה ולא ידעה מה לענות.

ד

הנזיר

ותהר חוה ותלד בעצב את קין ואת אחותו קנאה ותוסף ללדת את אבל אחיו ואת אחותו אמא. אחרי מות אבל ילדה חוה את שת המנחם ואת אחותו אסתרא. ויירש שת את חסדי אבל אחיו והי לרועה־צאן ואדם שמח בו ויאהב אותו מאד. והי היום ושת וחווה אמו בחדר, אמר שת אליה: הגידיניא לי, אמי, מה טיב החטא שחטאתם אשר ברא אותנו ואדע. אמרה חוה אל בנה: גרמת לי צער בהזכירך אותי דברים מקדם, אבל הלא אמך אני ולא אמנע ממך דבר. אני ואביך טילנו בגן־העדן, שקט ושלוח היה במלוא העולם, ויבוא הנחש הארור וישיאני לאכול מעץ הדעת אשר בתוך הגן ולעבור על מצות נוסעו. עוד הפרי בפני ובפי אביך והנה נגלה אלינו אדון־הכל ויקלל אותנו קללה נמרצה, מאז תועים אנו ולא נדע מנוח. כיון ששמע שת את דבר החטא, התפלץ לבו וידר נדר ויאמר: חי אבי ואמי וחי הבורא, אם כל הימים אשר אחיה אגע בפריעץ ואם יבוא כל גרעין אל מי. וישמור שת את נדרו וינזר מכל תענוג.

ה

שפה אחת

שבע שנים, שנות שמטה שלמה, חיו אדם וחוה אשתו בגן־העדן ועמהם כל חיה ועוף. ויהי שפה אחת ודברים אחדים לאדם וחוה. כי ידבר אדם, מתאספים החיות והעופות ומקשיבים אל אמריו; וכי תשיח חית השדה ותספר מימי עלומיה, יכרעו אדם וחוה ויאזינו לדברי החיה. ברית לְכֶלֶם יחד, אין הבדל בין הולך על־שתיים ובין הולך על־ארבע. ויהי כאשר חטא האדם, כי הסיתו הנחש לעבור על מצות אלהים, ויגרש מהגן וילך לבקש לו בקעה לשבתו, פגשהו אריה, שאל אותו אדם: האם לא תדע מקור מרעה ובו מעינות מים? הביט בו האריה משתומם ולא הבין דברו. הלך הלאה והנה שור לקראתו. אמר לו אדם: אין לי נחלה ומושב, אולי יודע אתה איה מקום אָלִיין? שחק השור, כי לא ידע עוד שפת האדם. נסה אדם לְדַבֵּר עם הסוס, עם החמור, עם העז והכלב – וְכֶלֶם לא ענו לו על שאלתו. ראה אדם, כי נטל מהם הַדְּבַר בעונו, וַיֵּץ לבו אותו ויאמר: רָעִים אהובים היו לי, ועתה רחקו ממני.

ו

במדה

באבן הרג קין את הבל ויפוצץ בה את מוחו. ויצא מעם ה' מוכיחו והיה נע ונד בארץ ימים רבים. ויהי ככלות שנת היובל, בנה לו קין בית ויאמר לנוח מעמלו, ותפול אבן על ראשו ותפוצץ את מוחו. מאז היה לַחֵק בין בני־אדם: בדבר אשר ימית אדם את חברו ימיתו גם אותו – אם בחרב הזָדִין הרוצח, יחתכו גם את ראשו בסיף; אם במים הטביעו, ישליכו גם אותו לבאר עֲמָקָה; ואם באבן המיתהו, ירגמו אותו כל העם אבן – מדה כנגד מדה וסאה בסאה.

vii

הערב שמש

א

הספר

מיכאל השר הגדול, הממנה על שבעת המלאכים המשרתים את מלך מלכי המלכים, מסר ספר־פלאי לאדם קדמון, נכתב בשבעים ושתים אותיות, והוא מלא רוים וסודות, וכל ההוגה בו לבו נעשה כמעין המתגבר להבין יִלְהַשְׁכִּיל ולומד להכיר את צרופי ההויה ונתיבות הבריאה. ותרב חכמתו של

אדם ויקרא שמות לכל בהמה, חיה ועוף, רמש ודגים וידע לסמן גם את טבע מערכת השמים ותכונת הגלגלים, למד את הימים והעתים ולחקור את התקופות ואת היובלים ובכל אשר יראה ויביט ידע להנבא, אם למות או לחיים, אם להיטיב אם להרע, אם לעשות או לחדול. וכחו של הספר גדול מאד: אם אך פתח אותו, היה נודד הכל מתחתיו כאניה; אם לפני הר גבוה עמד, היה ההר נמס כדונג, ואם על הים היה מזכיר שמתיו, אז נרעש ועלה שמימה. כל מגדל גבוה וחומה בצורה נפלדו מיד וכל עץ־פרי נתן פריו בלא־עתו. האריות, הנמרים והדפיים עמדו כאלמים, עם הנחשים והעקרבים היה משחק כעם צפרים. ראה שאין העולם מתקים מול פלאות הספר, עמד ושם אותו בנקרת הצור מקדם לגן־עדן. ושם הוא מנח חתום וסגור עד היום הזה.

ב

התפלה

ויהי כי גרש האדם מגן־העדן, ישב לו על שן־סלע ויתחנן לפני הגבורה ויאמר: ה' אלהי העולם! אתה בראת את כל מרחבי תבל, מלכותך לנצח נצחים ותפארתך לדור דור. אין דבר נעלם ממך ואין נסתר מנגד עיניך. אין מי ישגב ממך ואין ממרה את פיך. לך המעשים והתורות, החקים והמשפטים, הדעות והמדות. אתה כוננתני ונפתח בי רוחך ותעשני בצלם דמות תבניתך, ואף אמרת, כי משול אמשול על כל בריותיך ואהיה ממצע בין העליונים ובין התחתונים, אישר הדורים ואטהר הטמאים. בעלות השחר קמתי ושרתי שירת הבקר לפניך ובליל פרשתי שמלה על־פני האדמה ונח כל בשר מעמלו ויגיעו. אין מלחמה ואין שביתת הברית, כל חי ילך בדרכו, כל עץ בחוגו גדל ויונק משלו; ואין לקיחה והלואה זה מזה, אין הסגת־גבול או, לאידך, מתנת־חסד. הלא מתנתך הרחבה מספקת לכל ומדה אחת לכל־נמצא. והנה בא הנחש רעי מאז, החליף את עורו וישנה את דמותו ויטע ארס בלבבי ובנפשי וברוחי. נעקרו התחומים ואני נע מאהבה לאיבה, מקרבה לרחוק ומחויב לשלילה. אני מחבק את אשת חיקי ואף היא תטעה אותי. בין מרעים אבוא והם חורשים עלי רעה. בידי אני הורס את תקותי, ואשר אחשב היום, למחר הוא בטל מאליו. אף בכוכבים אין אמן ואף תורתך לא תלמדני עוד דרך החיים. שממון רובץ על כל היקום; כי נאכל לא נשבע וכי נצמא המים לא ייטיבו לנו. בער אני ולא אדע, מה יהיה עמדי ומה גורל יוצאי־חלצי וגורל הדורות הבאים.

ג

המערה

כשגרש אלהים את בן־האדם מגן־העדן, הביאו לארץ תחתית, ששם

אפל צלמנת ולא-סדרים. ראה אדם, כי החטיא לעשות, הרהר בתשובה, נכנס במי גיחון עד צוארו ויצעק אל ה'. רחם עליו אב הרחמים והעלהו לישוב האדמה, שהיא אחת משבע ארצות שבראן אחת אחת. שם גם הוליד את קין ואת הבל ותהי לו מנוחה לשעה. ויהי כי מתו הם ונולד שת, עלה השחר בעולם ואלהים לקח את האדם ויושיבהו בתבל ארצו, היא ארץ העברים. ויתן לו את חברון לנחלה ושם מערה, שממנה נפתח פתח לגן-העדן. ותמת חוה בימים ההם. קם אדם והחל לחצוב לה קבר; יצתה בת-קול ואמרה: דין! ולא חצב עוד. על-יד חוה נקבר גם הוא במותו. שת בנו, שהיה בדמותו ובצלמו, התעסק בו במיתתו. אחרים אומרים: מל שעסק ביצירת האדם וגלמו מעפר ויפח באפו נשמת חיים, הוא גם עסק בקבורתו ולא נגעה בו יד אנוש.

VIII

קין, הבל ומשה

א

הריבה

גן נעול אחותי כלה".

ירד סמאל השר הגדול משמים ארצה, ולו שתיס-עשרה כנפים, שש יתר על אחיו. וירא את האשה נולדה בצלם ובדמות ויתחבר אליה ותהר ותלד בן ותאומה עמו. ותוסף חוה ללדת עוד, וגם עם בנה השני נולדה תאומתו ובת-זוגו עמדו. והנערה יפה עד-מאד, אין בכל הבריות משלה. אמר קין: אני בכורו של עולם וגם הנחש מלך-החיות דודי הוא; לי המשפט גם על אשת אחי. אמר לו הבל: אל תפרוץ גדר ואל תכנס לכרמי. אמר קין: כהן אני ולי התרומה. אמר הבל: אף אני בכור לאבי. מיד תפש קין את הנערה בבל-ריתה ויעל עמה על הר גבוה ונשא. אמרו המאורות: כוכב חדש בוקע מן האדמה! ונתקנאו בבן-סמאל.

אחרים אומרים: קין והבל שניהם תאימים היו; ובצאתם לאורו של עולם, נערה יעלת-חן כרוכה היתה בעקבו של כל אחד ואחד. ויתרוצצו האחים ביום הולדם וידלגו איש על רעהו. הראשון אמר: שלך שלי הוא; והשני אמר: שלך שלי שלי. אמרו אדם וחוה: אח אך את אחותו יקח, ויקים: עולם בחסד יבנה. עמד קין ומרד בהוריו ויגרש את אחיו, גשא את תאומתו של אחיו על גפיו וידא עמה על כנפי רוח. והנה קול ברמה נשמע: רד מטה והשב את האילה לבעליה! נבוך היה קין לרגע ואמר: אל הנערה הזאת תשוקתי, על-כן החזקתי בה; אבל אלה מרחוק יתיצו בין לב לב ויכרו בור לחטאת. אמרה תשוקתו: אלך ואבוא אני לפני

מלכו של עולם ואריב את ריבך. אמר אדון האדונים: הניתו לה, תהיה
לאשר יעדה, נצחתני.
והבל הלך ובכה, הלך ובכה וירד דומה ביגון נפשו.

ב

האחיות

מתחלף העולם משמטה לשמטה, מלאכי-מעל מימי השמטה האחת
נעשים בשמטה השנית, הכרוכה בה, לבני-אדם; ממועד השמטה החולפת
יורדים בשמטה הבאה למדרגת בהמות. המאור הגדול הולך ומצטמצם והיה
למאור קטן והבקר מתכסה בצעיף הערב. בתפלת האדם והחי העבר ידבר
מתוך ההוה. הנעגועים לימי קדם יכו גלים. הנפש הומיה ועוקרת כל
גדר וחיץ. הבו לה כוס לשתות מחלל האפס. השיבו לה ימי נעוריה!

צאן-אדם כאלה היה הבל רועה, בעת רוחו התהלכה עלי אדמות,
ואלה וכאלה רעה גם משה במדבר. מניצוצות הקדשה, שנתערבו בשרש הרע
של קין, נשתלשלה נשמת יתרו; ומשה אבי-הרועים היה השלמת הבל --
שניהם היו תוספות הבריאה. הלא כה נאמר: ותוסף ללדת. עם קין נולדה
תאומה אחת, ועם הבל נולדו שתי תאומות, הלא הן בתיה וצפורה; הראשונה
נולדה להיות בת-מלכים, והשנית היתה באחרית הימים בת-כהן. וירא קין,
כי פירשנים לאחיו ומעטה נחלתו, ויקם ויפוצץ באבן את ראש בן-גילו.
ויבואו ימי חשך ואפל.

ויהי כי נולד יתרו ונפקחו עיניו להכיר את שרשיו, אמר: אתקן את
אשר עויתי אז. ויתן למשה את צפורה תאומתו לאשה, ונתחדש
שוב האור, ובתיה גם היא נכנסה בחייה לגן-עדן ותאמר: לא אצטר
את אחותי.

ג

טוב הנסיון

ויאמר ה' אל משה: הנה מקום אתי ונצבת על הצור. אמר משה
לאלהים: רבון העולמים! הגד לי, מי אני ומה אני? ענהו אלהים לאמר: הבל
בן אדם הראשון אתה ומקדם יצרתך. אמר משה: שוטט רמים! מה עשיתי
ומה עול היה בכפי אז, כי נתתני להאסף בידי אחיז אמר לו אלהים:
בשמטה עוד קודמת לזו לא באת לידי נסיון, אך בתם הלכת ככל
יצורי אז, ולא ידעת להבדיל בין היצירה ובין יוצרה. אמר משה: אם
פניך ילכו אתנו, גם אנו אך לפנינו נביט; ואם תסיר את כפך ונחזה אחור,
היום יהפך ללילה ונמקו חיינו. אמר אלהים: עדיפה הרשית ואל תהרהר
אחרי מדותי. נמלך משה ואמר: רבון כל המעשים ואב הדעות, הבא את
כל בריה לידי נסיון. ויקף ארצה וילט פניו.

IX

ירידה ועליה

א

בני קין

שֶׁת לֹא אֱלֹהִים לְאָדָם זָרַע אַחֵר וְיֹלֵד בֶּן בְּדַמּוֹתָו וּבְצַלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֶׁת. מִלְמַד, שֶׁקִּין לֹא הָיָה בְּדַמּוֹתָו וּבְצַלְמוֹ וְאִין מַעֲשֵׂיו דּוּמִים לְמַעֲשָׂיו. מִשֶּׁת נִשְׁתַּלְשְׁלוּ כָל הַבְּרִיּוֹת הַתְּמוֹת וְכָל דּוֹרוֹת הַצְּדִיקִים, וּמִקִּין יֵצְאוּ כָל דּוֹרוֹת הַרְשָׁעִים שֶׁמֵּרְדוּ בְּמָקוֹם. בְּנֵי־שֶׁת נָהוּ אַחֲרֵי סֵהֶרֶת הַרוּחַ וַיִּתְקַדְּשׁוּ כַּבְּנֵי־אֱלִים, לְמַדּוֹ לְהוֹדוֹת לַה' וּלְפָרְסָם חֲסִדּוֹ בְּרַבִּים; אֲבָל בְּנֵי קִין הִתְגַּאוּ בַּגְּבוּרָתָם וּבְעַז כֹּחַם וַיֹּאמְרוּ לְיוֹשֵׁב מַעֲלָה: עֲמוּד אַתָּה בִּשְׁלֶךְ וְאִנּוּ בִּשְׁלָנוּ, אִין לָנוּ צָרֶךְ בַּגְּשְׁמִיךְ וּבַמִּתְנַת־שָׁמַיִם, יֵשׁ לָנוּ נְהָרוֹת וְנַחֲלִים לְהִשְׁקוֹת אֶת אֲדַמְתָּנוּ, סוּר מִנּוּ וְאֵל תּוֹסֵף לְמַשַּׁל עֲלֵינוּ! אָמַר אֱלֹהִים: אֶף־אֲנִי לֹא אֶעֱמֹד בְּעֵדַת רְשָׁעִים, אֲבָל אֶת צְדִיקִים אֶלִּין וְאֵהִיָּה עִם פִּיהֶם. הַטּוֹב יִבְטַל אֶת הָרַע, וְהָאוֹר יִגְבֵּר עַל הַחֹשֶׁךְ.

אֲחֵרִים אוֹמְרִים: אוֹתָם הַמִּלְאָכִים, אֲשֶׁר יִרְדּוּ מִמָּקוֹם קֶדְשְׁתָּם, רְאוּ אֶת בְּנוֹת־קִין הַזֹּלְכוֹת עֲרֻמוֹת וּמַכְחִלוֹת עֵינֵיהֶן כּוֹזְנוֹת וְתַתְּלִקָה אֵשׁ הַתְּשׁוּקָה בְּלִבָּם, תַּעֲזוּ אַחֲרֵיהֶן וְלִקְחוּ מֵהֶן לְנָשִׁים וְתִלְדְּנָה לָהֶם אֶת הָעֲנֻקִים. שֶׁשָׁה שֶׁשָׁה הָיוּ יוֹלְדוֹת בַּבַּת־אֲחַת, וְתַכְּף אַחֲרֵי הַלְדָּה עֲמָדוֹ עַל רַגְלֵיהֶם וּרְקָדוּ לְפָנֵי הַזֹּרֵהָם. כִּשְׁגָדְלוֹ שִׁלְחוּ יְדֵיהֶם בְּכָל גּוֹל וְחָמַס וַיִּרְבוּ לַעֲשׂוֹת הָרַע. קָמוּ נְבִיאִים וּשְׁלִיחִים וְהִתְחִילוּ לְיִסְרֵם בְּדַבְרֵים וְאָמְרוּ: אִם לֹא תִּיטִיבוּ מַעֲשֵׂיכֶם, מַחֲזֶה תִּמְחוּ בְּמֵי הַמַּבּוּל, שְׁעֵתִידִים לְבוֹא וּלְכַסּוֹת אֶת פְּנֵי הָאֲדָמָה. הֶעֱזוּ פְּנֵיהֶם וְאָמְרוּ: אִם יַעֲלוּ הַמַּיִם וַיִּגְאוּ, הָרִי אֲנִי גְבַה־יְקוּמָה וְלֹא יִגִּיעוּ אֵלָא עַד בְּרִכְיָנוּ, וְאִם מִי תְהוֹמוֹת יִפְתָּחוּ, הָרִי פָרְסוֹת רַגְלֵינוּ רַחֲבוֹת כִּלְכֶךְ. לְסַתְּמָם בְּמָקוֹמָם. מַה עֲשֵׂה אֵל קְנָאז הַרְתִּיחַ עֲלֵיהֶם הַמַּיִם מִמַּעַל וּמִתַּחַת, פִּשְׁטוּ עוֹרָם וּשְׁלָקוּ אֶת בְּשָׂרָם. מִי יַעֲמֹד לְפָנֵי אֱלֹהִים וּמִי יִסְתֵּר מִפְּנֵי חַמְתּוֹז –

ב

הַעֲד

כִּשְׁחַטְאוֹ בְּנֵי דוֹר הַמַּבּוּל וְאָמְרוּ לְאֵל־שָׂדֵי: סוּר מִמֶּנּוּ, דַּעַת דְּרִכְךָ לֹא נַחֲפוֹץ וְאֵף אוֹרֶךְ כְּנוֹס אַתָּךְ, – כַּעַס עֲלֵיהֶם וְגוֹר עֲלֵיהֶם וְעַל בְּנֵי דוֹרָם כְּלִיָּה. אָמַר אֱלֹהִים לְנַפְשׁוֹ: אִם אֲנִי מַחְרִיב אֶת כָּלָם, יֹאמְרוּ עֲלֵי בְנֵי הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים: אִם אֵלֶּה חַטָּאוֹ–נִשְׁיָהֶם, בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם מִה חַטָּאוֹז וְאִם בְּנֵי־אָדָם עֲזוֹתוֹ דְּרִכְיָהֶם – לְמָה מַקְנִיָּהֶם, צֹאנָם וּבִקְרָם, סוּסֵיהֶם וּפְרָדוֹתֵיהֶם יִסְפוּ מִה עֲשֵׂה? הַעֲלָה אֶת חֲנוּךְ בְּיָרֵד לְשָׁמַי מְרוּמִים לְהִיּוֹת קִים כָּל הַיָּמִים וְלֹהֲעֵיד לְכָל, כִּי שָׁחַת אֶז כָּל בֶּשֶׂר וְאֶף־אֶחָד מֵהֶם לֹא נָקָה.

ג

הנער

חנוך בן־ירד, שחפץ בו קונו והעלהו לשמי־מרום ומנהו בין מלאכיו ומשרתיו, נקרא נער, לפי שזעיר היה מהם בימים, בחדשים ובשנים. ויהי בעלותו השמימה, נתקבצו אופנים ושרפים, כרובים וגלגלים, שהריחו את ריחו, באו וסבבו את כסא־הכבוד ואמרו ליושב עליו: אדיר אדירנו, צבי תפארתנו ונשיא מלכותנו! מה לילוד־אשה בינינו ואיך תתן לבן־מטה אָהוּ בתוכנו? השיב להם אביהם ואמר: משרתי, צבאי, כרובי ואופני, אל־נא ירע לבבכם ואל תצר עינכם בבן־ירד עבדי. יחיד היה בין הרבים, טהור בין הטמאים ותם בין הפסולים. הלכו בני־דורו וכפרו בי ובמלכותי, ועמד הוא והכריז על מלכותי. הם עבדו לא־לילים רבים ויתמכרו למעשי ידיהם, והוא הודה באלהותי היחידה והכיר עצמותי. ראיתי, שבני מסבתו לא זכו לו, נטלתיו מהם והעליתיו עליכם ושמתיו לו מקום באהלי. כיון ששמעו כך, תפשו את השופרות, לקחו בידיהם את החצוצרות ותקעו והריעו לכבוד חנוך, לכבוד בן־האדם.

כל המלאכים, שנבראו ביום שני לבריאה, כשהם נשלחים בדבר יי־נעשים רוחות. וכשהם משרתים לפניו – נעשים אש, כנאמר: עושה מלאכיו רוחות, משרתיו אש לִוְהֵט. לְכֹלֵם אֵין אב ואם ומוֹצֵאִם הוּא הַמֵּאֵמֵר. לֹא כֵן חנוך בן־ירד, הוא היחיד בין המשרתים, שהרתה אותו אם ונולד. בסערה עלה השמימה, טבל בנהר די נור ונעשה קלו אש. אוהב אותו אדון האדונים יותר מכל המלאכים והשרפים. הוא נחשב לאח אלהים ושני לו ויחסוהו אך מעט ממנו.

ד

חנוך קדמון

עוד בימי השמטה הראשונה, בימים לא שכללה עוד הבריאה בצביונה עתה ולא היה עוד אדם ואף לא מלאך ולא שרף, היה חנוך מטיל ברחבי אי־סוף ולא ידע רשע ודין, לא השיג כל חלאה וטמאה והיה קלו טהור ומלא זהר כאל־הכבוד בעצמו. ויהי כי באו ימי השמטה השניה ויטע אלהים עצים בגן, עוף השמים פרחו באויר ודגי הים התרוצצו במים, אמר הבורא: אוריד את חנוך לעולמי ואושיבו מטה, למען יהיה למופת במעשיו לעיני שאר יצורי וילמדו את דרכיו. אבל בני דורו פנו לו ערף, לא הקשיבו ללקחו ובחרו מות מחיים. עמד חנוך הנעלב ובא לעני האל הגדול ואמר לו: למה הטרדתני חנם והבאת אותי במסכה אין אמון בה וכלה קמשונים, בור פתחתי ולא שתו מימי, שפכו לארץ את שמני, דרסו ברגל גאווה על דבשי, עקרו את נטיעי ועשוני ללא אב וללא רע. אמר לו אלהים: חיך, אני מעלה אותך למעונך מיד ואשים ימך כימי־

קדם. נעשה בשר חנוך כלפיד־אש ועלה בסערה לשמי שמים.

ה

הכתרת חנוך

הכתיר אלהים ה' צבאות את חנוך מטטרון בכל מיני כתרים, הפקידהו על כל גזיו ואוצרותיו ועשהו לאב ופטרון לכל מלאכי מעלה. רומם קומתו כגבה הר, הפך גופו לעמוד־אש, עשה את פניו לאור וזהר עיניו כמאורות. שם לבושו כבוד והדר ועטפו במעטפת פאר וגאון. הגדיל כסאו מכסאו בעצמו, קראהו בשמו והאציל לו מהודו. מטטרון משפיל גוים, מגביה שפלים, מזריד מלכים מכסאם ומעמיד נשיאים. נותן חכמה לכל, מביע תבונה והשכל, מדריך ענוים, רופא נדכאים ועושה חסד ומשפט. הוא כותב והוא חותם, הוא נותן והוא מחלק, הוא פורס על הלחם ומברך לכל חי.

כתב אלהים יתברך על כתרו של מטטרון אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, אותיות שנבראו בהן כוכבים ומזלות, ימים ונהרות וכל סדרי בראשית. ועל־כן גדל כבודו על כל מלאכי השרת, ואף בני השטנים יראים ממנו. מטטרון הוא שליח־הצבור למעלה והוא גם רוכב בערבות.

אומרים: חנוך והוא מטטרון תופר־מנעלים היה, ובכל תפירה ותפירה היה מכון ואומר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד! ועל־כן זכה לכל הכבוד הזה.

א

שתי סיעות

א

מיכאל וסמאל

למעלה משחקים מעון זבול ובו שבעה היכלות של אש מתנוססים לתפארה, שבעה מחנות של מלאכים ושרפים, שטהרו עצמם וטבלו באש, סובבים אותם, לפניהם עומדים שבעה מזבחות של אש. ומיכאל השר הגדול לבוש בגדי כהנה גדולה עומד ומקריב קרבנות של אש, מקטיר ומעלה תמר של להבה והוא מתפשט בכל העולמות. משוררים המלאכים, מזמרים השרפים ונפשות הצדיקים באות שירות שירות, ומבקשות ואומרות: הקריבו גם אותנו על מזבחות של מעלה ונהיה לריח־ניחוח לאדון האדונים ואלהי הגבורות.

מיכאל הוא בעל־הכנפים, שעליו דברו הנביאים וחזי"ה, ממשלתו רחבה והוא יביע אמר ויגלה נתיבות. ויהי בעת כעס אלהים־צבאות על סמאל ובני־סיעתו, הוריד אותו מכסאו והפיל אותם בחזקה ממקום קדשתם ויגרשם מנחלתם, טס סמאל טיסה אחת, אחז בכנפיו של מיכאל ושמט גם

אותו ארצה ואמר: אם אני נעקר ממקומי, יעקר גם הטהור שבטהורים עמי וימח כל היקום ולא יהיה לו שריד.

ויהי רעש גדול בעולמות עליונים, אָנוּ וְאָבְלוּ כֹל מִלְאכֵי מְרוֹם וּמִשְׁרָתֵי עֲלִיּוֹן וְאָמְרוּ: אַנְהוּ בָאִים בָּאֵין כְּהֵן וּבָאֵין מִקְרִיב? נִשְׁמָו הַמְזַבְחֹת, חֲרָבוּ הַהֵיכָלֹת וְתֵהִי צַעֲקָה וְתֹאנִיָּה גְדוֹלָה מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ. הוֹפִיעַ אֶל־עוֹלָם וּקְרָא: הַתְּנַחְמוּ, רְעִי, הַתְּנַחְמוּ, אַהֲוִי, אָשִׁיב לָכֶם אֶת רִבְכֶם וְלֹא אֲשִׁים אֶת מִזְבְּחֹתַי יְתוּמִים. הוֹשִׁיט אֶת יָדוֹ, תִּפֶּשׂ בְּמִיכָאֵל, הַעֲלֵהוּ לְשָׁמַי מְרוֹם וְהוֹשִׁיבוּ עַל כְּנוֹ, הַתְּחִילוּ מַחְנֹת הַמִּלְאָכִים שׁוֹב לְרִנָּן וְלִזְמֵר, הֲצַת אֵשׁ עַל הַמְזַבְּחֹת.

כֹּה נֹאמַר בְּמִיכָאֵל, שֶׁהוּא קָדוֹשׁ וּמַעֲשֵׂהוּ קָדוֹשׁ, לֹא הֵיטָה גְדֻלָּה אַחֲרֵי גְלוֹתוֹ. אֲבָל אוֹתָם הַמִּלְאָכִים, שֶׁנִּפְלְאוּ מִגְדֻלָּתָם וּגְרָשׁוּ מִמְּקוֹם קְדֻשָׁתָם בִּימֵי דוֹר אָנוֹשׁ וְהָיוּ לְגִבּוֹרִים אֲנִשְׁרֵי־הַשָּׁם, כִּשְׁהֵם חֲפָצִים לְשׁוֹב אֶל מְקוֹמָם וּמִתְגַּנְּבִים וּבָאִים אֶל אַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד, מְיִסְרִים אוֹתָם בְּשִׁבְטֵי־אֵשׁ וּמְשַׁלְּחִים אוֹתָם שׁוֹב מִטָּה. אֵין מַעֲלִים אֶת הַיּוֹרְדִים הָאֵלֶּה וְהֵמָּה תּוֹעִים כֹּל הַיָּמִים בֵּין גִּבּוֹרֵי כֹל עַם וְעַם.

ב

עֲזָא וְעֲזָאֵל

וְהָיָה כִּי חֲטָאוּ בְּנֵי־הָאָדָם וְהִשְׁחִיתוּ אֶת דְּרָכָם מִמִּלְאָכֵי מְרוֹם, עָמְדוּ עֲזָא וְעֲזָאֵל וְקִטְּרוּ לְפָנַי אֲדוֹן הָאֲדוֹנִים וְאָמְרוּ: לְמָה בְּרִית בְּרִיהַ חוֹטָאֵת בְּסוֹף יָמַי הַמַּעֲשֵׂה? שֶׁקֵּט וְשֶׁאֵין הֵיךְ הָעוֹלָם, לֹא הֵיךְ עוֹן בּוֹ וְלֹא מִתְלָאָה, וְהֵנָּה בָּא בֶן־הָאָדָם וְעָרַבֵב אֶת הַמְּצִיאֹת, אֶת כֹּל נָתַת בִּידוֹ וְהַמְּשַׁלֵּת אוֹתוֹ עַל כֹּל יִצְרִיךְ מִטָּה, וְהוּא גַם אֶת חֲסֵדְךָ אֵינוֹ זוֹכֵר. הִשִּׁיב לָהֶם הַבּוֹרָא וְאָמַר: לְמָה תִּדְּבְרוּ גְאוּה, לֹא הֵיטָה הָאָרֶץ נִחְלַתְכֶם, כִּי אִוּ הוֹסַפְתֶּם לַעֲשׂוֹת הָרַע עַל הָאָדָם. מִיִּד הוֹרִידִם מִטָּה. רֵאוּ בְּנוֹת־קִיָּן, שֶׁהֵיוּ תְּקִיפּוֹת וּבְרִיאֹת וַיִּפְּן מַעֲיָן דּוֹגְמָא שֶׁל מַעֲלָה, וַיִּזְנוּ אַחֲרֵיהֶן וַיִּתְּדַבְּקוּ בֵּהֶן. כִּיּוֹן שֶׁשִּׁלַּטְתֶּם בְּהֵם יִצְרֵי־הָרַע, נִשְׁמַטוּ כִּנְפֵיהֶם, נִדְּחָפוּ מִמְּחִיצַת הַמִּלְאָכִים וַיְהִיו לְבְּנֵי־אָדָם בְּלִי אָב וְאָם. וַיִּרְשִׁיעוּ לְלַכֵּת מִכֹּל חַי וּמְכַל נִבְרָא וַיִּמְלְאוּ אֶת כָּל מוֹשְׁבוֹת הָאָרֶץ חֲמֵס וְגוֹל, הַתְּמַכְרוּ לְכָל תְּאוֹת־בָּשָׂרִים וְנִאֲצוּ קְדוֹשׁ־עוֹלָם. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה אֱלֹהִים, שְׁבָאִים הֵם לְהַפְּוֹךְ הַקְּעָרָה עַל פִּיהָ וּלְקַעֲקַע בֵּיצַת הַתְּבֵל, אַחֲזוּ אוֹתָם בְּצִיצִית רֹאשׁם וְהִפִּילֵם לְמַעַמְקֵי הַרִי־חֶשֶׁךְ. עֲזָא עֵינֵינוּ הָאֲחַת סְתוּמָה וְעֵינֵינוּ הַשְּׁנִית פְּתוּחָה וְהוּא הַנוֹפֵל וְשִׁתוּם־הָעֵינַן, וְעֲזָאֵל תְּלוּי וְעוֹמֵד בֵּין שָׁמַיִם וּבֵין אָרֶץ. אֵף בְּלַעַם לֹא לָקַח כֹּל חֲכַמְתּוֹ אֲלֵא מֵהֶם; וְכֹל הַמְּכַשְּׁפִים וְהַקּוֹסְמִים שְׁבַע־עוֹלָם, כִּי יִבְקָשׁוּ לְהִנְבֵּא עֲתִידוֹת, יוֹרְדִים אֶל הַרִי־הָאֶסֶל וְשׁוֹאֲבִים מִמַּעַן הַקְּטָמָה, אֵף מִיָּמֵינוּ לֹא יִכּוֹבוּ.

ג

ארבע מחנות

נעמה אחות תובל־קין היתה היפה בבנות־דורה והיתה מכהה גלגל חמה באור פניה. וירא אותה אשמדאי מלך השדים והרוחות ויחשק בה וישב אותה שבי. ויענה אותה ותהי לו לאשה; ותלד לו בנים ובני בנים, מהם מושלים בכפה ומהם אך משרתים הם לאדוניהם. בלילה הם מבהיקים מאורה של נעמה, וביום אך ענן־חשך יכסמו; כי יצא השמש, יבואו במחלת צפר, וכי תזרח הלבנה, המה ימלאו את היקום ככוכבים של מטה והם באים ומתעים את בני־האדם.

אחרים אומרים: לארבע משפחות שונות נפלגו בני השדים – השבט האחד מתיחס לנעמה, השבט השני מוצאו מלילית אשתו השניה של אדם קדמון, השבט השלישי נולד מאגרת, והרביעי ממחלת. – כל שבט ושבט חונה על צבאו ודגלו ומושל בתקופה אחת מארבע תקופות השנה. מושבם בהר נשפה על־יד הרי־חשך. נעמה, לילית, אגרת ומחלת נשואות היו גם ישרו של עשו הוא אדום ותרבינה את שבטי הטמאה עד־אין־ספור.

XI

מנח

א

הכוכב

נח בן־למך נולד בחודש הראשון הוא ניסן וארץ מולדתו היא שנער. ויהי בארבעה־עשר יום להולדו עלה כוכב שביט בשמים ויעמוד מערב עד הבקר ויהי למופת. באו זקני הארץ וראשי השבטים אל אדם אביהם ויאמרו לו: הגד לבניך, מה משפט הכוכב הזה ומה מעשהו? ענה אדם ואמר: מבול יבוא על האדמה להשחיתה וישטף כל חי וכל בשר, כל עצי היער יעקרו, ימחו כל הגנות והפרדסים ויהיה הכל שומם מאין יושב. ויהי כי גדל נח, מסר לו אדם שלשה ספרים, את ספר האותיות, ספר הנקמות וספר המלחמות. ויברכהו לאמר: שלשה גוים יצאו ממך, ומהם יפרדו כל העמים והלשונות, וריב יהיה להם כל הימים; ואם יעלה שבט אחד, ירד השני ויהי עבד לו. כה תרוה הארץ מדם, עד יבוא יום השלום לכל חי.

ב

ספר הירשה

ספר כולל רזים וסודות, כספרו של אדם הראשון, נתן מרזיאל המלאך

גם לנח בן-למך בן-מתושלח בן-חנוך. הספר נכתב על אבן ספיר ואותיותיו מזהירות ובוֹלֶטוֹת וממנו למד בן-למך לדעת מעשי פלאים, דרכי בינה ומחשבות עצה. למד ממנו לעמוד על חקר מעלות מרומים, לשוטט בשבעה-מעונות, לתפן דרכי המזלות, לדעת מסלות עש וכסיל וכימה ולהגיד שמות כל רקיע ורקיע. ידע נח להביע את שמות המשרתים ואת צרופי הכחות, ידע לסמן מעשה חיים ומעשה מות, לשקול את הרע והטוב, לפתור חלומות וחזיונות; ובידו היה לעורר קרב ולכרות ברית שלום, למשל ברוחות ובפגעים ולהגיד בכל כועד ותקופה, אם שנת בצרת תבוא או שנת שבע, אם ייטיבו בני-אדם את דרכם או יוסיפו להרע.

מפרקי הספר הזה למד גם נח לבנות לו תבה לפליטה בעת פרוץ המבול להטביע את הארץ. כשנכנס לתבה, נתנהו בארון של זהב וישמור עליו כל ימי חייו. במותו מסרו לשם, משם בא לאבות, הם מסרוהו למשה וממשה נתגלגל ובא לשלמה, החכם מכל אדם. אשרי הלב שהשכיל בו.

ג

ספר הרפואות

ויהי כי יבשה האדמה, נח ובניו עזבו את התבה ויתאחו בארץ ויתישבו בה, החלו רוחות המזורים להתגרות בהם ולהכותם בחלאים ובמכאובים ובכל מיני מדוים. ויתאספו כל שבטי נח ויעלו אל ההר מקום מושב אביהם ויאמרו: טוב לנו כי מתנו במי המבול מלהיות מענים ונדכאים במחלות המתהלכות בעמק. ויקדש נח את בני משפחתו, קרא צום ועצרה ויעל עולות על הצור, הוא המזבח, ויתפלל אל ה'. ויעתר לו וישלח מטה את מלאכו רפאל ויצו לכלות את רוחות המזורים ולטהר את הארץ מכל באשה וטמאה. ויורה רפאל את נח טבע המחלות וילמדהו גם סמני הדשאים, העשבים והעקרים שנבראו למרפא ולחיים. ויכתוב נח את כל הדברים הראשונים, את ראשי חכמת הרפואה וכלליה, ותרב ותפרוץ חכמת הרפואה עוד על-ידי חכמי הודו וחכמי מצרים, חכמי ארם וחכמי מוקדון עד ימי אסף היהודי.

XII

מימי המבול

א

היויא והייא

עמדו שמחזאי ועזאל ונשאו נשים והולידו בנים. שם האחד היה היויא ושם השני הייא. מאכלו של כל אחד יום-יום היה אלף גמלים ואלף

סוסים ואף שורים וישתו את כל הנחלים והנהרות אשר מסביבם. בלילה אחד נרדמו שניהם וירא היויא בחלומו והנה אבן גדולה מנחת על הארץ ועליה כל גילי האדמה חרותים שורות שורות וקוים קוים, ומלאך של אש נורא מראהו עומד לפני האבן וסכין חד בידו והוא גורר ומוחק כל השורות והקוים האלה ואך ארבע תבות נשאר בולטות. והייא גם הוא ראה בחזון-הליל פרדס נאה ומשבח נטוע וכל מיני אילנות עושי-פרות גדלים בו ונותנים ריחם למרחוק. והנה התפרצה שורת מלאכי-זעם, כל אחד קרדמו בידו, והחלו לקצץ באילנות ולהפילם אחד אחד ולא נשאר רק עץ אחד נחמד למראה ולו שלשה ענפים. ויקיצו בפקר ותפעם רוחם וילכו ויבואו לפני אבותם הנבירים אנשי-השם ויאמרו: כזאת וכזאת ראינו בלילה עין בעין. מה פשר המראות הללו? אמרו שמחזאי ועזאל: עתיד אל קנא להביא מבול על חלקת האדמה ועתיד הוא לנתוץ ולמחות כל אשר יצר בה, לא ישתירו אך נח בן-למך ושלשה בניו ואף עוג בן-אחינו. כיון שהאזינו הילדים את דבר הפשר, הרימו קולם בבכי ויאמרו: חביבים עלינו החיים ואף מחזות תבל נעימים, ואנו נרד בימי עלומינו שאולה ואין שם וזכר לנו! אמרו אבותם להם: חייכם, אף בעת תחדש האדמה נעוריה ודור חדש יקום לבנות את הארץ ויעשה חיל, בעת רבים יהיו הגוים ומספר השבטים וסחר העמים יהיה נפרץ ונסעו בני-האדם באניות ובספינות מים אל ים וממדינה למדינה, והיה כי תקום סערה וגלי המים יאמרו להפוך את האניות ויושביהן בשטף זעם, ויעמדו הנוסעים ויזכירו בפחד-לבם את שמותיכם, אז ינוח הים מזעפו והנוסעים יבואו בשלום למחוז חפצם. אמרו היויא והייא: רב לנו, רבו

ב

פליטת עוג

מימי המבול הזכרים ירדו בקצף משמי מרום ונתחברו עם מימי תהומות הנקבות, שעלו לקראתם וימחו את כל היקום שבין מעל ותחת ולא נותרה נשמה, לבד מאלה שנמלטו בתבת נח שבנה לפני בוא ימי-הזעם. אך עוג מלך הבשן, גדול מכל בשר ומכל חי, עודנו נגרש מן המים הזדונים וישחה בכל כח, עד אשר אחז סלם אחד קשור אל התבה ויבקש לו שם סתרה. נשבע לנח ולבניו, שיהיה להם עבד לעולם. ויקב נח חור בתבה והושיט לו מזונות בכל יום.

ג

מלביאה וגוריה

וידבר ה' אל נח לאמר: הנך בא אל התבה ונתאספו אליך כל בהמה וכל חיה לתת להן פליטה. מי מהם ירבץ לפניך, תביאהו אליך ואת העומדים

תגרש. ויהי ביום הכניסה באו בהמות, חיות ועופות לאין מספר וישובו את התבה. ונח עמד פתח האהל, מי שרבץ הכניס ומי שלא רבץ שלחהו לארץ המדבר. עוד הוא עושה מעשהו והנה באה לביאה אחת ושני גוריה עמה, אחד זכר ואחד נקבה, וירבצו שלשתם לפני נח. אמר נח בלבו: אך שנים ימצאו אצלי מחסה, והמקום צר לשלישי. מיד קמו שני בני הליביאה ויגרשו את אמם ויבריוו אותה וישובו וירבצו לפני הממלט. ראה נח את המעשה ויתמה ויאמר: על אמם לא ירחמו ואני מצוה מפי הדבור לחנן אותם. דרכי אלהים נפלאים המה. יצתה בת-קול ואמרה: במקסה ממך אל תדרש. לא דרכי בשרודם דרכי.

ד

התוכחה

ויהי כי הסיר נח את מכסה התבה וירא והנה נחרבה האדמה, נעקרו כל היערות והגנים, פגרים פגרים מתים, מנחות החיות והבהמות, אין דשא ואין עשב והכל שומם מאין יושב, התחיל להכות את ראשו בכתל האניה ובכה לפני רבונו ואמר: אדון כל המעשים ומלך כל היצורים, בששת ימים בראת ארץ ומטעיה, כגן היה הכל ושלחן ערוך; והנה חבלת בעצמך את מעשי ידיך, עקרת את אשר נטעת והרסת את אשר בנית. מדוע לא רחמת על בריותיך ואיך עשית את דבריך שואז השיבו אלהים ואמר: רועה בלתי-נאמן עכשו, אחרי החרבן, אתה בא וקובל לפני אבל כשבאתי ואמרתי לך: עשה לך תבת עצי-גפר, כי הנני מביא מבול מים על הארץ לשחת כל בשר, לא עמדת לפני בתפלה ולא בקשת רחמים על בני-דורך. בא וראה, מה בינך ובין הצדיקים הבאים אחריך. עתיד אני לומר לאברהם בן-בנך: זעקת סדום ועמורה רבה – והוא עומד ומתפלל. וכשאמר למשה בן-עמרם: לך רד כי שחת עמך, – גם הוא נזחן נפשו על עמו. ראית מדת-הדין פוגעת בעולם ומלואו, ומלטת את נפשך ואת נפשות ביתך ונשטף היקום בשטף של מבול ואש. הרגיש נח, כי חטא, בנה מזבח והקריב עליו קרבן. גפשו עטופה היתה עליו ועגומה ואמר: ענני, ה', ענני ברב חסדך ובנה עולם אחר במקום זה שחרב וחדש את ימי הבריאה. מיד יצאה אש מלפני ה'. לחכה את קרבנו ותאכל את הבשר ואת העצמות. אדמו פני השמים ועמדו גם אראלים ושרפים בתפלה לפני יוצר בראשית. יבשה הארץ, ירד עליה הטל בבקר, השמש עלה והנה מלאו כל השדות דשא ועשב, צפרים מספר עפו, געה השור שיצא מן התבה ומצא את בת-זוגו. דגי הים החלו לפרות ולרבות. נתעוררו החיים בכל פנה ועבר. ויי נשבע ואמר: לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם ואני כורת ברית עם כל עוף השמים וחית הארץ. ישובת כל חרבן, אף המות יאסף, ואני ועמי נחית לעולם.

XIII

הבחירה

א

נבואת רעו

ויקח לו רעו את מלכה בת רעי לאשה. ותהי עקרה ימים רבים. ויתפלל רעו בעדה ויעתר לו ה' ותהר. ויהי כי מלאו ימיה ללדת, היתה על רעו רוח אלהים וינבא ויאמר: מלכה תלד בן זכר והבן דור רביעי לו צדיק תמים יהיה ויקרא אב המון גוים, וכל העמים והלשונות לא יעזבו עדותו ויכירו בשם ה'. ותלד מלכה את שרוג ושרוג הוליד את נחור ונחור הוליד את תרח. בימים ההם החלו יושבי הארץ לעבוד כוכבים ומזלות והיו מעבירים את בניהם ואת בנותיהם באש וקוסמים קסמים, אך שרוג ובניו לא הלכו בדרכים אלה וישמרו את תורת נח אביהם וזכרו את הברית אשר כרת ה' עמו ואת זרעו.

ב

הנגידים

ויהי כי נפצו בני נח לארצותיהם ולמשפחותיהם אחרי המבול, שמו בני חם את נמרוד לשר ולנגיד עליהם, בני יפת מנו עליהם את פינחס להיות להם למצביא החילות ולשופט גסי-יחד, ובני שם משחו עליהם את יקטן. ויועדו אלה יחד ונועצו לקרב שוב את השבטים השונים למערכה אחת ולהקים את השלום בארץ. ויבוא השטן ויפר עצתם ויאמר: אם שפה אחת תהיה לכל העמים ולשון אחת, אז ימליכו עליהם גם אל אחד בשמים ויעבדוהו כלם שכם אחד ואני וביתי נגרש מנחלתנו ולא תהיה לנו תקומה. אמר אלהים: אך עתה צלחה תחבולתך בידך, לא כן יהיה ביום שופר גדול יתקע לחרות העמים, אז ישליך כל גוי וכל שבט את עצבו, ינהרו כלם אל משכני בחרתי לשבת בו ויעבדוני.

ג

בני אֶתֶם

ויהי כי נפלגו הדורות בימי פלג והיו השבטים לשבעים עמים למספרם, ירדו שבעים מלאכים מן המשרתים את פני אדון-צבאות ומיכאל בראשם וילמדו לכל גוי ולכל משפחה לשון אחת, ובלשון הקדש בחרו שם ועבר ויאמרו: בשפת אלהים נדבר ובלשונו נדבק. קרא מיכאל שוב לכל גוי משבעים הגוים ויאמר להם: בחרו לכם מעתה שר ושופט למעלה, אשר

ימליץ בעדכם ויעמוד לכם בעת צרה. ויענו הגוים ויאמרו: המלאכים, אשר למדו אותנו לדבר, הם הם יהיו משגיחינו למעלה ואליהם נשא את עינינו. ולא היה גם גוי אחד, שהזכיר שמו של אל-אלהים, מושל ומולך על הכל. כיון שנפנה אל אברם העברי וישאלהו לאמר: במי אתה בוחר לך לאב ולפטרוך ואת מי תעבוד? ענה אברם ואמר: אני וביתי בוחרים אך במי שאמר והיה העולם. מיד עלו מלאכי הגוים אל השמים ויתישבו בחצרותם ובטירותם, ואלהי הכרובים הופיע ממרום שבתו ויכתר את אברם ואת זרעו בכתר האמונה ויקרא לאמר: בני אתם ואני אל אביכם.

XIV

מאברהם

א

ספר יצירה

מי ימלל גבורות ה' ומי ישוה לו? כשבקש אלהים ליצור את העולם, גלל את הספר הקדמון, הוא ספר יצירה, צפה בו ועל-פיהו ברא מעשה כל יום ויום. ויהי כי כלה מלאכתו אשר עשה, הלך והניחו אצל זאת התורה והיו שעשועיו מאז. כיון שגדל אברהם והתחיל להכיר את רבונו, נתן לו אלהים-צבאות את ספר-היצירה להגות בו. ולא הבין בו אברהם דבר ויתעצב ויאמר: מתנה רבה בידי והיא סתומה לפני. אמר לו אלהים: רק אני לבדי דורש באותו ספר, כי לי הגדלה והמלכות, אבל ממך, בר-נש, ישגב הדבר. נמלך אברהם והלך לו עם הספר אל עבר, וישכימו שניהם לפתחו של שם והיו עוסקים בו שלשתם יחד שלש שנים, עד שמצאו את הפתח לשער החתום.

ב

בין הבתרים

ויהי דבר יי אל אברם בחזון ובמראה לאמר: אל תירא, עבדי; שכרך הרבה מאד לעולם הבא ומקום מתקן לך בראש צדיקי יסוד-עולם. אומרים: אותו לילה, שבו נגלה אלהים לאברם, ליל פסח היה, הוציא אותו לחוץ ואמר לו: אברם, אברם, שא עיניך למרום וספור את כוכבי מעל. אמר אברם: וכי יש כח בידי אדם לספור צבא השמים? אמר לו אלהים: כה יהיה מספר זרעך וכלם יעבדו אותי ויתברכו בשמי. הראה אלהים לאברם במעמד בין-הבתרים ארבע מלקיות מושלות ואובדות, ממשלת כל אחת אלף שנה יומו של הקדוש-ברוך-הוא - והיה לעת-ערב יצמח קרן בית-דוד ולו יקוה עמים.

ג

משל האילן

אדם אחד היה מהלך במדבר ביום קיץ. השמש להטה ברום הרקיע, ונפש ההלך התעלפה עליו מרעב ומצמא ואין מים ואין לחם. כבר אמר נואש לחייו, וישא את עיניו והנה אילן אחד שצלו נאה, פרותיו מתוקים ומעין מים חיים נוזל תחתיו. מהר אליו, אכל מפרותיו, שתה מהמים וישב בצל האילן לנוח מעמלו ונתקררה דעתו עליו. כשקם ללכת לדרכו, אמר האדם לאילן מחיהו: אילן, אילן, במה אברכך? אם אמר: יהא רעוא, שפרותיך יהיו מתוקים – העבודה שאין בכל מרחבי-ארץ אילן נוחן פרות טובים מאלה שהאכלתני; אברכך בצל נאה – והנה צלך משיב נפש עיפה, גם מים נמשכים תחתך ולמה לך עוד ברכת המים? אך ברכה אחת בפני: כי יקחו ממך ענף אחד ויטעו אותו בארץ ערבה, יהיה גדל בטוב כמוך והיו כל בניך כמוך. אף הקדוש-ברוך-הוא אמר לאברהם: זאת הברכה אני גותן לך, בניך ובני בניך עד סוף כל הדורות יהיו הולכים בתם דרך כמוך. כשם שאתה חגרת מתניך ועמדת לפני בתפלה ובקשת לפני על בריותי, כך לא יפסקו מבני-משפחתך אנשים עומדים בפרץ ומתפללים על הצבור בעת צרה ומצוקה, ואני אהיה עם פיהם כאשר הייתי עם פוך.

XV

מזבחות

א

הנסיון

מטבע האלים, שהם נמצאים ואין אפן אחר אל מציאותם. לא ידעו שנוי; מחריבים הם או גם הורסים, אך לא נתן להם הכח לשלילת עצמותם. מחשבתם תופסת, אבל לא נתפסת. אפס מהם מגור ואין תקוה באהליהם. ישבו בני מרומים במסבה. אמר האחד: חלקנו הוא להאיר ליושבי חלד, להצמיח חציר ולהשקות צמאים, ובריה אין מטה להכריז עלינו. אמר השני: אם יקום כזאת, אף אנו נחדול. נענה ראש האלים ואמר: עלתה במחשבה לפני לברא יצור חדש, אבל לא אדע לו עוד סמל ודמות. דמדומי חמה מלאו את היקום.

קם האחרון ואמר: נסנינא וצויה עלי לעשות את אשר לא הוטל עלינו עד היום. אמר לו המצביא: הן בן חוללת והוא שוחק עם ליותן, שאהו על שכמך והעלהו לעולה על הר אשר אראך. בערב ההוא הקרב הקרבן הראשון בעולם ההויה. צור מרום החליף את צורתו הקבועה ויהי

מפועל לנפעל, מגזור לשומע. ההכרח הגמור שנה מקומו לרצון ונטעת
הקרות במצרי היצירה.

ב

האיל

נמלך אל־האלהים בחסלת ימי הבריאה לברא עוד דברים, שעלו
במחשבה, ויברא את האיל להיות לקרבן בבוא. מועד. ויביאהו יוצרו לגן
העדן אשר נטע, שם לו מקום מרעה תחת עץ החיים, ובאר מים חיים חפר
לו לשתות ממנה. וירעה מאז על פתח הבאר, סמל הסהר הוא ושתי
קרניו נוצצות מסוף העולם ועד סופו. משרתים רבים לא־עולמים, מלאכים
ושרפים, חיות ואופנים. אולם משושו אך האיל, אשר אותו יצר בין־השמשות,
כתם כל המלאכה וכל המעשה אשר עשה. ואף ביום גרש בין־האדם מהגן
וקצף ה' על כל בשר, נשאר יצורו זה סמוך על שלחנו. אין פתם בו.
בא האדם, שאליו דבר זה יגב, ויאמר להביא קרבן אחר תחתיו.
ויקרא אליו אביר־מרומים מן השמים לאמר: הנה האיל הסבוך באלון זהו
הקדשתו לעולָה!

ג

הבערה

ויהי בשבת אדם הקדמון בגן־העדן נשא עיניו להביט בשכינה.
ויקרא ה' אלהים ויאמר: לא יראני אנוש וחי, ואם גם בצלמי נברא
ובדמותי יתהלך. גם הבל בנו חזה את האלהים, בעת רעה צאנו על מרומי
ארץ ונפתחו השמים ויושבי מרום עלו וירדו. והתגלגלה נשמת המתחרה
בנחש באב־המון־גוים, לתקן מעשיה; ובאה גם נשמת הבל לגור בכנ־שרה
ול־הצֶרֶף אף הוא.

ויהי בעקוד המקריב את המקרב על מזבח־עולמים, נעקד עמו גם רוחו
של אדם הראשון; וישמע קול תרועה בכל אפסי היקום, ובאה עת רצון
והתעוררות לכל נמצא ממעל ומתחת. מדת הרחמים עוקדת למדת־הדין;
מאדים נעקד לפני כוכב צדק; מיכאל הכהן העליון עקד את גבריאל, והאריה
אשר במרכבת־יה עקד את השור. על כל הר גבוה ועל כל גבעה נשאה
הוקם מזבח, כל חי מקריב את אחיו, כל צפור־כנף עוקדת את חברתה,
ואוריאל המלאך, שהוא קְלוֹ אש, בא ורבץ על כל מזבח ומזבח ואכל כל
מתנת בני־הטבע ובני־מרומים יחד. הלהב אחז בכל חלל המציאות, התלקחה
הבריאה, קרא יושב שחקים ואמר: ידעתי, כי כל פעול ישוב בעצמו אל
הפועל ושמלכותי בכל משלה!

XVI

בחירים

א

מלפני־צדק

בשמשות הקודמות היה מנין השנים והחדשים, קביעת התקופות והמחזורים ומועדי היום והלילה דבר אלהים היוצר. הוא היה קֶעֶבֶר את השנים, מכריז על החדשים בימי המולד והיה הוא ובית־דינו אחד. ויהי כאשר ברא את האדם והוד והדר עטרהו משלו, מסר לו את דבר העבור וימשהו לכהן ולשוטט בחשבון הגלגלים והמזלות. כה אמר לו: הנך מעתה ראש־הישיבה, ועליך להזכיר את השם ולמנות מהלך כוכבי. ויהי כי הגיע יומו של אדם להסתלק ולהשיב את נשמתו ליוצרו, קרא לחנוך בן־בנו וימסור לו ענין עבור השנים וקביעת המועדות. וחנוך איש צדיק תמים, והוא מטטרון ספרא רבא. ויהי כי עלה לרקיע במימר קדם, מסר את סוד־העבור לנח, שגם הוא את אלהים התהלך והיה אדם השני. ולנח שלשה בנים, שם, חם, ויפת, ושם הוא הבכור, וכי נוסדה ונתחדשה הארץ מסר לו את סוד־העבור, ומאז עבר שם את השנה. שם היה גם כהן לאל־עליון והיה משרת לפני בני־מרומים ביום ובלילה, ועל־כן נקרא שמו גם מלפני־צדק. נשבע ה' לו להושיבו לימינו ויתן לו ולזרעו גִדְלָה וברכת־עולם. אלהים יחד גם שמו עליו בעודנו בחיים והשרה את השכינה בבית־מדרשו ולא תמוש משם כל הימים.

ב

הברכה

דור הולך ודור בא. תעו הכוכבים וחשכו המאורות, תיץ בין הבורא לבריאה, אין דרך ליושבי־תבל ואין נתיב. אמר אלהים: אברא בריה חדשה, והיא תתן לבני־אדם מלחמי ותשקה אותם מים מבארי. פתח את אוצרות הנשמות ויוצא משם את נשמת אברם, ויהי מאור בעולמות עליונים ותחתונים.

בן שלש שנים הכיר אברם את בוראו ויחל להכריז על אדנותו וממשלתו הרחבה. אמר אלהים: מיום בראתי את עולמי ועד־עתה הייתי זָקוּק לברך את יצורי, והם זקוקים לברכתי ואמרי פי; מכאן ואילך בני זה חמדתי יהיה מנוי על הברכות; את אשר יברך יהיה מברך ואשר יטע יגדל ויעשה פרי.

נתקבצו כל יצורי מעלה ומטה ואמרו: אל־אלהים! בידך החיים והמות, מכמני הטוב והרע, צפוני האור והחשך, ואתה נתן לזה וחוזר ונותן לזה.

לך עינים צופיות ואתה חודר לחדרי בטן, תדין כל נמצא על-פי פעלו וגם תשמור חסד ופדות. ואם האדם ימשל בנו ואך הוא יהיה לנו לעינים ובדרכיו נלך – מי יודע, אם לא יתעה גם-הוא ונמצאים אנו בלי מטר ובלי ברכה! קרא אלהים ואמר: כל הדברים שאמרתי הם אך למערכת העולם הזה, לעתיד לבוא אשוב אני לברך כל נשמה וגוף, ואגדתים יחד ואמצתים יחד ולא יפרדו עוד.

ג

בעל הבירה

הלך אחד היה מהלך בדרך ולא ראה כל מושב ואף לא יער ונחל ויאמר: שוממה הארץ ואין משגיח ונוטע. לאחר ימים נשא עיניו והנה בירה גבוהה לפניו. אמר להכנס לתוכה וחזר על כל עבריה ולא מצא פתח. קרא בקול גדול ואין עונה. והיה מצטער ואמר: אפשר לבירה בלא בונה? ומי-זה ייגע לריק? כיון שהרגיש בעל-הבירה שהוא יגע בנפשו, הציץ בו מעל הגג וקרא לו: אני הוא בעל-הבירה! כמקרה הזה קרה לאברהם העברי. ימים רבים התיגע בעצמו ואמר: וכי אפשר לעולם בלא בורא? וכי שמים נמתחים מעצמם? וכי גן נוטע את עצמו? והיה תר בדעתו לעמוד על מהות הדבר. אמר אלהים: מי שהוא הולך לקראתי, אף אני אלך לקראתו. נתגלה עליו ואמר לו: אני הנני הבורא ואני הנני היוצר כל אשר ראית. התרגש אברהם ואמר: יש מלך לעולם, אף אני אעטרך. אחרים אומרים: עוד בטרם ידע אברהם את אלהים היה נוטה לדרכי צדק והתרחק מכל רשע ופשע. אם ראה אדם עושה לחברו עָוֶל, נתן נפשו להציל עשוק מיד עושקו והיה אב ופטרון לכל נדכה ונענה. נראה אליו אלהים ואמר לו: אהבת צדק וְשָׁנֵאת רשע, חיך שאני מושחך לנשיא על כל בני הדורות ויהיו כל בני העמים והלשונות מתברכים בשמך.

XVII

נגודים

א

אדם הוליד את קין ראש לקנאים ואת הבל הצדיק. אברם הוליד את ישמעאל יודע-ציד ואת יצחק, שיצא לשוח בשדה. ויצחק הוליד את יעקב ואת עשו. זה הלך בדרך חיים, וזה הלך בדרך מות. אומרים: כשהיו יעקב ועשו במעי אמם, היו נדונים יחד על-דבר נחלת העולם. זה אומר: הכל שלי; וזה אומר: בא ונחלק בו. אמר יעקב לעשו: ראה, שנים אנחנו לאבינו והנה שני עולמות ברא אלהים, את

העולם הזה ואת העולם הבא. העולם הזה יש בו תענוג והנאה, עשר וגבורה, והעולם הבא חסר את אלה, אבל בו מדות אחרות. אם יש את צפושך, טול אתה את העולם הזה ואני אטול את העולם הבא ונציב גבול בין שדמותינו. אמר עשו: כדבריך כן יהיה. אמרו מלאכי מרום: עדים אנו בדבר.

ב

ותהר רבקה בת-בתואל והיו הבנים מתרוצצים בקרבה כגבורי-כח; יעקב אחז בעקב אחיו להפילו ועשו מתנגש בו, ויתנגחו יחד והיו עולים איורדים, יורדים ועולים כגלי הים. זה אומר: אצא תחלה; וזה אומר: לי משפט הבכורה ועלי לראות את העולם תחלה. אמר לו עשו ליעקב: אם אין אתה מניחני לצאת בראשונה, אהרוג את אמי ואצא דרך הדופן. זה תחלה יעקב ואמר: זה שופך-דמים מתחלתו! – והניחו לצאת. יצתה בת-קול ואמרה: רחום הוא זה, אף אני רחם ארחמהו.

אומרים: בשעה שנלחמו יעקב ועשו במעי אמם, בא סמאל לסייע לעשו ובקש לדחות את יעקב, יצא כנגדו מיכאל ואמר למשחית: אל תשחית את זה, שהוא רך ותם. התחילו מלאכי מרום לדון; אלה הצדיקו את מיכאל, ואלה עמדו לימין סמאל. גער אלהים באחרונים ואמר: אל תעשו עול, אך במישרים תשפטו, עזרו את הצדיק והזיקו את הרשע. מיד רפו ידיהם ונצח מיכאל את סמאל ויצא יעקב שלם בגופו.

ג

ויבא יצחק קרבן עולה לה' והתפלל עליו ותצא אש ממעלה ולחכה את האש של מטה. ליצחק שני פנים, קדש וחל; בפנים נאחו יעקב, ובחוק צאחו עשו.

אומרים: סמאל מקטרג היה לפני יוצר-עולמים בלדת יצחק. וכן קטרג בעת עקדת יצחק. ולא נח עד שנתן לו חלק בזרעו. אמר סמאל לאלהים: הראני חלקי ואשים חותמי בו. זרק בו זוהמתו, כדי שילך בדרכו. גמירו: שבעת ימים קודם ראית הלבנה מעורר השעיר תגרה עם החלק על-אודות הלבנה היפה. סמאל וחיליו עומדים לימין השעיר, ומיכאל וגבריאל תומכים בידי החלק. והיה כי תגבר יד האויב, לוקח מיכאל שעיר-עזים ומקריבו קרבן על המזבח ואז יכלה כח השעיר מלמעלה באש יוקדת, הרצון מתפס ונראה הלבנה במלואה.

XVIII

יחודים

א

מתוך ההפכה

העולם נחרב ונבנה, נחרב ונבנה. התפלגה הארץ ונפרדו הגוים למשפחותיהם ויבנו ערי מושב לחטא. יצאה אש מלפני ה' ותבער ערים רבות, בתים אין-ספור נהרסו, שבטים שלמים היו לחרבה וגם צמח האדמה היה למאכלת. ויעל קיסור הארץ כקיסור הכבשן ונראה למרחוק. בככר ההיא ישב אחד מבני עבר, ולו צאן ובקר ועבדה רבה. אותר הותיר אלהים ביום-חרמו. ויתן לו יד להמלט מתוך ההפכה ושתי בנותיו עמו. ויבקש חסות במערה אחת, ואיש אין בארץ. ותאמרנה הנערות: לא ברא אלהים את עולמו אלא לשבת בו ועתה שומם הוא מאין יושב, וכי ימות אבינו, אז יחזור הכל לתהו. מה עשו? הסבו וגרמו, כי תזרע הארץ הנשחתה תרומה, ותלדנה שתי משפחות להקים זרע למין האדם. אמר הצופה ומביט למסתרי כל-לב: בדין הוא, שעושות אלה באש תשרפנה, אבל אלה לבנין העולם נתפוננו.

ב

השרביט

בעיר נחור אשר בארם-נהרים היה בתואל בן-מלכה מלך ונשיא בעמו ויגבה לבו. כל בתולה נשאת היתה צריכה להשמע לו בראשונה; וירגנו העם באהליהם. ויהי בהגיע תור בתו ונועדה לצאת עם עבד אברהם, להיות לאשה לבן-אדוניו, אמרו יושבי העיר: אם גם לבתו יעשה כמשפט הבנות, אז נקי הוא לנו, ואם לא – ידנו תהיה בו להכחידו. בא מלאך אלהים בלילה וינגפו וימת.

והיתה הנערה עקרה ימים רבים והלכה להר המוריה, ששם נעקד אישה, להתפלל במקום טהור ולשפוך שיחה. ויעתר לה ה' ותהר. ויתרוצצו הבנים בקרבה. האחד אוחו בעקב אחיו להסילו, וסמאל עומד לימין הבכור. בא מיכאל לשרוף את סמאל בהבל-פיו, והושיב אלהים בית-דין ביניהם... ויצאו שני לאמים ממעיה. זה פרש לדרכו וזה פרש לדרכו; ותגרה ביניהם כל הימים על-דבר הבכורה וברכת-עולם. ולאמם גם-היא אח בכורים ושמו לבן, ותולדנה לו שתי בנות והנה רועות צאן אביהן. בדין היה, שהבכור של האחים יקח את הבת הבכירה של אחיה לאשה, ושבנה הקטן יארש את הקטנה. נתגלגל הדבר ונשא הבן הקטן את שתי האחיות יחד. והתורה אומרת: אשה אל אחותה לא תקח לצרור! בקשו מלאכי השרת

לדחפו. אמר אדון-כל: הניחו לו, גם הוא כמוני וראוי לו להשתמש בשרביטי.

ג

נטילת הבכורה

וישא יעקב פילגשים על נשיו בנות לבן, שם האחת זלפה ושם השנית בלהה. ובלהה היתה יפה עד-מאד ואין משלה בבנות. ויהי במות רחל אהובת נפשו ויתישב יעקב במגדל עד אפרת, שם מטתו באהל פילגשו הצעירה וינחם. פעם רחצה בלהה בנהל לפנות-ערב, ובצאתה מן המים התאדם העולם מיפיה ומזוהה. וירא אותה ראובן בכור יעקב ויחשק בה ותתלקח נפשו באהבתו אותה. ויארב לה ימים רבים.

בימים ההם החלו אריות וזאבים לפרוץ בגדרות צאן יעקב ולשבות מהם שבי; וישאר יעקב בעדר ויפיל חתתו על הצועקים לטרף. בלילה ההוא התגנב ראובן בלט אל אהל העלמה, התקרב אליה בתרדמה ויגל את כנף אביו. חרדה הארץ.

ויהי בבקר בא יעקב מן השדה ונכנס למשכן פילגשו. אמרה לו הנערה: אל תקרב אלי, אל תגע בי, התנקש בי בנך הגדול וטמאה אני לך. וירם יעקב קול זעקה ויאמר: ראובן בכורי פחו כמים, עלה על משכב אביו וחלל יצועו.

בו ביום נטלה הבכורה מראובן ונתנה ליוסף אחיו. ולא יסף יעקב לדעת את פילגשו עד יום מותו.

ד

גור אריה

בין שבטי-יעקב יהודה ידיו רב לו כאריה וכלביא היה בצאתו. מי ידמה ומי ישוה לו? ולא סר שבט ממנו ולו יקתה עמים.

ויהי היום ויט עזלם, ויהוהם כל הקריה לגדלו ולגבורתו. ויקח שם בת איש כנעני ותלד לו שלשה בנים את ער ואת אונן ואת שלה. ותעמוד מלדת ותמת. ובעזלם נערה אחת מבנות ארם, ושמה תמר, ותעל על כל בנות עמה ביפיה ובקומתה; כמגדל צוארה בנוי לתלפיות, שדיה כתאומי צביה הרועים בשושנים. ויתן לה יהודה את ער בכורו לאיש. בחלה בו הנערה ויאסף. ארש לה יהודה את בנו השני; ותדחפהו מאתה – ויגוע גם הוא. רק חמיה היה משא-נפשה ותאמר: אך הוא יקים לי זרע ובניתי ממנו מלכי-ארץ. ותרא הנערה, כי קלה היא בעיני הענק ושיחשבנה אך לבת ושיעד אותה לשלה בנו הקטן, – אף היא עשתה בערמה: הסירה בגדי-אלמנותה ותכס בצעיף ותשב בפתח עינים אשר על דרך תמנתה. ויהודה עובר אז לגזו את צאנו. וירא קדשה יושבת על אם הדרך, וגוה יאיר

מבעד לצעיף, וַיֵּט אליה וידבר דברי־אהבים באזניה. העמידה בת־אָרם פניה וּחאמר: מה תתן לי בשכרי כי אשמע אליך? אמר גביר אָחיו: גדי עזים מן הצאן אשלח לך. רקד לב הנערה בקרבה, לראות את הלביא אך רכות ידבר. ותאמר: גם אתה לבבחני, חֲשַבְנִי לֵאמֹתְךָ. ויתאחד גלגל אחד עם משנהו. טבעת חדשה נקשרה בשלשלת הבריאה. הוסיף אלהים לשני המאורות את אורו של מלך המשיח. ותלד העלמה את פרץ ואת זרה. פרץ גובר על אור הלבנה, וזרח גובר על אור החמה.

ה

נוסח אחר

ויהי כי חטא ראובן בפילגש אביו והלך אחרי עיניו, התגאה עליו יהודה, שהיה נשמר תמיד מאשה ובכל מלחמותיו הרבות לא לקח לו נערה מן השביה, ויזכח את אחיו על רע מעשיו. יצא קול ממרום וקרא: חייך, גם אתה לא תעמוד בנסיון!

נפרד יהודה מאת אחיו וירד לעדלם וילך בבית איש כנעני ושמו שוע. והאיש גדול ועשיר מבני משפחת נשיא־הארץ ולו בת נאה ויפה, שהגיע לה תור להנשא. וירא שוע את יהודה כי אמיץ־כח הוא ובן־חיל וייטב בעיניו ויאמר לו: קח את בתי לאשה, כי עליכן באת בצל קורתִי. אמר יהודה: מצוים אנו מאת יצחק אבינו, שלא להתחתן בבנות כנען, ואיך אעבור על דברי הַצֹּאֵהוּ? מה עשה שוע? הכין משתה גדול ליהודה בן־יעקב, קשט את בתו בכל מיני קשטים, הלבישה כתנת־פסים ועל צוארה התנצצו חרוזי מרגליות, ותבוא הנערה ותמוג כוס יין לאזרה. וירא את יפיה ותתלקח אהבתו אליה ויבוא עמה בברית. יצא קול שני ממרום: שתית מיין החטא ותשכח סִקְדַת בן־אברהם, חייך, בנים לא־נעמיים תלד לך ואך מגינת־נפש תירש!

ילדה בת־שוע ליהודה את ער ואת אֹנָן ותוסף ללדת את שלה. ויהי כי גדל ער, אמר יהודה: לא יקח עוד בני אשה מבנות הארץ, וילך ארצה ארם ויתחתן עם ארם דודו. ותרע הנערה הארמית בעיני ער, כי אינה מבנות כנען. ויבוא מלאך ה' בלילה השלישי ויך אותו וימת. נשאה בימי חַפְתָּה לאחיו אֹנָן וימת גם־הוא בשנה הראשונה, כי לא אבה לדעתה. אמר יהודה להשיאה לשלה בנו הקטן ולא נתנה אותו בת־שוע: אך מבנות ארצי יקח לו אשה ולא יזנה אל בת־אָרם! לא ארכו הימים ותמת אשת יהודה, שריב היה לה עם בעלה. ויציבו לה שם.

ויהי היום וירד יהודה תמנתה לגזו את צאנו וטוב לבו ביין. ותכחל אלמנת האחים את פניה ותשם בפוץ עיניה. וירא אותה יהודה יושבת פתח השער ויחשבה לזונה. כי חק היה לכנענים, שפל נערה בתולה נשאת לאיש ישבה שבעת ימים פתח עינים וכל איש עובר היה סר אליה. ויסר יהודה בינו אל כלתו ויתן שכבתו בה ולא ידע, כי דבר־נבלה הוא עושה

ושחחתי גחלים על ראשו. מאז נזיר היה יתודה מן היין וכל משרת ענבים לא ישתה.

1

בית היוצר

וארד אל בית היוצר והוא עושה מלאכה על האבנים: יוצר כלי ושב ועושהו כלי אחר. אין קשה לפני אלהים היוצר לעשות את הנקבות זכרים ואת הזכרים נקבות. אף לא בת-לבן אחרי לדתה ששה בנים לאישה וזכר אותה אלהים זכר טוב הרתה שוב ללדת – והנה נער בקרבה. עמדה בתפלה לפני המניע העליון; וישמע לשיחתה ויהפוך את העבר במעיה לנקבה. היא דינה אחות השבטים ומשוש כל בני-עבר.

לכל בני יעקב נולדו תאומותיהם עמהם, ותהינה בגדלן לכל-אחד ואחד לאשה. אך לדינה לא היה זוג. ויהי הנער שמעון גבור-חיל ויקנא לכל נבלה בשער, ותט אליו דינה לבה בסתר, ויהי כי בא יעקב שלם עיר שכם, ושכם בן-חמור החוי נשיא הארץ חשק בבתו ויעצנה, חגר שמעון ולוי אחיו איש חרבו ויבואו על העיר ויכחידו את כל יושביה, וגם את חמור ושכם בנו הרגו לפי-חרב.

בקשו להוציא את החללה מאהל חושקה; ותמאן הנערה לעזוב אותו ותאמר: אנה אוליך את חרפתי? נשבע לה שמעון, שיקחנה לו לאשה. ותלך אחריו ותלד לו את שאל.

2

אסנת

ורחל אשת יעקב היתה עקרה ימים רבים ויזפור אותה אלהים ויאסוף את חרפתה ותלד בן ותקרא שמו יוסף. והוא נועד להיות שליט בארץ מצרים ולהיות לאב ולפטרון לשבטים אחרים ולהחיות עם רב. וליוסף לא נולדה בת-זוגו עמו. והדבור יצא לבני עמו: אך בבנות כשפחתכם תדבקו ושמרתם את נחלתכם ואת אהזתכם.

בת-שש היתה דינה, כאשר דבקה נפש שכם בנפשה וידע אותה, והיא ילדה לחוי בת, בטרם קדשה שמעון. היא אסנת. ויגרשו שאר אחיה את הילדה הנורה מבית אביהם ויאמרו: אל יהיה לה שם בתוכנו! עמדו להוציא אותה בחרונם על-פני השדה. ירד מיכאל השר הגדול ויביאה למצרים. ותגדל בבית פוטיפרע כהן אן ותעל כפורחת. ובהיות יוסף משנה למלך, עמד וכת עמדה ברית. הכל צפוי לפני אלהים והוא מסבב את הסבות ומשיב את כל שה אבד לעדרו.

אחרים אומרים: יעקב אבי-אמה חס עליה, בראותו כי ישטמה בניו; לקח ציץ של זהב ויכתוב ויחרות עליו שמה ושמו בלשון העברית, תלה

אותו על צוארה וינח אותה תחת אחד השיחים, ששם היה גם עין-מים. ויעברו אנשים מדינים וישמעו קול ילדה בוכה; רחמו עליה, לקחוה עמהם ויוליכוה לארץ מצרים וימכרו אותה לפוטיפר. ותגדל בביתו והיתה לנערה משכלת ולכלילת יפי; וכל חרטומי מצרים אמרו לקרא את הכתבת שעל לוח צוארה ולא ידעו הפשר. ויהי כי עלה יוסף בן-עמה לגדלה וקראו לפניו „אברך“ והביאו לו מתנות רבות, באה גם אסנת ותשתחוו לפניו ותושט לו את הלוח, וירא הקשנה, כי היא מבית אביו, עמד ונשא אותה בכתפה כדת בני-עמו.

XVIII

מאגדות יעקב ולוי

א

וישכב יעקב במקום ההוא והנה ה' נצב עליו. היה איש אחד עני ודל וירא אותו המלך וימצא חן בעיניו, כי היה בעל דעה והשכל ובר-לבב, ונעשה אוהבו והיה נכנס בפלטרין שלו שלא ברשות והמלך משיח עמו ומראה לו חבה יותר מקשרים והעבדים. נתקנאו בו בדל רבי המלך ואמרו: הרי אנו, שגדלים עם המלך ומשרתים אותו תמיד, נדחים מפני זה, שאך מתמול בא ואינו עשיר ורב כמונו נמלכו להרגו ולהכחידו מעל-פני האדמה. מה עשה המלך, כי נודע לו הדבר? קם והזפיע ביניהם, בעת התאספו יחד לחרש רעה על אוהבו, ואמר להם: מה לכם לקנא באהובי ובאשר בחרתי בו. אתם עומדים לפני כסאי תמיד, משרתים אותי ועושים רצוני, אחלק עמכם במלכותי ושתפים אתם לממשלתי; אבל לזה אין כל ונושא הוא את שמי בקרב ויעבדני בהשאי. חפו פניהם ואמרו: לא נגע בו. כך היה הדבר עם יעקב. רש ועני בא לבית-אל ושם שער השמים, נתקבצו שרי המלכות של מעלה ואמרו: עכשיו בא הוא לגבולנו, נקום עליו ונזרידו דומה. עד שהם מדברים נגלה מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך-הוא והיה מניף על יעקב עבדו בסודר.

ב

הנודר ואינו משלם – פנקסו מתבקר לפני קדושה-עולם, והוא קורא ואומר: היכן פלוני בן-פלזני שנדר לי? הרי אני מחכה לו ולקיום מוצא שפתיו, שמא ישן הוא, שמא שכח את אשר אמר, שמא רע לבבו וצר-עין הוא ושמא אין אמון בו. הלך יעקב ולן בבית-אל והקים שם מצבה ויצק שמן על ראשה ונדר נדר לפניו, שכל מה שיתן לו אלהים עשר יעשרנו לו. והוא הלך ונתעשר בארם-נהרים ויהי לו צאן ובקר ועבדה רבה – ולא הקריב לה' קרבן ולא פרס פרוסה לשלחנו.

מה עשה גבוה מעל גבוה? הביא על יעקב עבדו את עשו אחיו הגדול ויצא בארבע מאות איש לנגדו. נפטר ממנו ובא עליו סמאל שרן של עשו ובקש לאגד זכרו. נצל ממנו והנה חללה דינה בתו. עזב את שכם המחרמה ותמת עליו רחל בדרך לבוא אפרתה. אמר דיין-אמת: עדי-מתי צדיק זה נלקה וחוזר ונלקה ואינו יודע באיזה עון וענשו מיד בתגלה עליו ויאמר לו: לא הגיעוך כל הצרות הללו אלא בשביל שלא שמרת מצא שפתיך, קים עלה בית-אל ובנה שם מזבח ושלם לי את בדרך.

ויקם יעקב וביתו ויעל לזוה היא בית-אל ויעשר שם את צאנו ובקרו. אמר אלהים: את אשר אתה נוהן לי אתן לאחד מבניך, כי יעמוד לשרת לפני.

ג

וישר מלאך-מרומים אל ישראל ויעל האבק עד כסא הכבוד. אמר המלאך לישראל: לא כך אמרת ונדרת, כי העמדת את המזבחה בבית-אל ויצקת שמן על ראשה: כל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. בנפשך דברת. התחיל ישראל להעשיר את צאנו ובקרו. אמר המלאך: ומבניך אשר הולדת למה לא תתן לזו מה עשה השלישי לאבות? מנה ארבעה בכורות לארבע אמהות. נשארו שמונה, התחיל מונה משמעון וגמר בלוי אחיו ועלה לו למעשר. העשירי יהיה קדש לה'!

מיד ירד מיכאל המלאך משמים ארצה, נטל את הנקדש על כתפו, העלהו והעמידהו לפני שוכן-מעלה, אמר לפניו: אדון האדונים! זה גורלך מבני-מתה וזה חלקך במעשר שבטי-ישראל. פשט אלהים את יד ימינו וברך את הנער, שיהיו בניו משרתים לפניו בבית-מקדשו אשר קָשַׁלְם במלאכי-השָׁרָת מעלה.

ד

שנו רבותינו: מי שאינו מניח את העניים ללקוט בתוך שדהו ואינו מסייע להם בשעת הקציר או בימי הבציר, הרי זה מסיג גבול ומטשטש את הגבול. ואלהים ממעל קורא ואומר: אני העמדתי את בעל-השדה למעלה ואתו העני הורדתי למטה, יכול אני להפוך את הסדר, להשפיל את העליון ולרומם את השפל, הלא אני פותח את השערים ואני סוגרם ואני אף נוטע ועוקר, בונה והורס, ממת ומחיה, מיזה בידי יעצורו ומי יעות דרכי ולא ירא ממני ומשמיו?

הלך יעקב ביתה בתואל אבי-אמו ולקח לו עשו את כל אשר לו ואך במקלו עבר את הירדן. בא לבית-אל ולא היה לו גם כר לשים תחת ראשו ויקח אבן וישם מראשותיו וישכב. ארבע-עשרה שנה עבד בגשיו כפועל וכעבד ויפרוץ בארם מאד ויגדל על כל בני עבר וארם בעשרו בכח הברכות. שברכו אביו. לפני צאתו בא לו כל החיל הזה והוא שכח

את המעמיד קלמות ולא פרנס עניים כאבי־אביו, שנטע אשל ויאמר: כל דכפין ייתי ויאכל מלחמי! אמר לו אלהים: אם תיטיב שאת וזכרת את שפליה־המדרגה ופתחת להם את ירך, אהיה עמך וקהל גוים יהיה ממך ונביאים וחזים מחלצין יצאו; ואם לא תיטיב, חי אני וחי שמי, שאף נסיעותיך אעקור ואת חומותיך אָנתוץ ואעשה אותך ואת בניך למשל ולשנינה. נפל יעקב על פניו ויאמר: גדולים מעשיך עם האדם, אלהים, ואף אני לא אטש חסדך ואלמד לביתי וְלְבָאִים אחרי את דרכיך ופעליך.

ה

אתה מוצא, הראה לו אל־שדי ליעקב הרועה מה שלא הראה לאברהם וליצחק. לשנים אלה הראה אך מה שלפניהם, וליעקב אבינו הראה מה שלפניו ומה שלא בפניו. הראהו ארבע רוחות העולם והראהו כסא כבודו, הראהו איך בית־המקדש נבנה וחרב וחזר ונבנה. מסר לו את נבואת החזים והשמיעהו קול פרסות חיל גוג ומגוג, שנתאספו על אֵל ישראל ועל משיחו. ויהי כי הגיעה עתו לחסות בצל עֵדֶן, קרא את בניו ובקש לגלות להם את הקץ ולהסיר הלוט על מסתורין של מלך. אמר אל־צבאות: כבוד אלהים הסתר דבר, ויבוא ערפל ויכס את העולם.

ו

נצר הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק מת כמות כל־אדם. אמר אלהים: אף יעקב עבדי לעולם יחיה. ויהי כי גוע שלישי לאבות וַיֵּאסֹף אל עמו, נעשה בשרו לפי־דֹאש ונפשו חופפה עליו כל היום ולא תמוש ממנו. כי יגבר השטן ואויב יקום לכלות את ישראל, שוב תשוב הנפש אל ניה וקם אבי השבטים והתפלל לפני קונו, הוא נענה לו. לא אשכחך יעקב: ולא אוניחך ישראל.

חכמים אומרים: בשעה שאסף יעקב את רגליו אל המטה, פשט את גופו, שנחל מיצחק אביו, ולבש גוף המאור, שהיה לאדם הראשון קדם החטא. כאלהו החוזה ישוטט בעולם גם־הוא לתועלת עם קדוש.

XIX

מִיעֶקֶב וּמִיוֹסֵף

א

בעשרים ושמונה בחודש אלול, הודש בהיר וכלו אור, נבראו חמה ולבנה וכל כוכבי־מעלה ויתלם יי אלהים ברקיע השמים, קבע לכל אחד ואחד את זמנו ומקומו ושעת שמושו, סָמַן את הגבולים, צִיַן את הזקופות והמועדים; ומאז החל מנין השנים והחדשים, דָּבַר הימים והלילות, שֶׁעוֹר הַקְּצִיָּה והמחזורות. מלך מלכי המלכים הקדוש־ברוך־הוא הוא היוצר אותם, הוא

הַמְשַׁכֵּל, הוא המודד והמונה והוא המְעַבֵּר אותם. הוא ראש בית-הדין ומשרתיו ומלאכיו הם בעלי הסנהדרין. היו מתכנסים ויושבים לפניו בכעין גֵּרֶן עֲגָלָה, והגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, ופורשים כפיהם; והאב שבשמים, והוא ראש הישיבה, היה מכריז ואומר: חדש פלוני בא, שנה זו נכנסת. אלהים נצב בעדת אלו. ויהי כי נברא אדם עלי אדמות ונתנו לו שכל ובינה, דעת והשכל, נמסרו בידו כל גנוי התורה ומפתחות ההכרה, מסר אלהים בידו גם דעת עבור השנים, קביעת המועדים והחדשים וכן אמר לו: ראה, אני ממנה אותך לעבר את השנים במקומי ואני סומך את ידי עליך. מה שאתה גוזר למטה, יהיה כחק קים למעלה, כל כוכבי מרום וכל מזלות הרקיע יהיו נשמעים לך. מה שאתה מְקַדֵּשׁ, יהיה מְקַדֵּשׁ, ומה שאתה מְחַדֵּשׁ, יהיה מְחַדֵּשׁ, הכל יהיה כפוף ונכנע לך ועל-פי משפטך ותורתך יגבילו המזלות ארחם ואורם. כשחטא אדם והגיעה עתו להסתלק מן העולם, אמר: רבון העולמים! אני נפרש מכאן והולך אנכי בנתיב לא אדעוהו, עבור השנים והחדשים מה תהיה עליו? נענה אלהים ואמר: הן חנוך עבדי מבי: בניך עמדך, משתהו ללוי אחרוך, והוא יעבר את השנים, יכריז על המועדים ויקבע את החדשים. עלה חנוך לרקיע ומסר לפני עליתו את סוד העבור בידי נח בן-למך. והלז סֶמֶן ימי זרע וקציר, קר וחם, קיץ וחרף; ואף בימי המבול יום ולילה לא ישבתו ודברי בית-דין התחתון לא בטלו. נח מסר את סוד העבור לשם, שהוא היה הבכור לנחלה וכהן לאל עליון. וכשנכנס אברם העברי לבית-מדרשו ולמד ממנו דעת ארחות-חבל, משכלי ההויה ופרקי היצירה, למד גם סוד-העבור ומסרו במותו ליצחק בנו, בעת נתן לו את כל אשר לו והנחילו חיי עולם. ויברך אלהים את יצחק ויאמר לו: מזרעך אקים לי מעברי שנים וחדשים ויהיו כל הגלגלים והמזלות נשמעים לבית-דינם.

ויהי כי יצא יעקב מבאר-שבע, עזב את ארץ אבותיו והלך ארצה קדם. בקש לעבר בארם את השנה ולעשות את השכינה חל, השמיעו אלהים קולו מרחוק ואמר לו: יעקב, יעקב, אין לך רשות לעבר את השנה בארץ לא-מְקַדֶּשֶׁה. הניח את העטרה בקרן זוית. כיון ששב לבית-אל, נגלה אליו אלהי אבותיו, ברכו ברכת-עולם ואמר לו: מעתה שוב אתה מונה חדשים ישנים ומפיך תצא תורה והדרכה להם. עמד יעקב על רגליו ואמר: אתה קדוש ושמן קדוש וכל משרתי מעלה המה קדושים, מה אני, כי אהיה שְׂתָף לָכֶם. אמר לו אלהים: כסאי אתה ודמותך קבועה בו.

ב

סמנים וגבולים גם בימי החדש, יש יום מברך ויום שאינו מברך, יש יום מאיר מבקר ועד ערב ויש יום פְּלוֹ מְעָנָן, לא אחת היא לבר-נש, אם נולד ביום זה או ביום שלאחריו, אם נולד בחודש זה או אחר. המזל חותך חיים והוא מאיר נתיב לכל.

בתשעה-עשר בחודש יצא יצחק לשוח בשדה – והנה רבקה לקראתו

ויקח אותה ותהי לו לאשה ויאהבה. היום הזה הוא טוב ונכון לכל מלאכה, בו מְבַשְׂרִים טוב לחולה וישועה לאסיר, וכל הנולד ביום הזה הוא טוב־מראה, אהוב למטה ולמעלה, תפלתו נשמעת ולא תשוב ריקם. ביום שמונה לחדש נולד יעקב אבי־ישראל ועשו אבי־אדם ולאם מלאם יאמץ. כל בנין שְׂיָבִינָה ביום הזה לא יהרס, הפורש בו בים יבוא בשלום למטרת חפצו וגלי המים לא יטרידוהו. כל זורע בו קוצר ברנה אֲלֵמוֹתָיו. נגוד האחים בבטן לא קבע את חותמו על המזל. ביום עשרים לחדש ברך יצחק את יעקב ואמר לו: יעבדוך עמים וישתחוו לך לאֲמִים. טוב לעשות ביום הזה צדקה וחסד ולזכור חסדי המקום. בעשרים ושנים לחדש נולד יוסף הצדיק, הוא יום רצון והרחבה, וכי יזכיר אדם את שם בן־רחל נצול מעינא־בישא ומכל בני משפחת השטן, האורבים לו בכל־עת.

ג

יעקב שָׁלַם שבאבות היה ואף מטחו שלמה. כל ימי יעקב לא שרר דין בעולם והיה העולם רוחץ בפלג אלהים. ויהי כי נאסף יעקב, האירה הלבנה ויעל הודה ותקסם את פני כל. אמר השמש: טוב לי לאסוף אורי ולהתדבק ברעיתי תמתי. שאגה ההויה מאש האהבה ועצם החשק, אמר היוצר: עדי־היום! אף לפני יוסף קראו „אברך“, כי בו נתקשר השמש בירח, חדל החיץ בין שני המאורות ויהי אור אחד גדול ולא יָסַף. אומרים: אף גם ביוסף הצדיק טָפַל אלהים־צבאות כבמשה עבדו, נטלו על זרועותיו ויביאהו לבית־משכנו. יוסף הצדיק אינו מטמא ועצמותיו טהורות. אך מי שיד מלאך־המשחית תהיה בו וימַגֵּר חֵיתוֹ בחרבו, הוא מטמא ואסור לכהן להכנס בגבולו; אבל מי שמסתלק על־ידי מלך המלכים הקדוש־ברוך־הוא בכבודו ובעצמו, הוא טהור ועצמותיו טהורות וקנה מאירות לכל הדורות עד ביאת הגואל.

XX

מאפל ומאורה

א

המלבן

ויעבדו שבטי מצרים את בני־ישראל בפרך ונוגשי פרעה אָצִים בהם למלא אחרי מתכנת הלבנים וגם קש לא נתן להם. ונפצו אחי יוסף בכל עבר לקושש קש ותבן. נקבו את עקביהם, כי שמו אותם בטיט, והיה הדם יוצא ונלוש בחמר. בימים ההם היתה רחל בת־מתושלח הרה ללדת, והיא נערה מפנקת וטובת־טעם, כל רואיה ישבחוה. ותצא השדה לרמוס בחמר עם ארוסה. והפילה שפיר מטרח העבודה, ונגבל בטיט ועשו לבנה

ממנו. ותצעק הנערה ותאמר: אוי לי על פרי-בטני, אוי לי כי קלל נוריו באותה שעה ירד מיכאל המלאך העליון, נטל בידו את המלבן ושימו להדום רגלי מלך-המלכים וקדש-הקדשים. אמר אלהים: נתמלאה הסאה, אף אני אשלח גואל לבני-ברית, וגם מלבן זה יהיה לזכרון לפני כל ימי שמים עלי-ארץ.

ב

יקותיאל

לא העבירו בני-חם את בני-ישראל אלא שעה אחת מיומו של הקדוש-ברוך-הוא, וזה שלשה ושמונים שנה ושלוש שנים. וכיון שהגיעה שעת כוכבו של משה לעלות, אמרו חרטמי המלך: נער אחד יקום במחנה העברים והוא יהרוג את בכורותינו ויטביע אותנו ואת חילינו ביס-סוף; ישמעו עמים ירגזו, חיל יאחו כל יושבי תבל. ויחרד פרעה ויאמר: אם אלהים ילחם עמנו, יעלו עבדינו מן הארץ ונחלתנו שוממה. בימים ההם נולד בן לעמרם בן-לוי, ותארו היה כמלאך-אלהים, ויקראו שמו יקותיאל. שלשה חדשים טמנתו אמו, כי יראה פן יבלע לו. ויהי כי לא יכלה עוד הצפינו, הניחה אותו בתבה וקָשָׁם אותו על שפת היאר. הכל צפוי לפני אלהים, והוא מסבב הסבות. מנגעה היתה בת-המלך ולא מצאה מרפא. ירדה לרחוק בנהר והנה תבה בסוף ובה נער בוכה. שלחה ידה ותקחה על זרעותיה. אך נגעה בגוף הטהור ונתרפאה מיד ויהי בשרה כבשר הנער לטהר. קראה ואמרה: הילד הזה צדיק גמור הוא ונשמתו רוממהו הלכה ונכנסה תחת כנפי-השכינה וזכתה לחיי-עד.

ג

הנער

עוד הנביא בבטן אמו גלה לו אלהים ספר-בראשית ויראהו תורת שעשועיו מאז ויאמר אליו: משחתיך לנגיד על-צמי והיית להם לאב ולסטרון וצוית אותם תורות וחקים, והוריתם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו. מהול יצא משה לאויר העולם ולא נגעה בבשרו יד זר. ביום הזה הגדילו גם המאורות את אורם ותהי רוחה והתעלות בעולם! חפצה אמו להניקו, פתח ואמר: אל תחשבוני כנולד, כבר דברתי את האלהים ואיך על הלחם אחיה? ב-רביום הלך בבית כנדול; וישתוממו עליו כל רואיו ויאמרו: זה יהיה לנו למופת והוא יגאלנו מיד צריסו ויהי בהיותו בן שלשה ירחים החל להתנבא בחוצות גשן ובשוקיה: עתיד אני לקבל את התורה ממרומים מתוך להבות-אש, ארעין שמים לארץ ואקדש את יושבי מטה ואעלם לבני-מרומ. אמרו שבטי יעקב: חסדך עמנו, בך-עמרם, אתה תהיה לנו לאלהים ותביאנו אל המקום כבר נחלו אותו אבותינו.

ויסתר משה את פניו ויאמר: צור שדי, הושע־נא לעם הזה הואל יבושו בי!

XXI

מאגדות משה

א

הרועה הנאמן

בשעה שהיה משה בן־עמרם רועה במדבר את צאן יתרו כהן מדין, נפרד גדי אחד מן העדר והרחיק נדוד; דאג עליו משה וילך לחפש אחריו וימצאהו עומד על־יד ברכה של מים ומשיב נפשו. אמר הרועה: לא ידעתי כי צמא הוא כל־כך ואמרתי אך בְּגֹד בגד בני; בודאי עיף הוא מן הדרך. נטלו על כתפו ונשאהו שוב אל המחנה ועלו נעים עליו.

באותה שעה נגלה אליו מלכו של עולם ואמר לו: רחמים כל־כך בלבך על הצאן והבקר, שבראתי בעולם, ולהם אין נפש משכלת ואינם מכירים ברבונם—על בני שבט אברם העברי, שבחרתי בו מכל משפחות האדמה, בודאי תרחם ותחננם בצר להם. חייך, אתה תרעה את צאן־עמי והיית להם לרועה וקראתם פְּלִכֶם בשמי. מיד נפל משה על פניו ויאמר: אודך, אלהים, על מפעלך עמדי, הנני לך כי שלחתני.

ב

הנשר והיונה

פעם ישב הנביא על גבעה נשאה בשדה מדין ויחשב על־אודות מפעלות תמים־דעים ועל נתיבותיו כי רבו, וישא עיניו והנה יונה הומיה פורחת באויר ויורדת. ותגש אליו ותאמר: נביא־האלהים ואיש רבי־חסד, חנני־נא והצילני מהנשר האכזר, הרודף אחרי לבלעני חיה, ואני צעירה ורכה לימים, עוד לא שמשתי לפני קוני. ויחונן אותה משה, הסתירה תחת שולי מעילו ויאמר לה: הרגעי ואל תפחדי, לא יאָנה לך כל רע, כי על־כן באת אלי. עודנו מדבר, והנה הנשר גם־הוא ירד ממעל וידבר אליו לאמר: משה בן־עמרם, אם על יונה בריה קטנה חסת, חוס גם עלי, רעב וצמא לדם אנכי; ואם תגזול ממני אשר עלה בגורלי, תעות משפט וחסאת לי ולזרעי. מיד לקח הנביא את המאכלת מאמתחתו, גלה את זרועו ויחתוך ממנה חתיכת בשר כמשקל היונה, ויושט אותה לנשר ויאמר: הא לך חלקך; רק בנפש היונה לא תגע, כי על־כן מצאה אצלי חסותה. מיד פרש הנשר את שש כנפיו ויאמר: ציר ממרום אני ואך לנסותך באתי.

ג

חתן דמים

ויהי כי מתו האנשים המבקשים את נפש המושיע, נגלה אליו גבוה מעל גבוה ויאמר לו: לך שוב אל הארץ בני-עמה מעבידים את בני-בכורי קשה וגאלת אותו מיד צר! ויעזוב משה את מדין וילך ארצה מצרים. הוא בדרך במלון, והנה השטן חורש לו. נתלבש אוריאל המלאך בלבוש נחש הולך קוממיות וישר אל משה ויבלעהו עד טבורו. קשך העולם, כוכבי השמים אספו נגהם, ותילל הבריאה על אבדן משיחה. ותרא צפורה תאומת משה, כי מתגבר סמאל, והוא השר משטמה, על בן-האדם; ותחגור עז בנפשה, לקחה צור חד בידה ותחתוך בו את ערלת בנה הנולד ותשלך אותה לפני אוריאל. ותשר אל המלאך ותוכל לו ותוצא בלעז מפיו. והשחר עלה שוב להאיר לתבל ומלואה. מעתה היה לה איש-בריתה גם לחתן-דמים.

XXII

ספורי מוסר

א

על הבאר

דרכו של משה בן-עמרם היה להתבודד ויפרש מבני-אדם, למען התעצם בעבודת ה' ולבקש גם ארחות צור-שדי. ויהי היום והוא יושב תחת עץ-פרי ולא-רחוק ממנו באר מים חיים. והנה איש הלך בא מן הדרך, שתה מן הבאר, כי צמא היה, ויעזוב את המקום; ולא הרגיש, כי כיס מלא זהובים נפל מידו, כאשר הרפין את-עצמו לשתות. כעבור שעה אחת בא איש שני לשתות גם-הוא מן הבאר, וירא והנה כיס מוטל לפניו, ויקחהו אליו וילך-לו בלב שמח על המציאה אשר מצא. בא אחרי-זה איש שלישי וישת גם-הוא מן המים וישב על הקרקע לנוח. והנה בא בחפזון האיש הראשון אשר אבד את הכסף ויחל לריב באיש היושב על הקרקע לאמר: אתה שמת בכליך את כיסי שאבד ממני, השב לי את כספי, ואם לא, רעה תמצאך. טען הלו בתם-לבבו: לא מעלתי ולא לקחתי את הונך; באתי היום רק לשבור את צמאוני ולנוח מעמלי. ולא אבה הטוען להאמין לו, ויקם עליו בחמתו ויהרגהו.

וירא משה מרחוק את המעשה ויצעק אל ה' ויאמר: אלי, אלי, למה עמל ועול תביט ואיך יעמוד לבך בך לראות איש אובד על לא-חמס בנפשו? הראני-נא את דרכיך ואדע. וירא אליו ה' ויאמר: הנה מקום אתי ונצבת על הצור ושם אורך את מעשי ואלמדך את דרכי התנהגותי. ויאמר

לו יושב-שחקים: דע־נא, שזה האיש, אשר אבד את כיסו, הוא בן לרשע, והלז גול אותו מיד אביו של זה שמצאו – וכה ירש מאליו את אשר לו. אולם זה הנרצח הרג פעם את אחי הרוצח, והתגלגל הדבר, שיגאל את דם קרובו ממנו. ואתה אל תהרהר אחרי מדותי, ישרים דרכי ואין עולתה בסו!

ב

הַעֲוֹר

ויהי היום ומשה נצב על שפת היאור וירא שורת ילדים רוחצים במים והמה משחקים בנער עֲוֹר אחד שביניהם ומלעיגים לו, ויחר להנביא הדבר, ויקרא לאלהים ויאמר: למה תַעֲנֶת משפט ומה חטא הנער הזה, כי לקחת ממנו את מאור עיניו? עודנו מתפלל וקורא, והנה עיני הנער נפקחו וירא את העולם כאחד האדם.

ויהי ממחרת ויצא משה עוד אל הנחל, והנה המון הילדים רוחצים גם היום בנהר, וגם אותו הנער, שנעשה לו נס, בתוכם, ולבבו גאה ומכה את אחיו ומצר להם. הוכיח אותו הנביא על מעשהו, ולא שמע בקולו. אמר משה: גם חסד לא ישמור לי. נפרש משה ואמר: הצור תמים פעלו וכל דרכיו משפט.

התמונה

ויהי כאשר הוציא משה בן-עמרם את שבטי יעקב ממצרים באותות ומופתים, ופרעה וכל חילו טבעו בים, והוא ומחנהו חונים באֵילִם, היל אחז כל העמים והשבטים מסביב, כלם נִשְׂאוּ ורוממו את מעשיו ויאמרו: אין זה כי אם בן-אלהים הוא. ויתאַן מלך אחד ממלכי הערבים לראות את פני הגבור הפלאי הזה. ובחצר איש צִיר אחד, חכם ונבון.

וישלחהו אדוניו למחנה ישראל ויצוהו לאמר, כי יציר את תמונת מְנַהֵג העברים. ויעש הַצִּיר כדבר המלך. ובעוד שבעת ימים הביא לו תמונת משה בן-עמרם מְצִירָה בששר עלי גליון. ויאסף המלך את כל חכמיו ויועציו ויאמר להם: הנה לפניכם תמונת האיש, אשר גאל את בני משפחת העברים מיד מלך מצרים, התבוננו בה היטב והגידו לי על-פי קִלְסֹת־פְּנִי, במה כחו גדול? נענו כלם ואמרו: האיש הזה אך רע־מעללים הוא, אין בלבו רחמים ונטעי אמן, זרים מעשיו.

ויקצוף המלך על הַצִּיר, ויאמר אליו: איך התעללת ביז האם אלוה ממרום יעשה איש בליעל לשליחו? אין זה, כי אם רְמֵה רמיתני. אמר הַצִּיר: חי המלך, כי אך את פני נשיא העם צִירתי, יועצך וחכמך שקר המה דוברים וכהתה עינם לראות.

אמר המלך: אני בעצמי אלך למחנה ישראל ואראה, למי מעבדי הצדקה! שם את התמונה בכליו ויקם ויבוא אֵילֶמָה ויעמוד לפני אהל משה. ויצא אליו הנביא ויקדמהו בשלום. וירא, כי אמנם מראה פני הנשיא מתאימה לתמונה אשר בציוור. ויתמה על הדבר. נגש אל משה ואמר: כזאת וכזאת צויתי את הַצִּיר אשר בחצרי וכה וכה דברו חכמי על מעשה ידיו, בָּאֵר לעבודך את החידה. ענהו בן־עמרם לאמר: צדקו חכמך אשר דברו עלי, יצר לבי רע היה מנעורי, ואני אך נלחמתי עם נטויתי אלה, כבשתי את יצרי ואתאמץ להפוך כל מדה מגנה בי למדה טובה, טהרתי את כתמי ואתקדש ואמצא חן בעיני קוני וישלחני לפדות את צאן־מרעיתו מיד ניגשיו.

XXIII

מיד צר

א

אות הוא

ויגדל משה ויצא אל אחיו גשנה וירא בסבלותם וענים הרב. ראה משא גדול על קטן ומשא איש על אשה, משא בחור על זקן. נאנח ואמר: חבל לי עליכם! והיה מסיע לכל אחד ואחד ומעמיס את המשא על שכמו. אמר אלהים: אתה הנחת חצרות מלכים והלכת לראות בצער בני־שבטך ונהגת עמהם מנהג אחים, אף אני אניח את העליונים ואדבק בתחתונים. ראה בן־עמרם, שאין להם לבני־ישראל יום מנוחה, בא לפני המלך ואמר: אם תעבוד בבני גשן כל הימים מבלי לתת להם נפש ומרגוע, או יכרעו כלם תחת על העבודה ויהיה כל הטרח עליך ועל עמך. ענה המלך ואמר: עשה כטוב לך, כי על־כן מצאת חן בעיני. מיד עמד משה ותקן את יום השבת ליגעים. אמר אלהים למשה: אתה חשבת רק להקל עבודת אחיך ונח להם. חייך, שיום זה יום קדוש יהיה לדורות עולם, ואות זכרון כי אני ה' בראתי את העולם והצבתי גבולות לעמים וקדשתי את בני אברם להיות עומדים לשרת לפני ולהזכיר את שמי.

ב

גדולי ארץ

והדת נתנה בארץ מצרים לאמר: כל הבן הילוד לעברים שנתאחזו בארץ גשן מאת אמו יקח וישלך המימה בלִי־רחםו ותהי יד בני־חם בבני־יעקב להכחידם ולכלותם. ויי נשבע לאבות העם הזה, להרבות את זרעם ולתת להם עצמה וכח ולעשותם נר לגוים. ויבוא רוח בנשי ישראל: טרם

ישבו על־האבנים בבתיהן, יצאו השדה ותלדנה שם, עזבו את העולל ביד שומר־אמונים וישבו לאהליהן. ואלהים בשמים צוה מיד את מלאך אחד ממשרתיו מעלה לרדת מטה ולהיות אומן להילד. ורחץ האומן את הנולד במים, סכו, משחו וחתלו וישם ביד הפרחח שני חלוקי־אבנים, מן האחד היה יונק חלב ומן השני היה יונק דבש. ויגדל המלאך את שערות התינוק מיד והאריכו מראשו עד ארכובותיו, למען יתכסה בהן ויחס לו. ונעשו בָּאָרֶץ מערות מערות, לא תראה אותן עין, ונשמרו בהן כל ילדי יִשְׂרָאֵל עד עת גדלם. אחר יצאו שורות שורות כדשא וכעשב וישבו נער נער אל משפחתו ואל בית־אבותיו.

אמרו בני־חם: לא נוכל לבני השבט הזה, עם־פלאות הוא! ויצאו איש איש לשדה גֶּשֶׁן בצמד בקרו ובמחרשתו וחרשו את אדמת בני־ישראל; העמיק אלהים לילדים הטמונים בקרקע ולא נגעו בהם כלי־משחית ויטילו מתחת למעדר כמו בגן.

אחרים אומרים: גם אלה ילדי ישראל, שנתקו משדי אמם והשליכו אותם שוטרי המלך אל היאור, לא גועו. פלט אותם שר־המים ליבשה, ואל־אלהים היה עומד עליהם להחיותם, הניקם דבש מסלע ושמן מחלמיש־צור. וכשעברו ישראל את הים ויי עובר לפניהם – הכירוהו, קלטוהו וקדשוהו וקרא כל־אחד לאמר: זה אֱלֹהֵי וּאֲנָהּוּ

ג

דגול מרבכה

כשהיו בני השבטים שקועים בעבדות וענו אותם ועבדו בהם בפרך וכל הבן הילוד היאורה השליכוהו, היו בנות ישראל מצטערות ויושבות עלובות באהליהן. אולם כשבאה עתן ללדת, השליכו על אל־שדי יהבן, יצאו השדה וילדו שמה. והיה אם זכר הוא, נטלוהו והניחו אותו על שן־סלע, מסרו אותו לשם ואמרו: אדון עולמים! את שלנו עשינו ואף אתה עשה שלך! מחו דמעותיהן מעל עיניהן וישבו בחשאי הביתה. מיד היה יורד אלהים בכבודו ובעצמו ממכון שבתו, חתך טבור הנולד, רחצו, סכו וחתלו והיה מטפל בו עד שגדל. כיון שגדלו ילדי ה', היו שבים לבית־אבותם. שאלו אותם אמותיהם: מי היה נזקק לכם כשנשאתם לבדכם בשדה? ענו ואמרו: בחור אחד נאה ומשבח ירד משמים ארצה והספיק לנו כל צרכינו, על שלחנו אכלנו ואת מימיו שתינו והוא שומר עלינו בלילה ומגן עלינו תמיד. מיד עמדו האמות ואמרו דברי קלוס להקדוש־ברוך־הוא, אל העולמים.

ד

הים והגואל

וירדוף מלך בני־חם אחרי בני־ישראל, כי יצאו מארצו ופרקו מעליהם

על עבדותו. ראה המנהיג בצרת העם, התפלל עליהם לפני מושיע דלים ויאמר: עמוד נא לעם בחרת בו ואל תתן אותו ביד צריו! אמר לו אלהים: צבר אל השבטים ויסעו, ואתה בקע לפניהם את הים ויעברו בו. עמד משה לפני יסוסף ואמר לו: שלחני יוצרי אליך, כי תגלה דרכך לבניו. ענהו הים ואמר לו: אתה ילוד-אשה הנך ואני ילוד המקום הנני, מי גדול ממי? האדם נכרא בסוף ימי-הבריאה, והנהרות והנחלים ביום השלישי, וגם בזה לנו משפט הבכורה. בא משה לפני אלהים ואמר לו: מורד בך הים ואינו שומע בקולך. אמר אלהים: עבד שמסרב ברבו, מה עושים לו? מלקים אותו בשבט, אף אתה הרם את מטך ונטה אותו על המים הזדונים וישקטו. אחרים אומרים: כשנטה אביר-הרועים את ידו מול הים, עמד עליו הים. אמר לו הגואל: במצות אלהים אני בא. לא קבל עליו. הראהו את מסה אלהים, ולא שמע לו. מיד נגלה אלהים בכבודו ובגבורתו על משברי המים וירא הים וינט. היו למלך שני גנים זה לפניו מזה; נתן את הפנימי במתנה לחביבו, בא זה להכנס בו ולא הניחו שומר-הגן לבוא. אמר לו הלוקח: בשם מלכי אני בא. לא שמע לו. הראהו את טבעת המלך, ולא האזין לו. מיד הופיע המלך בכבודו ובעצמו. וכשראה אותו השומר, מיד ברח לו...

ה

בים

אמר אויב: ארדוף, אשיג, אריק חרבי, תורישמו ידי! האויבים אצים אחרי בני-העם לבלעם חיים, וים סוער לפניהם. עולים הגלים ושוטפים בחזקה. מיד שלח אלהים את מיכאל השר הגדול ונעשה לחומת-אש ויפסק בין הרודפים ובין הנרדפים. כי ראו בני-העם אפלו בו – ולבני-ישראל היה אור מאיר. ולא קרבו זה אל זה כל הלילה.

רוח קדים שם את הים לחרבה. ויהי בבקר והנה נפתחו בו שנים-עשר שבילים והלך כל שבט ושבט משבטי יעקב בשביל מיוחד. בין שביל לשביל חומות-המים וחלונות בהן והיה כל שבט רואה את אחיו, ואלהים הולך לפניו לנחותם את הדרך ועקבות רגליו לא נודעו. התחילו בני-העם לתת בשיר קולם. רוממות צור מעוזם בגרונם.

ו

עוללים ויונקים

בשעה שעברו בני-ישראל את הים בחרבה והשכינה מהלכת לפניו לנחותם הדרך בעמוד-אש ואף מלאכי-מרום רצים לפניו, פתחו כל העם פיהם בשירה ורננה, מרים הנביאה וכל נשי ישראל מחוללות ומרקדות, עוללים ויונקים, תינוקות של בית-רבן, עליונים ושמחים. אף עולל על ברכי

אמו וחינוק יונק משדי אמו הרימו את ראשם, כי האירה להם השכינה פנים, והחלו להודות ולהלל, לשבת, לפאר ולרומם את המגביהי לשבת. אומרים, שאפילו עברים במעי אמותם אמרו שירה בבטן והאור מבהיק גם להם. אף על היותר קטן בישראל שרתה רוח הקודש, אף הפתות שבפחותים היה נחשב אז כמשה.

XXIV

בדין

א

הרחל

היה רועה אחד, שרעה בהמות, סוסים וחמורים. מצא רחל אחת רכה וטובה, החזיק בה ומשכה ביניהם. שלח אליו בעל הרחל ואמר לו: תן לי רחלי. אמר הרועה: אין בעדרי. כיון שראה אדון הרחל שהעז פניו, אמר: אלך ואראה, איה הוא רועה את בהמותיו. קם ושחת את העשב. שלח אחריו זה להרועה לאמר: תן לי רחלי אשר אתך. אמר הרועה: אין כזאת בעדרי. אמר אדון הרחל: אלך ואסתום את מעינותיו, שבם ישקה את בהמותיו. שלח אחריו אל הרועה לאמר: השב לי את הרחל. אמר הרועה: לא אשיב! הלך בעל הרחל בלילה והחריב את גדרות בהמותיו. וגם עתה חזק הרועה את לבו ולא אבה למסור את הרחל. אמר בעל הרחל: אשבה את בנו, אולי ירך לבו ולא אבה למסור את הרחל. אמר בעל הרחל: כן, נענה הרועה ובא לפני אדון הרחל ואמר: הגה רחלך לפניך, הבה את בני. כמקרה הזה קרה לישראל בארץ פרעה.

ב

תבלעמו ארץ

ויחנו בני ישראל על שפת הים מנגב ורוח צפון נשב בים וישלך את מתי מצרים ליבשה. אמר אלהים לארץ: ארץ, ארץ, קבלי את כל המוך החללים האלה וישכנו בך. ענתה ואמרה: רבון העולמים! גלי המים חנקו אותם – ואני אשים להם קברז יבלעו אותם המים ויטפלו המה בהם! אמר אלהים: קבלי היום אותם, והיה כי ילחמו בני הארץ עם בני ביבשה ואקום לעזרתם ואכלה את אויביהם, או נחלקדומים, והוא נחלקישון, יגרפם. אמרה הארץ: אדון השמים! בשעה שנהרג אחד מבני אדם ופציתי את פי לקחת את דמו, נארתי ממך וקבה קבתי, מה יהיה גורלי אם אבלע שבת שלום? השבע לי, שאין אתה תובע אותם ממני. נטה אלהים את ידימינו ונשבץ לארץ, שלא ישא עליה חטא. ותפתח הארץ את פיה ותבלע את חילות פרעה.

ג

עוזא

עוזא שר של מעלה של בני־מצרים היה, והוא גדול ונערץ ולו כח וגבורה יתר על כל בני השטנים. ויהי כי יצא אלהים בעמוד־אש וברכב־אש מול חילות מצרים ויאמר לאבדם ולכלותם ולהטביע את הנותרים בים. התאזר עוזא ועמד לפני אל זועם ויאמר: על בניך אתה מרחם ותעמוד לימינם, ואף אני על בני ארְחם. מלטת את שלשת בני נח, שם, חם ויפת, ממי המבול ונשבעת לאביהם, שלא להביא עוד מבול על הארץ ושלא לשחת עוד את בני־האדם, והנה מציל אתה את בני־שם ומשחית אתה את בני־חם. האם משא־פנים יש לפניך? והן נאמר בך: כי לא ישא פנים! מיד כנס אלהים כמליה של מעלה ואמר להם: שפטונא בני ובין עוזא! השיבו ואמרו: אלהים אדירים! הן מדתך למוֹ במדה ולשלם לאיש כפעלו. בני־מצרים הטביעו את בני־אברם בים, ימותו גם הם בגלי־הים.

ד

יוחני וממרא

יוחני וממרא היו רבי המכשפים שבמצרים, ויהי כי נהפך לב פרעה וירדוף אחרי בני־ישראל ששלחם מארצו, לוו אותו שני המכשפים האלה ויאמרו: אם משה הרועה יעמוד לעמו, נִצָּחם עִמו בשלו ויכול נוכל לו. ויהי כי כלתה הרעה לחיל פרעה וישקף ה' עליהם ויהם אותם, הביעו המכשפים שמות השמאה. נעשו להם כנפים ופרחו באויר ורחפו במרומי עולם. אמר אלהים יי צבאות: רב עשו הרע ועתה אל משפני המה עוללים. קרא למיכאל שר־הפנים ואמר לו: לָךְ ועֵשָׂה בהם דין. מיד תפסם מיכאל בציצת ראשם וקעקע אותם על־פני המים. וזה שנאמר: פוררת בעזך ים, שברת ראשי תנינים על המים.

XXV

מהר חורב

א

ויהי כי רעה משה את צאן חותנו ובקש להם מקום מרעה, הרגיש מקום קדוש וטהור מרחוק. ויקם וילך ויאמר: הי אבי, כי לא ארגע עדי אמצא שער השמים! הוא הולך במדבר והגה הר לקראתו. נשא הנביא את עיניו – והנה מחנה של צפרים עפות למעלה וכיון שמגיעות להר הן חוזרות. קרא ואמר: האדמה הזאת אדמת־קדש היא! חלץ נעליו, הניח את הצאן לרעות, והוא עלה והשתחוה בהר.

אומרים: הר חורב מוכן היה למשה עוד מששת ימי בראשית; כיון שנתקרב הנביא אליו, התחיל ההר לדלג ולפזז, ואף משה עלז ושמח כמשוש חתן לקראת כלה.

ב

וַיֵּרָא מֵלֶאךָ ה' אֵל מֹשֶׁה בְּלִבְתַּאשׁ, זֶה מִיכָאֵל הִיּהוּ, וּבְכָל־מְקוֹם שִׁמְיִכָאֵל נִרְאָה שֵׁם הוּא כְבוֹד הַשְּׁכִינָה. אָמַר מֹשֶׁה: אָסוּרָה וְאִרְאָה, מְדוּעַ לֹא יִבְעַר הַסְּנֶה? הָאֵשׁ שֶׁל מַעֲלָה אֵינָה מַעֲלָה לְוֹלְבִין וְהִיא שְׁחוּרָה וְאֵינָה אוֹכֵלֶת. חֲמֵשׁ פְּסִיעוֹת פִּסַּע מֹשֶׁה בְּאוֹתָהּ שַׁעָה וּנְחָשׁוּ לֹו לְחֲמֵשׁ מֵאוֹת מִיָּל. מִיד נִגְלָה עֲלָיו הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וְדָבַר עִמּוֹ בְּקוֹלּוֹ שֶׁל אֲבִיו. אָמַר מֹשֶׁה: הַנְּנִי, אָבֹא, אָבֹא, מָה אַתָּה מִבְּקִשׁ? אָמַר אֱלֹהִים: אֵין אֲנִי אֲבִיךָ, כִּי אִם אֱלֹהֵי אֲבִיךָ. וַיִּסְתַּר מֹשֶׁה פָּנָיו. אָמַר אֱלֹהִים אֵלָיו: אֲנִי נִגְלָה לְךָ וְאָמַרְתִּי לְהִרְאוֹת לְךָ מָה לְמַעֲלָה וּמָה לְמַטָּה וּמָה שַׁעֲתִיד לִהְיוֹת, וְהִרִי אַתָּה בּוֹרַח מִפָּנָי, וְהִנֵּה יָמִים יָבוֹאוּ, שְׁבַם תֹּאמַר: הֲרֵאֲנִי־נָא אֶת כְּבוֹדְךָ.

וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה: רָאָה רְאִיתִי, אַתָּה רוֹאֵה רְאִיָּה אַחַת וְאֲנִי רוֹאֵה שְׁתֵּי רְאִיוֹת. לְפָנֶיךָ אֵךְ הַיּוֹם נִפְתַּח וְאֲנִי צוֹפֶה וּמִבִּיט בְּמָה שִׁיְהִיָּה וּבְמָה שִׁיְבוֹאוּ; אַתָּה דָן עַל־פִּי הַשְּׁמִיעָה וְאֲנִי חוֹקֵר וּבוֹחֵן כְּלִיוֹת וְלֵב, לֹו תִּדַּע אַתָּה אֶת הָעֵתִיד, כִּי אִז תִּשְׁקַל גַּם זֶה בְּמֵאזְנַיִם, וְאֲנִי אֵינִי דָן לְפִי הַמַּעֲשִׂים הַבָּאִים, כִּי אִם לְפִי מִדְּתָם עֲכָשׁוּ וְעַתָּה. בְּנִי־עֵמֶךָ יִמְרֹוּנִי בַּמְדָּבָר וַיַּעֲצִיבוּנִי בִישִׁימוֹן, וְאֵף־עַל־פִּי־כֵן אֵין אֲנִי גִּמְנַע לְגֹאֲלִים. כִּי יִצַּעַק אֵלָי אָדָם בְּעֵנָיו, אֵינִי מִבְּדִיל בֵּין עוֹשֶׂה רְצוֹנִי לְבֵין אֵינוֹ עוֹשֶׂה רְצוֹנִי. בְּאוֹתָהּ שַׁעָה בִּקֶּשׁ מֹשֶׁה מֵאֱלֹהִים, שִׁוִּידִיעָהוּ אֶת שְׁמוֹ הַגְּדוֹל. עָנָה אֱלֹהִים וְאָמַר לְמֹשֶׁה: מֹשֶׁה, מֹשֶׁה, שְׁמִי אַתָּה מִבְּקֶשׁ לְדַעַת? לְפִי־מַעֲשִׂי אֲנִי נִקְרָא: כִּשְׁאֲנִי נִלְחַם עִם בְּנֵי־עוֹלָה, אֲנִי נִקְרָא צְבֵאוֹת; כִּשְׁאֲנִי נוֹשֵׂא לְאָדָם חַטָּאוֹ, אֶל־שָׂדֵי אֲנִי נִקְרָא; וּכְשִׁאֲנִי מֵרַחֵם עַל עוֹלָמִי, אֲנִי נִקְרָא ה' וְאֵין שְׁמִי זֶה מְסַמֵּן אֶלָּא מִדַּת רַחֲמִים.

אֲחֵרִים אוֹמְרִים: כֹּה דָבַר אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה עֲבָדוֹ מֵתוֹךְ הַסְּנֶה: אֵהִיָּה אֲשֶׁר אֵהִיָּה בִּיחִידִים, אֲשֶׁר יִכִּירוּנִי מֵעַצְמָם וַיִּמְלִיכוּנִי עֲלֵיהֶם מֵתוֹךְ לְבָבָם, אֲבָל בְּרִבִּים עַל־כְּרַחֵם וְשִׁלָּא בְּטוֹבָתָם אֲנִי מוֹלֵךְ עֲלֵיהֶם.

ג

בַּחֲמֵשֶׁה־עֶשְׂרֵי בְּנִיסָן, הוּא הַחֹדֶשׁ הָרֵאשׁוֹן, נִגְלָה מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים לְמֹשֶׁה בְּסִנֵּה וְהִרְאָה לוֹ, שְׁהוּא מְנַהֵג הָעוֹלָם בַּחֲסֵד וּבְאַמְתָּה. לֹא כִּשְׁאֵר נְבִיאִים הוּא מֹשֶׁה. כֹּל נְבִיא כִּי קָרַב לְאֵשׁ מִיד הוּא נְכוּה, וּמֹשֶׁה קָרַב לְאֵשׁ וְלֹא אַחֲזָה בּוֹ הַלְּהַבָּה. אֵלִיהוּ הַנְּבִיא עָלָה בָּאֵשׁ, וְהָאֵשׁ יִרְדָּה אֵל מֹשֶׁה. מֹשֶׁה הָלָא גַּם הִיָּה בֶן אָדָם הַקְּדָמוֹן וְהוֹדִיעָו אֱלֹהִים, שְׁצִרִיךְ לְתַקֵּן חַטָּא אֲבִיו. וַיִּסְתַּר מֹשֶׁה פָּנָיו, כִּי יִרָא מֵהִבִּיט אֵל הָאֱלֹהִים. אָמַר אֱלֹהִים: אֲרָאֵהוּ בְּרֵאשִׁית שְׁלִיחוֹתוֹ אֶת גְּדֻלַּת מְשָׁרְתֵי. הֲרָאֵהוּ אֶת יָקָר תְּפֹאֶרֶת מְטָטְרוֹן. שְׁהוּא שְׂרֵעוֹלָם־הַיְצִירָה, וְהֲרָאֵהוּ אֶת רוֹמְמַת הַמֶּלֶךְ סַנְדְּלִפְטוֹן, שְׁהוּא מוֹשֵׁל

עַל עוֹלָם־הַעֲשִׂיָה. בְּקֶשׁ מֹשֶׁה לִּהְיוֹת רֹגֵל רְבִיעִית בְּמַרְכָּבָה. אָמַר לוֹ אֱלֹהִים:
אֵל תִּקְרַב הַלּוֹם, בֶּךָ אֲבִנָה לִי מִקְדָּשׁ חָדָשׁ וּגְדוֹלֵי יֵהִיָה שִׁמְךָ מִפְּלִבְשָׁר.

ד

וַיְהִי בַעַת בַּחֵר יֵי אֱלֹהִים בְּמֹשֶׁה וְאָמַר לוֹ: לֵכָה וְאֶשְׁלַחְךָ אֵל פְּרַעֲהַ
וְהוֹצֵאת אֶת עַמִּי מִיִּדּוֹ, אָמַר מֹשֶׁה לְאֲנָיו: לֹא אִישׁ־דְּבָרִים אֲנִכִּי גַם מִתְמוּלָּ
גַם מִשְׁלֶשֶׁם. הֵן אַתָּה לֹא בִּרְאָת אֶת הָעוֹלָם אֲלֵא לְכַבּוֹדְךָ וְלֹא עֲשִׂית אָדָם
אֲלֵא לִיקָרְךָ וְכֹל אֲבָר וְאֲבָר בּוֹ לֹא עֲשִׂית לְבַטְלָהּ. בִּרְאָת רֹאשׁ לְקוֹדֵ לְךָ,
בִּרְאָת עֵינַיִם לְרְאוֹת פְּעֻלְךָ וְהַדְרֵךְ, בִּרְאָת אֲזֹנִים לְשִׁמוֹעַ גְּאוּנְךָ וְבִרְאָת לוֹ
פֶה לְהַבִּיעַ תְּהַלְתְּךָ; תֵּן בְּפִי שִׁיחָה, תֵּן לִי כַח־הַדְּבָר וְעוֹז־הַלְשׁוֹן. עֲתִיד
אַתָּה לְדַבֵּר עִמָּדִי בְּמֵאָה וּשְׁבַעִים וְחֲמֵשֶׁה מְקוֹמוֹת וְאֲנִי אֶהְיֶה עַרְל־שִׁפְתַיִם.
כֹּל אֲמִירָה וְאֲמִירָה וְכֹל פְּסוּק שְׁבַתוֹרְתְךָ יֵהִיָה נִשְׁמַע בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן וְאֲנִי
כְּבִדְפָה אֶהְיֶה. מִיד אָמַר לוֹ אֱלֹהִים: אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר לְבְנֵי־
יִשְׂרָאֵל.

XXVI

אֲשֵׁר־דָּת

א

הַשְּׁלִיחַ

וַיְהִי כִי הִגִּיעָה עֵתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בֶּן־עֶמְרָם לַעֲלוֹת לְמִרוֹם לְקַבֵּל שֵׁם
תּוֹרַת אֵל חַי, קִרָּא אֱלֹהִים לְחַנוּךְ בֶּן־יִרְדָּ אֲבִי אֲבִיו, הוּא מִטְטְרוֹן שֶׁר־
הַפְּנִיָם, וַיֹּאמֶר אֵלָיו: קוֹם־נָא וְרֵד לְאֶרֶץ מִטָּה וְהִבֵּא הִנֵּה אֶת מֹשֶׁה עַבְדִּי,
וּבַחֲרַתִּי לְךָ בּוֹהַ שְׁלֹשִׁים אֲלֶף מַלְאָכִים וְהֵמָּה יִלּוּ אוֹתְךָ עַל דְּרַכְךָ: חֲמִשֶׁה־
עֶשֶׂר אֲלֶף מַלְאָכִים יִלְכוּ מִיַּמִּינְךָ וְחֲמִשֶׁה־עֶשֶׂר מַלְאָכִים יִלְכוּ מִשְׂמָאלְךָ; בְּשִׁירִים,
בְּתַפִּים וּבְמַחֲוֹלוֹת תִּצְאוּ לְנִגְדוֹ, תַעֲטְרוּהוּ בַעֲטָרוֹת וְתַעֲלוּ אוֹתוֹ לְשִׁמְיָמֵעַל.
אָמַר חַנוּךְ אֵל אֲדוֹנוֹ: אֲבִיר מְרוֹמִים, אֵינִי עוֹמֵד בְּשִׁלְיַחוֹתְךָ, אֲבָל אֵיךְ
אֶעֱלֶה בְּשִׁרְזוֹדִם לְעוֹלָם שֶׁכָּלוּ אֲשׁוּ עֲנָהוּ גְבִיר־עוֹלָמִים וְאָמַר: הַפּוֹךְ אֶת
בְּשָׂרוֹ לְלֶהֱבֵת־אֵשׁ וְתִהְיֶה אֵשׁ נִכְנַסַת בְּאֵשׁ. מִיד אֶסֶף מִטְטְרוֹן מַחְנוֹת
הַמַּלְאָכִים, יֵרֵד עִמָּהֶם לְשִׁדְהַ הַמְדַבֵּר, הַפּוֹךְ בְּשָׂרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לְלִפְיֵדִי־אֵשׁ,
שֵׁם עֵינָיו לְגַלְגַּל־מַרְכָּבָה, חוֹק פָּחוֹ כִכָּח הַמַּלְאָכִים; וַיַּעֲלֵהוּ וַיַּעֲמִידוּ לְפָנָי
כֹּסֵא הַמֶּלֶךְ וְלִשְׁוֹנוֹ שֶׁל הַנְּבִיא בּוֹעֲרַת כְּשִׁלְהֵבֶת וְהוּא הוֹלֵךְ וּבוֹעֵר עַד־הַיּוֹם..

ב

הַעֲרַפֵּל

רַגְלֵי הַנְּבִיא הָיוּ עוֹמְדוֹת בְּהַר סִינַי, קוֹמְתוֹ הַשְּׁתַרְכָּבָה וְרֹאשׁוֹ בְּשָׁמַיִם.

והוא צופה ומביט כל הנעשה במרומים ומדבר עם מלכו של עולם, כבשר־
 ודם המדבר עם המלך. עוד הם שחים יחד, והנה קם אביר־מרומים מכסאו
 ויאמר: הגיע המועד, כי אתגלה גם אל עמך ושמעו את דברי מתוך האש.
 ויהי קולות וברקים, עשן ההר, והאלהים קורא בעז. וכשיצא הקול הראשון
 מפי הגבורה, רעשו ארץ ושמים, ימים ונהרות התגעשו, התמוטטו כל ההרים
 והגבעות וכל־האי־לנות כרעו ונעקרו ואף המתים נתעוררו משנתם. ואלה
 שעתידיים להבראות התקדמו לבוא, וכלם קוראים זה אל זה: מִי־וה ירעים
 גבורות? התגבר האור ויברק. אמרו בני־האדם: רב לנו, כי נמות. נגשו אל
 הערפל ויבקשו בו סתרה. —

ג

המכריע

רבים אף רבים עשו חיל ואתה עלית על פלם. כנגד מי נאמר זה?
 נגד בן־עמרם נאמר. אף הרבה רועים נאמנים היו בעולם ובאו להדריך את בני־
 אדם בדרכים ישרים ולהשקותם מבארות מים חיים, אולם משה מכריע אותם
 בגדלות רוחו ובגבורת נפשו.

הרי אדם הראשון שבצלם נברא ואף הכיר את רבון כל המעשים
 בראשונה, והרי משה נותן התורה: זה בא הנחש והשיא ומת בעטיו, וזה
 רפא את כל נשוכי השרפים וחיו. נח הקריב אך פעם דורן למלך ובנה
 מזבח לשעה; משה העמיד משכן ואהל ליי. חטא אברם לאלהי הצדק ויגזור
 שעבוד על בניו. בא בן־עמרם ופדה אותם. עיניו של יצחק כהו, כי הביט
 בשכינה, בעת נעקד על הר המוריה; ומשה עלה למרום והזין עיניו בזיו
 אלהים וגם קרן עור פניו. יעקב שרה עם מלאך ויוכל לו, אבל נגע בכף
 ירכו והוא צולע. אבל כי עלה משה אל האלהים, ראוהו המלאכים ונתיראו
 ממנו ונפצו לכל עבר. הרי משה אף גדול מיעקב, שהיה בחיר האבות
 ודמות דיוקנו חרותה בכסא־הכבוד. ולא עוד, אלא הכריעו מעשי משה את
 מעשי בראשית. אלהים קרא בראשון לבריאה את האור יום, ומשה עוד
 גדל מן האור.

ד

התשובה

בשעה שעלה משה לשמי מרומים לדבר עם הגבורה, חיל אחז את
 כל יושבי מעלה. נתקבצו וסבבו את כסא האלהים, קראו ואמרו: מה לילוד־
 אשה בינינו ומה רצונו ומגמתו בגבולותינו? שמא להשפיל אותנו הוא חפץ
 או אומר לפשט את עדינו מעלינו? ענה אותם אדון־המעשים ואמר: אל
 תיראו, משרתי, אך לקבל את התורה הוא עלה, ואני נשבעתי למסרה לו.
 אמרו המשרתים: אל אדיר ונשגבו חמדה גנוזה לך באוצרותיך עוד תשע

מאות ושבעים וארבעה דורות לפני בריאת העולם, והגית בה והיא משושך כל הימים; והנה עתה אתה מקפלה ומוסרה בידי בריה, שהיום היא חיה ולמחר שוכבת דומיה בקבר. תנה הודך על השמים וגלה כבודך לנו! החלו לפשט כנפיהם ובקשו לשרוף את בן-עמרם בהבל פיהם. קם אלהים מכסאו ופרש על עבדו זה את זיו שכינתו ואמר לו: הִחַזַר לְעִבְדִי תשובה ובֹאֲרָ לָהֶם, למה־זה אבְכָר תחתונים על־בני־עליונים! נפנה משה למלאכי שדי וְאָמַר: גדולים אתם ממנו, אבל אין לכם חליפות ותמורה, לעצמותכם גם אין פנים ואחור, כחות מניעים אתם ואין חדלון ואין קצבה לכם; אבל אנו גְעֵלָה ונָרַד, נָרַד ונְעֵלָה, יודעים אנו את הרע ואנו בוחרים בטוב; את חפץ החיים נטע אלהים בלבנו ואנו גם בוחרים במות, עולם בתוך עולם אנו, בֵּין הַהוּיָה וּבֵין הַהִפְסָד. לכם נתנו המאורות התמידים, ואנו גם באפֶל נמצא את הנתיב. הקיפו משרתי־מעלה שוב את כסא מרומים וקראו וְאָמְרוּ: ה' אֲדִנְנוּ, מֵהָאֲדִיר שֶׁמֶךְ וְאֶךְ לֶךְ הַצְדָקָה בַּמְעֵשֶׁךְ וּבַמִּתְנֹתֶיךָ

ה

הברכה

בשעה שעלה בן־עמרם לשמי־מרומים, ראה את אלהי כל המעשים יושב על כסאו וקושר כתרים לאותיות ומגִקֵּדן, עמד ונהנה מזיו השכינה ולא פתח פיו בהודיה. נשא אלהים עיניו וירא את משרתו מטה עומד מרחוק. אמר לו: משה, משה, האין שלום בעירך? השיב משה ואמר: כלום עבד נתן שלום לרבו? אמר אלהים: היה לך לברכני. מיד נענה משה וְאָמַר: ועתה יגד־לֵנָא כַח ה' כאשר דברת. ירד אלהים מכסאו ואמר לו: לֶךְ וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהוֹרִית אֹתָם אֶת הַחֻקִּים וְאֵת הַתּוֹרוֹת, כִּי בַךְ בַּחֲרָתִי.

ו

שער החמשים

בסוד אלהים עלה משה לשמי ערבות ויעש שם ארבעים יום וארבעים לילה ויפתח את לבבו להשכיל ולהשיג כל צרופי השמות וכל נתיבות המעשים והתורות. וה' עומד עליו ללמדו ולהשקותו מבאר חכמתו. פתח לו כל שערי ההויה אחד ואחד והראהו צפונות כל חדרי אוצרותיו. למדהו אלהים סוד ארבעים ותשעה אלף שנה, סוף כל השמטות; וכיון שהגיע לאלף הנותר, שכך כפיו עליו. אמר משה אל האלהים: גדול חסדך עמדי יותר מעם כל אדם על־פני האדמה, הכניסני עוד בשער הזה ואחזה כל סתום בטרם אמות. בא מטטרון וקרא: רב לך, משה, להיות שוה לקונך. הדא זכתיב: ותחסרתו מעט מאלהים.

ממשה ועקיבא

א

ארבעה רועים גדולים היו לשבט־יִשְׂרָאֵל, יעקב ומשה, דוד ועקיבא בְּיִיּוֹסֵף. יעקב הוא האחרון לאבות, דוד ראש למלכי יהודה, משה נחף את התורה, ועקיבא האיר אותה, פִּרְשָׁה ובררה וקשר כתרים לכל אות ואות ממנה ולמדה באלף פנים ויעש אותה רחבה מניינים.

ויהי בעלות משה השמימה לקבל זאת התורה ולהנחילה לבני־עמו, ראה את הקדוש־ברוך־הוא יושב והוגה בתורתו של בְּיִיּוֹסֵף. אמר בן־עמרם לאלהים: אדון עולמים! יש לך בן־אדם כזה בעולמך ואתה נותן את התורה על־ידי ולא על ידו. ואם כורת אתה את שארית יהודה ברית חדשה, הלא בידך להקדימה. השיבו אלהים ואמר: רב לך לשאל לְדַרְכֵי ולמעשי, כך עלתה במחשבה לפני וכן יקום ויהיה. שוב אמר משה לאלהים: השמעתני תורתו של עקיבא עבדך והראיתני מושבו בסוף שמונה שורות, הראני גם את שכרו שתתן לו ואדע חלקו מה הוא. אמר אלהים למשה: חזור לאחור־ךָ. החזיר משה את פניו. וירא והנה אותו צדיק שחוט במאכלת בידי צרים, פושטים את עורו ושוקלים את בשרו במקולין כבשר גדי ועז. נזדעזע הרועה הנאמן ואמר: אֵל דִּינְאֵמְתָּ! זו תורה וזה שכרה! שם חסידיך מְנַאֵץ ואיך שמך לא יחלל? עמד אלהים מכסאו ואמר: שתוק, בן־עמרם! כך עלתה במחשבתך והגיגי לא אֶפְרָ. כבש משה פניו בהדום ויאנח בשברון־מתנים.

ב

ויהי בתת אלהי־שדי למשה בן־עמרם את התורה שעשועיו, הכתיר־ךָ בכתר־מלכות, גלה לו צפונות עולם ונתיבות התולדה והראהו מה שעתידי להיות בכל ימי הדורות והעביר לפניו, כלפני אדם הקדמון, את כל גדולי־הדעה ואנשי־המעשה, שיעמדו אחד אחד להאיר לשבטי ישראל ולהורותם את הדרך ילכו בה. נאחו משה בזמנו של עקיבא וישתומם על גדל חכמתו הרבה, עצם שכלו ותבונתו ורֵב צדקתו וחסידותו. נגש אל כסא־הכבוד ויאמר: רבון העולמים! אדם בעל נפש רמה כזו עתיד לקום אחרי ויגדיל לעשות יתר על כל המורים והחוזים, ואתה לא תבחר בו תחתי לעשות אותו שליח לעמך! מה אני ומה המה פעלי נגדו ומה שמי כי אֶשׂוּה לֹוֹ? כה דבר הענו מכל־אדם באזני אלהים.

הראה צור־שדי לבן־עמרם את גדלת עקיבא והראהו גם את מיתתו האֵימָה. וירא משה, איך בני הרומיים סורקים את בשר המורה הזה במסרקות של ברזל ויזו הדם הקדוש על מעניו. התרגש משה ובכה בכי גדול ויאמר: אל עליון! זהו שכרו של אותו צדיק וחסיד, ששקול הוא נגד כל חסידי עולם? אמר אלהים: משה, משה, אל תהרהר אתרי

מדותי, גורה היא מלפני עוד מימי-המעשה. וידום משה ולא קרן עוד עור פניו.

ג

הפקיד גבוה מעל גבוה את משה על גנוי התורה ועל גנוי החכמה ועל אוצרות תבונה ודעת והראהו כל גנוי עולם, כל סתרי החיים וכל מערכות התקופות והמועדים הבאים זה אחר זה ונקשרים זה בזה. עברו לעיני משה השופטים והמלאכים, החוזים והרואים, עברו לפניו כתות כתות של אנשי הסנהדרין, היושבים בלשכת הגזית ודורשים בספרי האלהים ומשפטיו, ועבר לפניו גם מזלו של עקיבא בן-יוסף, הלא הוא האיש שדרש על כל אות ואת מן התורה שלש מאות וששים וחמשה טעמי-מדרש ואין דבר נסתר לפניו. אמר משה אל יי: בי אדני, שלחנא בידת-שלח. אמר יי לסגנזאל שר החכמה: קח את עבדי משה והוליכהו לכל בתי-מדרשות ולכל היכלי-התורה, אשר יקימו לי בכל אפסי ארץ, וישמע איך הכל קורא גם בשמו. אני יי ואני מלך והוא ראשון לנביאי.

XXVIII

דור עקש

א

המקל

שלומית בת-דברי למטה דן חיתה בימי עני השבטים במצרים, והיא היתה אשה יפה ומום אין בה; ובעלה אחד מן שוטרי ישראל, שהיו נכבעים לנוגשי פרעה. יום יום עם קריאת הגבר בא הנוגש לבית השוטר ויזרז לאמר: קום ועוררת את בני-עמך לעבודה ולא יתעצלו במלאכתם. והנוגש כבר נתן עיניו באשתו. השוטר אך עזב את אהלו, ויקם המצרי ויגש אל האשה, והיא לא ידעה כי זר יקרב אליה. לימים הרגיש הנוגש, כי השוטר יודע בדבר, — מצא עליו עלילה, לעבוד גם בו בפרך, ויבקש להכחידו. ידע משה ברוח-הקדש את אשר עשה בן-חם לאחיו והזכיר עליו את השם והמיתו.

אחרים אומרים: ויהי כאשר שב השוטר הביתה, בקש לגרש את אשתו, כי לא נכון לבן-יעקב להתקרב עוד אל אשתו אחרי הטמאה; ותלך האשה ותגד לאחיה, ויבקשו אחי האשה להרגו וינס וימלט, עמד בן-עמרם לימינו ויושיעו מיד צריו.

ושלומית הרתה מהמצרי ותלד בן, ויהי כי גדל ויצא אל המחנה התנגש עם איש-ישראל. ויקב בן-שלומית את השם ויקלל את אלהי העברים. וירגמו אותו בני-ישראל אבן במצות יי, והיה הדבר לחק.

ב

מיכה

ויהי כי מררו בני־הם את בני אחייוסף בחמר ובלבנים ובכל עבודה קשה והיו לוקחים את בניהם וְשָׁמִים אותם בחמר וְלָשִׁים אותם, התחמץ לב המושיע ויצעק אל ה' ויאמר: למה הִרְעוֹתָּ לַעַם הַזֶּה, ואם הגדולים חטאו ומצאת בהם עון, איך אתה מעניש ילדים שלא פשעו ותרטט עוללים על לא־דבר? אמר לו אלהים: בן־עמרם, אל תהרהר אחרי מעשי ואל תאמר כי עול בכפי. קוצים אני מכלה מן הכרם. אני צופה ומביט בכליות נולדים, אבחר מהם אלה שעתידים להרשיע ואמעך אותם בבנין. נבוכך היה משה. אמר לו יי: אם מבקש אתה לעמוד על דברי, הוצא מן הלבנים גוף של תינוק אחד וגדלוהו עמך. ויעש משה כדבר אלהים ויחיה את מיכה, הוא מיכה, שהיה עשן פסלו ועשן המערכה במשכן שילה מתערבים זה בזה.

ג

חור

ולכלב בן־חצרון בן־סרץ בן־תמר אשה ושמה עזובה. ויהי במותה ויקח לו את אפרת, היא מרים אחות משה, ותלד לו את חור, שהתיחס לשני שבטים, ליהודה וללוי; והוא היה מגדולי הדור, נשיא בעמו ומפיר את רבונו ועובדו באימה וביראה.

ויהי כי בשש משה לרדת מהר־אלהים והשטן הראה לבני העם, כי גואלם תלוי בין שמים וארץ ולא ירד אליהם עוד; נקהלו כל ראשיהם ושופטיהם ויאמרו: קומו ועשו לנו אלהים חדשים ויהיו לנו לצינים במקום משה האיש, שהלך מאתנו ולא ישוב. נחצו המנהיגים, אלה בכה ואלה בכה. מיד עלה חור על הבמה וקרא: שמעו־נא המורים! הבאלהים אשר הושיע לכם ונשא אתכם על כנפי נשרים תבגדו ואז נביאו בחר בו להיות לכם לרועה תזנחו; היה מיסרם ומוכיחם בשבט־פיו. ויקומו עליו כל העם כאיש אחד וירצחוהו נפש, ויבוא קצף על בני־ישראל.

ד

עגל הזהב

סרקו בני־ישראל את נזמיהם אשר באזניהם כמעשה הערבים ויביאו אותם אל הכהן ויצר את הכל בחרט וישלך אותו לאש. היה בין הנזמים ציץ של זהב וכתוב עליו שם הקדש ומתחתיו חרותה צורת עגל ויצא מהזהב הנתך עגל מסכה. התגב סמאל לתוכו והיה גועה. כסבורים היו בני העם, שחי הוא – עלו ושמוחו, נשקוהו

מנשיקות פיהם, השתחוו לו ויזבחו לו זבחים ויחוגו חג גדול. אמר אלהים למשה עבדו: לך רד, כי שחת עמך, שכחו את אותותי ומופתי ועשו להם עבודה-זרה ונטשו תורת. ותעל חמתו עד להשחית. באותה שעה ירדו חמשה מלאכי-חבלה לאבד את התועים ואלה הם: אף וחמה, קצף, השמד והשחת, פערו פיהם ובקשו לבלוע את כל בני הגוי כלם. נודמנו כנגדם שלשת האבות ועמד בשלשה. נשתירו אך שניהם, אף וחמה. אמר משה לאלהים: רבון כל העולמים! עמוד אתה באחד ואני באחד. ויעתר ה' אליו וימולל בידו את החמה. ומשה גם הוא חפר חפירה עמקה בנחלת בניגד, הזכיר על אף את השם והורידו וחבשו שם עד היום. וכשמת משה, נתן אלהים קברו סמוך לאותה חפירה. והיה כי יבוא זעם בעולם, סמאל מקטרג על בני אל חי, מתנער ממקומו ופוער פיו לנשך את השבטים, הוא מביט לקבר הנביא ותפול עליו אימה ופחד והוא חוזר אחר.

ה

יונוס וימברוס

יונוס וימברוס בני בלעם הקוסם היו במעל העגל והם הם גם מכשפי פרעה ונשיאי הטמאה היו. אומרים, שעגל מסכה אשר עשו בלהטיהם מחציו ולמעלה היה כתבנית שור ולמטה היה דומה לחמור. פלאים היה ועל שם דורפרצופיו קרא העם לאמר: אלה הם אלהיך. ידוע היה לבני השבטים העגל מימי שבתם על אדמת חם, כי עבדו אז לאפיש ועשו לו עגל ועל עינימינו היה סמן מעין צורת לבנה. והעגל היה עולה מדי שנה בשנה מן היאור והיה פורח באויר, ואנשי מצרים מהללים ומשבחים לפניו. גם שר התהום, שדומה לעגל והוא עומד ומשמש תמיד במקום דנשקי שמיא וארעא אהדדי, קורא לזה תן מימך ולזה אסוף מימך.

ו

החטא

חטא העגל הוא עון פלילי לבני יעקב כחטא של אדם קדמאה, נפרעים מעובדיו חלק חלק בכל דור ועדין לא נמחה. ויהי בטרם חטא האדם, היה נמשך אחרי חכמה עילאה ולא היה מתפרש מעצה-החיים והיה יושב תחת צלו תמיד; כיון שהתעורר בו החפץ להבין ולדעת, הכיר את הרע ושבק את הטוב ותבוא חלאה לעולם ונדבקה ימי דורות רבים. כיון שקרבו בני ישראל להר חורב וקבלו את התורה מפי הגבורה וענו כאיש אחד: נעשה ונשמע, טהרו בני-האדם מזוהמת הנחש, רוח חדש בא עליהם והתקדשו וגרש האצל הנצחי מפני אור שבעת

הימים. אין יצר במרחבי תבל, אין מענות ומתלאה, הארץ מוציאה פרות בכל-יום, מימי נהרות נהפכו לנחלי-שמן ורעה שור עם דב, כפיר עם גדי ירבץ, מלא היקום דעה והשכל, טהר ומנוחת שבת. כיון שנתחללו בני ישרון ביום חפתם, מיד הוסרה מהם העטרה, גפלו ממדרגתם וחסא חדש הולך ומקיף מאז כל חי וכל בשר, כל נמצא וכל יש בכל אשר יפנה ויטה. אין כרם עוד, אך קוץ ודרדר עולה. נאנקה הארץ, מתאבלים השמים, הכוכבים אוספים נגהם.

XXIX

מעדת קרח

א

תרות וחרות

לפני ימיה-מעשה והתאחדות, חלקי המציאות לסדר ולמשטר היה כל יש טובב על-צירו ולא נשמעה אף רוח אלהים, שהיתה מרחפת על-פני המים. לא היתה השגחה ממעל ומתחת לה ולא שפכה עוד ממשלתה ואדנותה; אין ערב ואין בקר, אין חקי יום וחקי לילה, אין מצוה ואין מצוה, ואף אין מדה וגבול. ויאמר אלהים יהי עולם, ויהיו מאורות, ויבדל בין חלקי היש, קרב נפרדים ורחק אותם החוטים כל נתקים. טובבים הגלגלים, עולים עננים ומטר יורד ומשקה את הארץ ואומר לה גדלי, חקים קיימים מושלים מאז ולא ישבתו, אין תרות לכל-נמצא ורבעה על הכל עבדות בלי פדות.

בא קרח בני-צהר בן-קהת ממטה לוי ומרד בערכי היצירה ובקש לחץ את העולם מחקיו ולהחזיר הכל לימי קדמות הבלו. חלוקות הדעות על-אודות בני-צהר. הללו אומרים, כי הוא נחשב למטה כגבריאל למעלה, והללו אומרים, שמשורש קין הוא בא, הלא גם משה דן עמו – זהו הבל.

ב

רב ריב

ראשונים אומרים:

קרח בני-צהר בן-קהת בן-לוי היה עשיר דורו. שלש מאות פרדות לבנות טענו מפתחות גנזיו וכספו וזהבו לא יספר ולא ימנה מרב. ויגבה לבו ויאמר: אם כלי-כך הרבה בידי, לי נאה גם למלך ולהיות נשיא בעמי. אמר אלהים-צבאות: בזה אתה מתגאה, והן לי הכסף, לי הזהב וכל ההון אשר בידי אדם אך ממני הוא.

אחרים אומרים, לא בא קרח אלא לפלוג על משה ועל תורתו. חכם

גדול היה ומטועני הארון, כל רז לא אגס לו ויודע הוא לדון על כל חק ועל כל משפט. אמר: משה, משה! לא נצטוית על הדברים שתדבר לבני ישראל בשם ה' ומלבך אתה בודאם; הנך מרבה לשום על העם משוי רב יותר משעבוד מצרים, ואף לא תורת חיים לך. כל זה צפה יעקב מראש ויתפלל אל אלהים-שדי לאמר: בקהל קרח ועדתו לא יחד כבודי ולא יזכר שמי עליהם. התרשלו ידיו של משה מקטרוגו ויפול על פניו ויתחנן אל יי ויאמר: תהי ידך על בני-עולה ולא יכפור עוד בי ובשליחותי. השיבו אלהים ואמר: ותגור אמר ויקם לך.

ג

בני קרח

ובני קרח בן-יצהר לא הלכו בעצת אביהם וידבקו בתורת הנביא ולא היתה אחריתם כמוהו. ויהי בעת שתחה האדמה את פיה, שנברא לה בין-השמשות, ותבלע את כל השבט, אשר רב עם בני-לוי, מקום נתבצר להם בתוך המהפכה, שם עומדים עליו תמיד ומשוררים ומהללים ליושב מרומים. אומרים, שהאדמה לבשה אז צורת תבנית אדם נורא ולה רגלים, שוקים, בטן וצואר, פתחה את לועה ובלעה את בני הקרחים אחד אחד והורידתם חיים שאולה.

בעת חרבן הבית ושערי מקדש-יה נבלעו וירדו תהומה להיות מנחים שם עד ביאת הגואל וזמן שוב בנים לגבולם, עמדו בני-קרח ותפשו בהם ואמרו: כשישובו אלה למקומם, גם אנו נעלה עמם ונהיה משרתים באהל אלהים. והיה כאשר צלל יונה בים ובלעהו הדג ויראהו כל מה שבמרחבי הים ובתהומות והראהו גם היכל ה' בירושלים, הראהו את אבן-השתיה הקבועה בתהומות תחת היכל ה', ששם עומדים בני-קרח ומתפללים, ותצא נפשו לשמוע קול רנתם.

אחד מרבי התלמוד עבר במקום הבקע וראה עשן עולה ומתמר משם, הרכין אזנו ושמע קול מדבר: משה אמת ודרכו אמת, אולם אנחנו הרשענו והעוינו.

ד

לעתיד

אומרים: כשיחדש יי אלהים את עולמו, יעמוד ויסדר סדרי כל דור, מערכת כל בריה ובריה וכל נשמה ונשמה. ירד גם חנוך בן-ירד והוא מטטרון ועמו ארבע החיות של כסא הכבוד ויעבירו את כל באי-עולם מראשית ועד אחרית ויעמידום לדין, יבחנו כל הדעות, יפרשו כל המעשים. יעלו גם את קרח ובני עדתו משאול תחתית ועמם המונים המונים של תועים ומתעים. וקול יוצא ושואל: פתחו את לבבכם והגידו, האם למדתם להכיר את אדון-כל ותדעו את אחדותו משיבים הם ואומרים

פה אחד ובדבור אחד: אין מלך כמלך העולם ואין אלהים זולתו, הוא ראשון והוא אחרון

XXX

צוררים

א

עם יצא ממצרים, לבדד ישכון, וירא אותו בלך הקוסם ויאמר לקב אשר לא קבה אלהים. ויאמר ה': לא איש אל ויכזב. בלך אחד מקוסמי עולם היה וחובר חבר. ויעש לו צפור מכסף זקוק והיה מקטיר לפניו ומנסך לה נסכים; ובעת שעלה ריח הניתוח לפניו היתה שטה ופורחת באויר ובאה לה אל שר־השמה, הוא עזאזל, שמרום שבתו הם הריהחשך וממשלתו בלי־מצרים, שומעת מאחורי הפרגוד את כל העתידות שתבאנה ושבה ומודיעה לשולחה את אשר יקרה באחרית הימים.

אומרים, בלך היה גדול מבלעם החוזה בחכמת הכשף, עלה עליו בלעם בידיעת מהלך המזלות והגלגלים. בלעם היה יונק משני בתי־דינים, היה מתלבש בכל שריוני־המחנות של סמאל ועלה כל אחת־עשרה המדרגות בקלפות. ישמעאל בן־הגר בא על חמותו והתגלגל העבור באתון בלעם. מלחמת החשך עם האור, גובר הליל והולך וחודר לממלכת היום.

ב

ויהי בראות בלעם בן־בעור, שנעשתה עצתו ונפלו בני־ישראל בעון פעור, שב לו אל בלך לקחת ממנו שכרו. ואז בא פינחס בן־אהרן לנקום את נקמתו מבני־מדין ויצבא על העם הזה. וירא בלעם את הכהן מרחוק ויקסם בקסמיו ויפרח באויר. נקב עליו פינחס את שם־הקדוש ויפרח גם הוא באויר, השיג את האויב ואחזו בראשו וישלףו חרבו להמיתו. התחיל לבקש ולהתחנן לפניו ויאמר: האלהים! אם אך תחנני, לא אקלל את בני־עמך ולא אחטא להם. ענה פינחס ואמר לו: לא אך עתה הבאת רעה על עם שוקט על־שמריו, כי אם בעת יעקב אבי השבטים עבד אצלך, בקשת לקחת נפשו וזממת עליו כליה; ויהי כאשר יצאו בניו ממצרים ואמרו לנו מהעבודה הקשה, שלחת אליהם את עמלק וילחם עמם ברפידים, — דמך בראשך! ויהרגו את הקוסם בחרב ויתן את בשרו לנשרי השמים.

ג

ויהי כאשר עלה בלעם בשמות השמה למרומי האויר, התכסה בעננים ולא נראה עוד לעין. קרא פינחס לבני־החיל ואמר: מי בכס יודע לעשות כמעשהו יעלה אחריו. מיד ויקם צליה מבני דן, והוא גם־הוא יודע

להשתמש בכשפים, ויעל באויר, בקע חמש נתיבות, ובלעם נעלם וחזר ונעלם ויתעה את רודפו. הסתכן צליה בנפשו. רמז לו פינחס הכהן את הדרך והשיג את בלעם, תפשו והורידו מטה. ויצו פינחס את הנער להרגו, ולא יכול לו. אמר פינחס אל צליה: קח חרב, שקרות עליה נחש מזה ומזה, וקמת אותו בשלום... ויעש צליה כן וישסע את הקוסם לעיני העם.

XXXI

מחטא משה

א

כשנגזר על הצדיקים להסתלק מן העולם, המה באים לפני אדם הראשון ומוכיחים אותו לאמר: אתה גרמת לנו כל זאת; אך טוב זרענו בחיינו והנה עלה עלינו הקוצר! משיב אדם ואומר: אמנם חטאתי אני, אבל גם אתם אינכם נקיים, אין זכאי בתבל ומלואה, איש בחטאו ימות. אף משה הצדיק מכל-אדם, איש שנתקדש כלו לגבוה ולא קם נביא כמוהו ועובד לשכינה, נכשל במי מריבה. בידו היה להקדיש את השם לעיני כל-ישראל קדשה לדורות ולהפוך לכל העולם שפה אחת ולשון אחת; והוא לא דבר אף הסלע לתת את מימיו להשקות את הברואים, כי אם לקח את המטה ויך את יצור ה' ויבזהו לעיני הקהל. קרא אל-שדי קול גדול: משה, משה! אף אתה בחירי לא האמנת בי ולא עבדתני בדבור ולא ידעת, כי אך בדבור נבראו שמים וארץ, ימים ונהרות וברוח-פי כוננו המאורות וכל צבאי מעלה. דור אחרי דור חכיתי אל בואך ואמרתי אך אתה תכתרני לנצח ונטו כל בני-אדם שכם אחד לעבדני, והנה נפסק החבל ועלי לארוג אריגה מחדש. הליט משה את פניו באדרתו ויהי אבל למעלה ולמטה.

ב

אומרים: כאשר הקהילו משה ואהרן את כל קהל המתלוננים בקדש, ויעמוד הרועה לפני עמו בלב רגז וכועס וקרא לפני השבטים: שמעו-נא המורים! ויטל את מטהו שבידו ויך בו על הסלע, נודעו שמים וארץ, הרים נבהלו ונתקו ממקומם וזרם דם נשפך מן הסלע ויהי לנהר שוטף. נתכרכמו פני ישראל והביטו איש אל רעהו בעיני שממון ותמהון ואמרו מכול חדש של דם מביא אל זועם עלינו. הוא נשבע אך על מכול של מים ושל אש, עתה הוא מערים ומביא עלינו סמני מכת בני-מצרים. אף משה נפחד ונרעש, השליך את מטהו מידו ויאמר: גואל אני ואותי פקד ה' על בני-עמו והנה אך משטמה הבאתי להם. צמא העם למים, ואני אשקה את העדה ואת בעירם דם! בכה השליח ועמו בכו אראלים.

ג

משה היה עבד־אלהים ונאמן ביתו. בבריאת העולם היה מוכן ומזמן להיות שליח התורה ומקבל את דברי הברית. הוא זכה להשיג סוד שבעה היכלות. מיד בצאתו מרחם אמו הגיע למדרגת יוסף וַיִּסְתַּף להשתלם ולעלות למדרגת יעקב; אף קולו היה כקולו של יעקב, ששרה עם אל ויוכל לו. אולם כל הימים שהיה חי, לא היה יכול מיכאל לנהוג את בני־ישראל, כי אין שני מלכים משתמשים בכתר אחד. ישב הַשֵּׁר הגדול על פתח־עינים ואמר: אם לא יעשֶׂה בן־עמרם וחי לעולם, אך לחנם נבראתי ואני יושב בַּטֵּל בשמי־מרומים, אקריב אך קרבנות מתים ואין לי דבר עם שבטי־יה, נועדו להיות לאור גוים. כיון שחטא משה, נגלה אליו אלהים־צבאות ואמר לו: הנה אנכי שולח תחתך מלאך לעמי והוא מיכאל עבדי ושמי בקרבנו.

ד

מטהו של משה איש־האלהים חקוק היה משני עבריו. מהעבר האחד היה חקוק בו אות של רחמים ומהעבר השני חקוק בו אות הדין. בקריעת ים־סוף השתמש משה בצד הרחמים, ובהכאת הסלע נגע בצד הדין. אמר ה' אלהים: עליך היה לגבור על הדין ולהמתיק אותו בשרשו—והנה עוד גבר הפְּרוּד, נחלק העולם ונלחמת הַסְּמָאָה עם הקְּדֻשָּׁה, הטוב עם הרע, הודאי עם הספק והעקוב במישור. אמר משה: מַחֵה עוֹנֵי וּבְרָא אוֹתִי מַחְדָּשׁ, אַעְקוֹר את הרע במלואו ואשקה כל באי־עולם ממעין הברכה. אמר אלהים: רב נתיבות עמדי, לא אתה תעלה את העם לארצי, כי אם משרתך והוא נער.

אומרים: מטהו של משה היה מעץ הדעת טוב ורע, והרע הנה הוא חלקו של סמאל. וכשידע משה, שחטא, ושב לאלהיו בכל לבו, נטל אלהים ממנו את המטה הזה ומסר לו מטה מענפי עץ־החיים.

XXXII

מות הנביא

א

בשבח המקום

כשאמר אלהים אל משה: הן קרבו ימין למות, קרא את משרתך יהושע ואָצוֹנוּ — התחיל להתחנן לפניו ואמר: אם אין רצונך, שאביא אני את העם הזה אל נְהַה, הנח אותי בעולם ואהיה כאחד האדם ולא אמות. אמר אלהים: שמתו קצבה לחיי־אנוש ולא אעבור את הגבול. אמר משה: אהיה כאִילֵי מְרוֹמִים וכצבי הרים אוכלי לחמך ושותי מימך ורואים

באריגת העולם, תשוה נפשי כאחד מהם. אמר אלהים: נתתי לאדם נפש חיה נוסף על החיה ועל הבהמה והמלכתיו על כל אשר בראתי—ואין מלך בצעשה שוב עבד, ומי שנושא את דמותי, לא יוכל עוד להעביר את צלמו ממנו. אמר משה: הצור תמים פעלו, כל דרכיו משפט.

ב

תחנונים

כשאמר אלהים למשה: רב לך, אל תוסף דבר אלי—שנס מתניו ובא לו אל יסודי-ארץ וקרא ואמר: ארץ, ארץ! בקשי עלי רחמים לפני יוצרך, אולי יחנני בעבורך ויכניסני אל אדמת ירשת האבות. אמרה לו הארץ: יתהו ובהו מוצאי ועתידה אני גם לבלות באחרית הימים, איך אעז ואעמוד לפני מי שהוא חי וקים לעד וסופר ומונה גם את כל הדורות אחרי! הניח את הארץ ובא ועמד לפני רקייע השמים. פתח ואמר: אי שמים, בכם בחר אלהים למושב לו, הפילו אתם. תחנה בעדי ואזכה לראות את הר ציון בךנה. השיבו לו פאתי השמים ואמרו: הלא ידעת, כי עלינו נאמר: שמים כעשן נמלחו. גם אנו אין אנו זכאים! הלך לו בן-עמרם אל חמה ולבנה והתחנן לפניו, כי תמלצנה בעדו לפני אל-הרחמים. השיבו לו המאורות: גם אתה תאיר כמונו ואיך נתנשא עליך בא לו בן-עמרם אל הכוכבים והמזלות—וגם אלה נשמטו והלכו להם אחד אחד. אמר משה: אין הדבר יתלוי אלא בי. חזר ובא לפני אדון-הכל ואמר: רבון העולמים קח אחת משתי עיני והנח אותה תחת ציר דלתי היכלך ואהיה כך משמש במקדש. אמר לו אלהים: חייך, שגם מבניך אעמיד לשרת לפני.

ג

זיקוקי-אש

נטל משה גוילי-עור וכתב עליהם את דברי התורה, החקים והמשפטים, אשר למדהו יוצר בראשית; לא הספיק לגמור והנה הגיעה שעתו להסתלק מן העולם. קרא אלהים לגבריאל ולמיכאל ואמר להם: לכו והביאו לי את בשמת משה עבדי. אמרו לפניו: מסור שליחות זו לאחריים. בא סמאל ואמר לאלהים: עבדיך אלה ימאנו למלא רצונך, פקדנא אותי על נשמת בן-עמרם ואמלא דבריך. אמר לו אל-גבורות: הרשות בידך! מיד חגר מלאך המשחית את חרבו, התעטף במעטה האכזריות וירד למטה בתמה גדולה לשפוך דם קדוש וטהור. בא ומצא את משה יושב לפני אהלו והוגה בפיו מה שהוא כותב בדיו, זיקוקין של אש יוצאים מכנו, טהרו כשמש ואור-שבעתים מקיף אותו. נודעזע ואחזוהו חיל ורעדה ולא מצא פתחון-פה לדבר וחזר לו אל אל-עולם בבשת הפנים. ידע משה, שהגיעה שעתו. עמד בתפלה לפני המקום ואמר: זכור את

היום, שנגלית אלי בהרסיני ועטרת אותי ואת עמי בעשר עטרות, קבל אתה את נשמתי ואל תמסרני ביד ציר המשחית, אשר נלחמתי עמו תמיד ואחוק כנגדו הקיחיים. מיד ירד המקום משמי־מרומים לקבל את נשמת־אהובו, ואף משה קדש את עצמו כשרף וכמלאך ויחזור את רוחו למקור־הצבה.

ד

הנשיקה

כשירד אביר־מרומים משמי שמים להעלות את נשמת משה למעונה ולטפל בגופו, ירדו עמו שלשה מלאכים מבחירי משרתיו, הלא המה: מיכאל, גבריאל וזוגאל, ובאו ועמדו כלם על הר ההר. מיכאל הציע מטת־של משה, וגבריאל פרש בגד של בוך עליו. מיכאל לימין המטה, וגבריאל לשמאלה, וזוגאל למרגלותיו. דומיה בעולם! המאורות עומדים ומחרישים.. התקדש הנביא ויעל על המטה המצעת ויפרש את רגליו. אמר אלהים אליו: הנח את שתי ידיך על החוזה; והניח ידיו על חוזה. אמר אלהים: שוב אליו: עצום עיניך; עצם את עיניו. קרא אלהים לנשמתו של החוזה ואמר אליה: בתי, עשרים ומאה שנה גרת באוצר סהור, ועתה הגיע זמנך לצאת. ענתה הנשמה ואמרה: אלהי מעוזי, אף אני אוהבת את הגוף הזה, יגדל חסדך עלי ואל־נא תגרשני ממשכני. באותה שעה הרכין הכורא את עצמו למשה, נשקו נשיקה עזה ויטול ממנו את נשמתו — בנשיקת־פה.

XXXIII

עוד ממות הנביא

א

הצואה

אין הקדוש־ברוך־הוא מואס בתפלתם של רבים. וכשראו בני ישראל מצוקת הנפש של משה, סבבו כלם כאחד את משכן ה' והחלו להתפלל על רועם. וירדו מאה ושמונים וארבעה רבוא של מלאכי־חבלה ויסתמו את פי המתפללים. מנהיגם של המלאכים האלה היה צקון, ויקם נגדו מלאך אחר, ושמו לחש, להפילו ולגרש את מחנהו. מיד בא סמאל ואסרו ללחש בשלשלת של אש ויגדור גדר בעדו.

ומשה, בראותו כי אין חנינה לו, קרע את חלוקו וכסה את ראשו כאבל ונכנס לאהל בוכה ומילל וקורא: אוי לי, שלא זכיתי שרגלי תדרוכנה בארץ אברהם! אוי לחוד חידה מבלי למצא את הפשר! קרא ליהושע משרתו ואמר לו: מחלה אני פניך, שתדאג לגיירי שאני מוסרם בידך, תשקם.

ותאכילם ותבנה להם מחסה משמש ומקר. מצוה אנכי אותך על אמי הרתני וגדלתני. אני הבן האחרון לה מת ואין לה עוד עוזר ומגן; והיה כי תגיע צתה למות, קרע את בגדיך ולך לפני מטתה ועשה לה מספד ואבל. מפקיד אנכי בידך את אשת בריתי, גיורת זו שעזבה את עמה ומולדתה ודבקה באלהי העברים, עשה עמה חסד ואל תונו אותה. והנה שני בני העלובים, יתומים בני-נשיא, שלא זכו לעמוד במקום אביהם; אל-נא יהיו זוים מביתך, זכור להם את ברית אהבתנו ויהיו באוכלי שלחנך ואל יהיו נעזבים אחרי מותי ומבקשים לתם. וישא עבד ה' את קולו ויבך.

ב

לא ישא פנים

אמר משה לאלהים: רבון העולמים! הכל שוים לפניך, גזרה אחת לצדיקים ולרשעים, תם ורשע אתה מכלה יחד ומקרה אחד לטובים ולרעים. אתמהא! אמר אלהים: רב לך, אל תוסף דבר. התחיל משה לבכות ויועק במר נפשו. נודעו שמים וארץ לקולו וכל יסודי-בראשית רעדו ואמרו: שמא הגיע זמנו של אותו איש למות, שעליו נאמר: אשר בידו נפש כל-חי ורוח כל בשר איש, - ואין איש אלא משה. גער בהם אלהים ואמר: אם אני ועבדי חלוקים אנו, אתם מה לכם, עשו את אשר הטלתי עליכם! ויצו על כל שרי רקיע ורקיע, לאמר לנעול את השערים בפני תפלתו של הנביא, ופקד על כל בית-דין ובית-דין מבתי-דינים של מעלה, שלא להתרצות לו ושלא יבטלו גזר-דינו. כיון שראו גלגלי המרכבה ושרפי להבה, שאלהים לא יחן את עבדו ושלא ישא לו פנים, פתחו ואמרו: ברוך הוא זה, שאין לפניו לא עולה ולא שכחה, ולא ישא פנים לא לגדול ולא לקטן, לא לתחתון שבתחתונים ולא לעליון שבעליונים.

ג

תנחומין

אמר לו אלהים למשה עבדו: דורות דורות הם בעולם וגיילים גיילים הם, כבר עבר דורך וגיילך, מה מעשך כאנז אמר משה: לה' השמים ושמי השמים, ולי אין פנה באדמה. אמר אלהים: משה, משה! לא כמו שאתה חושב כנהוא; לי אין זוג, אתה אין לך בן-זוג, עלה אלי מעלה והנח לאחריים לרשת את הארץ. ידע החלק את הכל ודבק בכל וזה הכח נתן למשה. אומרים: כיון שהשלים משה נפשו למיתה, פתח אדון-כל בקינה ואמר: מי יקום לי עם מרעים? מי יעמוד לעם סגלתי בעת יקומו צרים עליו? ומי יבקש רחמים עליהם, כי יחטאו לפני ויעשו הרע בעיניו בא מטטרון שרה-שרים ועמד לפני רבו ואמר: רבון עולמים! בחייו משה עבדך שלך הוא, ובמותו שלך הוא, והיה אם יסור גופו מעליו, הן נשמתו

לעד קימת והיא תשמש לפניך ותעטר לך עטרות. אמר אלהים: מטטרון סטרא רבה, נחמתני בדבריך, ואף אתה הנה לו לאח ורעותם שניהם את העולם.

ד

הַלֵּל הַגְּדוֹל

אמר לו הקדוש־ברוך־הוא למשה: קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות, ימך בטלים והולכים, אבל אתה אינך בטל; עלה על הר העברים, עליה עולמית היא לך ואין לך עוד ירידה. אני מאיר לך באור חמה ומכבודי אשים לבושך ומהדרי אשים כסותך ומוהרי אוהיר פניך וממעדני גן־עדן אשביע את נפשך ומכסא־כבודי אנחילך ואשימך בראש משרתי וצדיקי, ועוד הרבה מזה מתקן לך.

אמר משה לאלהים: מתנתך אלי רבה וקטנתי מכל החסדים, אבל הראנינא עוד את ארצך משוש כל הארצות ואלך ואעמוד על אבן־השתיה, שעליה נבנה בית־המקדש. אמר אלהים: הלא נשבעתי, ואפסול את מטבעתיז אמר משה: תן לי רשות, שאהיה כעוף השמים ואעשה את שתי זרועותי ככנפי השחר ואסרח בהן באויר־העולם ואראה ממעל את ארץ האבות. שוב התחנן ואמר: אלהי כל הבריות ואדון כל המעשים! עשני כדג בים, הפוך שערות גופי לקשקשים ושתי זרועותי תהיינה כשני סנפירים ואעבור את הים ואלקק בלשוני את אדמת בני־עמי. עלה על הצור והפיל שוב תחנתו ויאמר: הושיבני על כנפי עננים ואראה ממעל ואביט אך רגע בצבי כל הארצות מטה. וירא, כי אין עונה, בכה ואמר: רב־זו דעלמא כל! חתכני אברים־אברים והשלך אותם מעבר לירדן והזמן שמה את גבריאל להחיותני ולהקימני ואנשק את אבני יהודה ושוב אמות. אמר הקדוש־ברוך־הוא למשה: כל־כך רבו געגועיך לראות ולהביט באדמת הקדש, אני עושה בך דבר, שלא עשיתי עוד עם כל חי. מיד הגדיל כח־הראות של נביאו אלף מונים וראה משה ממעמדו את ארץ השבטים מדרן ועד באר־שבע ומראשה ועד סופה. הראהו את ההרים ואת הגבעות, את הנמוך והגבוה, הסתר והגלוי, הרחוק והקרוב, והכל בסקירה אחת. התחיל משה מרנן ומשבח ומפאר ומהלל את יוצרו ויאמר: אודך, אלהים, כי גדול חסדך האחרון עמדי יותר מן הראשון! המלאכים והשרפים, כל משרתי עליון וכל שרי מעלה פתחו את פיהם בשירה וברננה, בהודאה ובהלל, ותגל הארץ וישישו השמים, אף כוכבים רקדו. בקשו לעשות חפה לחתן — והוא נאסף אל עמיו.